

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhdyskuntatieteiden laitos

Hei, meillä on jätettä, mitä nyt?
**Suomen ympäristöhallinnon jätesuunnitelma ja
jätehuollon tulevat kehityspolut**

Mari Hotti
Ympäristöpolitiikan Pro gradu-tutkielma
Marraskuu 2009

HOTTI, MARI: Hei, meillä on jätettä, mitä nyt? Suomen ympäristöhallinnon jätesuunnitelma ja jätehuollon tulevat kehityspolut

Ympäristöpolitiikan Pro gradu-tutkielma, 86 sivua

Marraskuu 2009

Tutkielman aiheena on jätehuollon suunnittelu valtakunnallisella tasolla. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, millainen jätehuollon toimintatila Suomessa on sekä millaisena ympäristöhallinnon asiantuntijat jätapolitiikan kokevat. Lisäksi tutkielmassa pohditaan kysymystä, millaisia tulevaisuuden kehityspolkuja Suomen jätehuollossa on nähtävissä. Tutkielma pohjautuu erilaisiin virallisiin ja epävirallisiin instituutioihin ja niiden vaikutuksiin sekä asiantuntijoiden tiedon ja käsitysten jatkumoon. Lisäksi tutkielma perustuu ympäristöpoliittisten ohjauskeinojen tarkasteluun. Tutkielmaa rajaavina teemoina ovat jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen poltto.

Tutkielma on laadullinen tutkimus ja sen aineisto koostuu valtakunnallisen jätesuunnitelman ehdotuksesta ja teemahaastatteluista. Valtakunnallinen jätesuunnitelma on toinen laatuaan Suomessa ja sen on tehnyt Ympäristöministeriön nimittämä työryhmä. Suunnitelma sisältää Suomen jätehuollon tavoitteet, päämäärät sekä tavoitetilan vuoteen 2016. Haastatteluaineisto koostuu valtakunnallisen jätesuunnitelman koonneen työryhmän jäsenien haastatteluista. Haastatteluja oli yhteensä seitsemän. Teemahaastattelut sijoittuvat vuoden 2008 keväälle ja syksylle. Aineistoa analysoitiin sisällön analyysille tyypillisin keinoin, kuten luokittelemalla, erittelemällä ja teemoittelemalla aineistoa siitä löytyvien sisällöllisten elementtien mukaan.

Tutkielman tulokset osoittavat, että jätehuollon toiminnantila on hajanainen ja jätehuollon eri toimijoiden välille kaivataan lisää keskustelua. Asiantuntijoiden mielestä jätehuollon tulisi pyrkiä kohti kokonaisvaltaisempaa jätehuoltoa ja käyttää hyväkseen monia eri jätteenkäsittelymuotoja. Tutkielman kaksi kattavaa teemaa jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen poltto olivat molemmat suhteellisen ristiriitaisia jäteongelman ratkaisukeinoja. Ensimmäinen jakoi mielipiteitä jätehuollon sisällä ja jälkimmäinen jätehuollon sisällä, että ulkona. Jätteen synnyn ehkäisy oli muutettu jätesuunnitelmassa materiaalitehokkuudeksi, jota työryhmän jäsenet perään kuuluttivat ja kokivat tehokkaana keinona. Materiaalitehokkuutta ohjattiin informaatioon perustuvien ohjauskeinoin. Toinen keinoista, jätteen poltto, tulee lisääntymään tulevaisuudessa Suomessa suunnitelman ja sen työryhmän perusteella. Molemmat keinot jakoivat mielipiteitä.

Avainsanat: asiantuntijuus, toimintapolitiikka, jätehuolto, jätteen synnyn ehkäisy, jätteen poltto, kehityskulut, tulevaisuus

SISÄLLYS:

1. JOHDANTO	1
1.1. TUTKIMUKSEN TAUSTA	1
1.2. TUTKIMUSONGELMA	4
1.3. TUTKIMUKSEN RAKENNE	5
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	6
2.1. JÄTESUUNNITELMA VUOTEEN 2016	6
2.2. HAASTATTELUT	8
2.3. TUTKIMUSMENETELMÄT	10
3. KÄSITTEELLINEN TAUSTA	13
3.1. TOIMINTAPOLITIikka – TIEDON JA KÄSITYSTEN JATKUMO	13
3.2. YMPÄRISTÖPOLIITTISET OHJAUSKEINOT	15
3.3. TULEVAISUUS RAKENTUU NYKYISYYDESTÄ	18
4. VALTAKUNNALLINEN JÄTESUUNNITELMA	19
4.1. YDINTEEMAT	19
4.1.1. <i>Tehokkuus</i>	19
4.1.2. <i>Hyödyntäminen</i>	25
4.2. JÄTTEEN SYNNYN EHKÄISYN JA JÄTTEEN POLTON OHJAUSKEINOJEN PAINOTUKSET	29
4.2.1. <i>Taloudelliset ohjauskeinot</i>	31
4.2.2. <i>Informaatio-ohjaus</i>	34
4.2.3. <i>Hallinnolliset keinot</i>	37
5. ASIANTUNTIJOIDEN ÄÄNI.....	43
5.1. KAKSI JÄTEHUOLLON KEINOA	43
5.1.1. <i>Jätteen synnyn ehkäisy – ”hyvä ajatus”</i>	43
5.1.2. <i>Jätteen poltto – ”kaks piippunen juttu”</i>	48
5.2. JÄTEHUOLTOON VAIKUTTAVIA TAUSTATEKIJÖITÄ	51
5.2.1. <i>EU:n vaikutus</i>	52
5.2.2. <i>Turvallisuus</i>	55
5.3. KULUTUKSEN KASVU, MARKKINAT JA JÄTEHUOLTO	60
5.4. TULEVAISUUSNÄKYMÄ	69
6. PÄÄTELMÄT	75
6.1. VALTAKUNNALLISEN SUUNNITELMAN PAINOTUKSET JA YDINTEEMAT	75
6.2. VALTAKUNNALLISEN JÄTESUUNNITELMAN PETAAMA TULEVAISUUS	78
6.3. JÄTEHUOLTO TOIMINNANTILANA	79
<i>Lähteet</i>	83

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta

Jätelain 3§:ssa jäte määritellään seuraavasti: ”Jäte on aine tai esine, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä” (Jätelaki 1079/1993, 3 §). Toisin sanoen jätteellä ei ole enää käyttöarvoa aineen tai esineen haltijalle. Nykypäivänä Suomessa kaikki jäte ei kuitenkaan päädy hyödyntämättömänä kaatopaikalle, vaan mahdollisimman suuri osa siitä pyritään hyödyntämään. Jätteen käyttöarvo on noussut jätelaitosten jätteiden käsittelymenetelmien tehostumisen myötä ja jätteen hyödyntäminen esimerkiksi energiana on noussut yhdeksi keinoksi hallita jätteitä. Joka tapauksessa hyödyntämisaste tuskin tulee koskaan olemaan sataprosenttista, joten keino hallita jätteen syntymistä on jätehuollon keinoista tärkeimpiä. Tässä tutkielmassa keskityn kahteen jätehuollon keinoon: jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon.

Jätteen synnyn ehkäisy on Euroopan unionin jätepolitiikan viisiportaisessa jätehierarkiassa määritelty jätehuollon ensisijaiseksi tavoitteeksi (Euroopan komissio 2005, 4). Tavoitehierarkian alemmilla portailla ovat jätteen kierrätys, jätteen hyödyntäminen ensin materiaalina ja sitten vasta energiana ja viimeisenä jätteen turvallinen sijoittaminen kaatopaikalle (Euroopan komissio 2005, 6). Jätteen synnyn ehkäisy ei siis ole kierrätystä, vaan oletusarvoisesti jätteen määrän vähentämistä tuotteiden elinkaaren alkupäässä. Toisin sanoen kierrätys ja jätteen hyötykäyttö eivät lukeudu jätteen synnyn ehkäisyyn, vaan ovat itsessään jätehierarkiassa määriteltyjä jätehuollon keinoja ja tavoitteita. Jätteen synnyn ehkäisy on siis Euroopan unionissa määritellyn tavoitehierarkian ylin ja tärkein keino hallita jättemääriä ja hillitä jätteiden syntymistä ylimalkaan. Jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen polttaminen ovat materiaalin elinkaaren eri päissä. Ensiksi mainittu keino estää jätteen syntymistä ja jälkimmäinen keino hyödyntää jo syntynyttä jätettä. Jätteen poltto on jätehierarkian toiseksi alimmalla portaalla. Jätteen hyödyntäminen materiaalina on ensisijaista ja vasta materiaalihyödyntämisen jälkeen tulee jätteen energiahyödyntäminen, muun muassa jätteen poltto. Toisin sanoen jätteen poltto ei ole määritelty EU:n tavoitehierarkiassa kovinkaan ylhäälle. Jätteen synnyn ehkäisyyn liittyy luonnonvarojen käyttö ja niiden

käytön vähentäminen, kun taas jätteen polttoon liittyy energianäkökulma, joka on löyhästi ajateltuna kytköksissä myös jätteen synnyn ehkäisyn tavoitteisiin. Seuraavaksi havainnollistan edellä mainittua kytköstä.

Jätettä poltettaessa syntyy energiaa, joka otetaan talteen ja hyödynnetään. Jätteen energiahyödyntäminen perustuu jätelaitosten ja energiateollisuuden välisiin pitkäaikaisiin yhteistyösopimuksiin (Jätelaitosyhdistys ry, 2008). Suomen energiateollisuus on esittänyt 20 paikkakuntaa, jonne kannattaisi perustaa yhdyskuntajätettä polttava jätteenpolttolaitos. Suomen jätelaitosyhdistyksen mukaan niistä noin kymmenen rakennushanketta ovat kannattavia ottaen huomioon valtakunnan jätemäärät. Suomessa syntyy vuodessa noin 1,2 miljoonan tonnin edestä energiahyödyntämiskelpoista yhdyskuntajätettä. (Jätelaitosyhdistys ry, 2008). Esimerkiksi Hämeenkyröön kaavailtu polttolaitos vaatii noin 200 000 tonnia jätettä vuodessa pysyäkseen energian tuotannossa sille kaavailulla tasolla (Vapo Oy 2005, 9). Jätteenpolttolaitokselle tulisi jätettä Pirkanmaan jätehuollon 22 kunnan alueelta. Hämeenkyrön laitos polttaisi ns. syntypaikkalajiteltua jätettä, joka tarkoittaa sitä, että jätteestä lajitellaan polttoon kelpaamattomat tai muuhun hyödyntämiseen kelpaavat jätelajit erikseen, jolloin jäljelle jää poltettava yhdyskuntajäte. Pirkanmaan jätehuollon alueella tämä poltettava jätejake on kuivajäte. Se on jätettä, josta on lajiteltu erikseen biojäte, metalli, paperi, kartonki, lasi, ongelmajätteet sekä elektroniikka. Tätä nimenomaista kuivajätettä päätyi Pirkanmaan jätehuollon kaatopaikoille 124 100 tonnia vuonna 2006 (Pirkanmaan jätehuolto Oy 2006, 29). Määrässä on mukana niin yhdyskunnista kuin yrityksiltäkin syntynyt kuivajäte. Hämeenkyrön jätteenpolttolaitoksen vaatima 200 000 tonnin jätemäärä ei siis täytyisi 22 kunnan alueen jätteillä. Jätteenpolttolaitos tarvitsee useamman kuin 22 kunnan alueen jätteet pystyäkseen ylläpitämään ja tuottamaan suunnitellun verran energiaa.

Mistä jätteenpolttolaitokselle saadaan riittävästi jätettä? Tämä on olennainen kysymys jätteen polton yhteydessä ja liittyy myös jätteen synnyn ehkäisyyn. EU:n jätehierarkiassa jätteen synnyn ehkäisy on määritelty jätehuollon ensisijaiseksi tavoitteeksi, mutta jätteen polton yhteydessä ja polttolaitoshankkeita tarkasteltuani on huomattavissa, että jätemäärien tulisi jopa kasvaa, jotta jätteenpolttolaitoksilla riittäisi poltettavaa. Jos Suomeen kaavailut jätteenpolttolaitokset olisivat kaikki kymmenen samaa suuruusluokkaa kuin Hämeenkyrö, vaadittava jätemäärä olisi 2 miljoonaa

tonnia vuodessa. Se olisi 800 000 tonnia enemmän kuin mitä jätelaitosyhdistyksen mukaan polttoon kelpaavaa jätettä syntyy vuodessa. Kaikki kaavailut jätteenpolttolaitokset tuskin tulevat olemaan Hämeenkyrön suuruusluokkaa, mutta jos näin olisi, syntyisi ympäristön kannalta epäsuotuisia tulevaisuuden kuvia. Pidän tämän yhteyden mielessäni, kun lähdän tutkimaan, miten tämän hetken jätepolitiikka rakentuu ja miten asiantuntijoiden todellisuuskuvat vaikuttivat valtakunnallisen jätesuunnitelman muodostumiseen.

Suomessa valmistui valtakunnallisen jätesuunnitelman ehdotus keväällä 2007, jonka valtioneuvosto hyväksyi 10.4.2008. Suunnitelmassa ”esitetään toimia, joilla edistetään luonnonvarojen järkevää käyttöä, kehitetään jätehuoltoa sekä ehkäistään jätteistä aiheutuvia vaaroja ja ympäristö- ja terveyshaittoja” (Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelut, Valtakunnallinen jätesuunnitelma, 2009). Suunnitelma sisältää Suomen jätehuollon tavoitteet ja päämäärät vuoteen 2016.

Uusi valtakunnallinen jätesuunnitelma on vasta toinen jätesuunnitelma Suomessa. Ensimmäinen jätesuunnitelma tuli voimaan vuonna 1998, jossa suunnitelmat ulottuivat vuoteen 2005 (Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelut, Valtakunnallisen jätesuunnitelman vuoteen 2005 tavoitteiden toteutuminen, 2009). Toisen suunnitelman kokoaminen aloitettiin vuonna 2005. Ympäristöministeriö asetti 13.5. työryhmän ohjaamaan valtakunnallisen jätesuunnitelman laatimista sekä tekemään jätelain uudistamista koskevia linjauksia. (Ympäristöministeriö, 2007). Valtsu-työryhmän keskeisimmät tavoitteet olivat arvioida ensimmäisen jätesuunnitelman tavoitteiden toteutumista, määrittellä jätesuunnitelman laadinnan peruseriaatteet ottaen huomioon EU:n uusimmat ympäristö- ja jätealan strategiat, tarkastella eri ohjauskeinojen käyttöä tavoitteiden saavuttamiseksi, laatia ehdotus valtakunnalliseksi jätesuunnitelmaksi sekä tarpeen mukaan sovittaa yhteen valtakunnallisen ja alueellisen jätesuunnitelmien laatimista. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli tarkastella tarpeita jätelainsäädännön kehittämiseksi ja analysoida jätelain uudistuksen tarpeen laajuus ja toteuttamisajankohta. (Ympäristöministeriö, 2007.)

Suomen ympäristökeskus julkaisi valtakunnallisen jätesuunnitelman taustaraportin, jossa tarkasteltiin edellisen jätesuunnitelman toteutumista sekä esitettiin nykyisten ohjauskeinojen kehittämistarpeita sekä ehdotuksia uuden jätesuunnitelman teemoiksi.

Lisäksi taustaraportissa oli laadittu skenaarioita mahdollisesta jätehuollon tilasta vuonna 2016. Valtakunnallisen jätesuunnitelman työryhmä käytti taustaraporttia uuden suunnitelman laadinnan tukena. Valtuusto – työryhmä hyväksyi ehdotuksen valtakunnalliseksi jätesuunnitelmaksi 2007–2016 lopullisesti työryhmän kokouksessa 12.12.2006 ja luovutti sen ympäristöministeriölle 23.1.2007. (Ympäristöministeriö, 2007.)

1.2. Tutkimusongelma

Tämän tutkielman tarkoituksena on nostaa esille Suomen jätepolitiikassa vallitsevien linjausten taustalla olevia tekijöitä. Pyrkimykseni on luoda kuva jätehuollon nykytilanteesta sekä eritellä asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, miten heidän mielestään jätehuolto rakentuu tämän hetkisessä tilassaan ja millaiseksi se muodostuu tulevaisuudessa. Tutkimusongelma nojautuu vahvasti tulevaisuusorientoituneeseen valtakunnalliseen jätesuunnitelman ehdotukseen, jonka perusteella selvitän jätehuoltopolitiikan tulevaisuutta kuvastavia ajatuskulkuja ja näkökulmia. Toisin sanoen pyrkimykseni on kartoittaa ja arvioida linjausten tueksi esitettyjä perusteluja.

Olen valinnut tutkielmaani kaksi jäteongelman ratkaisukeinoa, jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen polton, joiden kautta tarkastelen asiantuntijoiden tiedon ja käsitysten jatkumoa ja sitä kautta heidän kuvaansa jätehuollon todellisuudesta. Yksinkertaisesti ajateltuna jäteongelmaa ei olisi, jos jätettä ei syntyisi. Jätteen poltto ja jätteen synnyn ehkäisy ovat luonteeltaan erilaisia jäteongelman ratkaisukeinoja. Tutkielman tarkoituksena ei ole kuitenkaan asettaa näitä keinoja vastakkain, vaan tarkastella näiden ympärille sijoittuvia perusteluja ja näkökulmia. Nämä kaksi keinoa ovat ikään kuin eräänlaiset vastinparit keinovalikoimassa ja tässä tutkielmassa tarkastelen niitä jätehuollon toimintakentän heijastumina tai heijastuspintoina, joiden avulla pyrin hahmottamaan jätehuollon toimintakenttää kokonaisuudessaan. Jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen poltto toimivat siis eräänlaisina kehyksinä tai tutkielman läpi kulkevinä kantavina teemoina, joiden rajoissa aineistoani tarkastelen ja käsittelen.

Tutkimuskysymykseni kohdistuvatkin jätehuollon toimintapolitiikkaan ja sitä kautta valittuihin kahteen ohjaavaan teemaan, jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon.

Ensimmäinen kysymys on tutkielmani pääkysymys. Sitä seuraa kolme tarkentavaa kysymystä, jotka muodostuivat tutkimusprosessin edetessä seuraavanlaisiksi:

Millaiseksi jätehuoltopolitiikan toimintapolitiikka hahmottuu valtakunnallisessa suunnittelussa?

Miten muodollisia instituutioita (ohjauskeinoja) ja niitä ohjaavia teemoja painotetaan valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa?

Millaisia näkemyksiä valtakunnallisen jätesuunnitelman työryhmän jäsenet esittävät ohjaavien teemojen taustoiksi?

Minkälaiseksi työryhmän jäsenet kokevat jätehuollon toimintatilana, rajat ja mahdollisuudet?

1.3. Tutkimuksen rakenne

Toisessa luvussa esittelen aineistoni ja menetelmät, joilla olen aineistoani käsitellyt. Toisin sanoen kerron, miten tutkielma tehtiin. Kuvailen, millainen valtakunnallinen jätesuunnitelma on ja mitkä ovat sen keskeisimmät tavoitteet. Lisäksi läpivalaisen hieman keräämäni aineiston luonnetta sekä kuvailen lyhyesti tutkimusprosessin vaiheita ja etenkin haastatteluvaiheen tutkimuskentän luonnetta. Luvun viimeisessä osuudessa kerron, millaisin metodein olen aineistoani analysoinut. Kolmannessa luvussa havainnollista, millaiseen teoreettiseen viitekehykseen tutkielmani sijoittuu ja millaisten käsitteiden varaan tutkielmani on sidottu.

Neljännestä luvusta eteenpäin alkaa aineiston analyysiosa. Ensin pureudun tarkastelemaan Valtsusta löytyneitä ydinteemoja: tehokkuus ja hyödyntäminen. Viidennessä luvussa keskityn erittelemään Valtsun ohjauskeinoja pidättäytyen jätteen synnyn ehkäisyä ja jätteen polttoa edistävissä ohjauskeinoissa. Viidennessä luvussa käsittelen haastatteluaineistoa ja tuon esille asiantuntijoiden näkemyksiä ja käsityksiä keskittyen suurelta osin jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon liittyviin argumentteihin. Kuudennessa luvussa esittelen tutkielmani tulokset ja vastaan tutkimuskysymyksiin niiden pohjalta.

2. Aineisto ja menetelmät

Tutkielmani pohjautuu valtakunnallisen jättesuunnitelman ehdotukseen sekä teemahaastatteluilla keräämäni aineiston tarkasteluun ja niiden sisältöjen analysoimiseen. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymykset ja niiden tarkka järjestys puuttuu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203). Tässä luvussa esittelen aineistoni sekä kuvailen tutkimusprosessissa käyttämiäni tutkimusmenetelmiä.

2.1. Jättesuunnitelma vuoteen 2016

Aineistona käytän ympäristöhallinnon nimeämän työryhmän laatimaa ehdotusta valtakunnalliseksi jättesuunnitelmaksi vuoteen 2016 (Valtsu). Se on kattava 86 sivun raportti jätehuollon tavoitetilasta vuonna 2016. Ehdotuksen on valmistellut työryhmä, joka koostui julkisen hallinnon edustajista (Maa- ja metsätalousministeriö, Kauppa- ja teollisuusministeriö, Ympäristöministeriö, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, Suomen ympäristökeskus, Pirkanmaan ympäristökeskus ja Suomen kuntaliitto), kaupan-alan edustajista (Elinkeinoelämän Keskusliitto ja Suomen Kaupan Liitto) sekä kansalaisjärjestön toimijasta (Suomen luonnonsuojeluliitto ry.). Lisäksi työryhmä on kuullut asiantuntijoita mm. tutkijoita Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta, Tilastokeskuksesta, Ympäristöministeriöstä, Valtiovarainministeriöstä, Työterveyslaitokselta sekä Suomen ympäristökeskuksesta.

Valtsu-ehdotus koostuu kahdeksasta luvusta, joissa jokaisessa on oma jätehuollon osa-alueita koskeva teema. Näiden teemojen alle on koottu erilaisia tavoitteita, jotka tulisi toteutua vuoteen 2016 mennessä. Jokaisen tavoitteen kohdalle on määritelty vastuutahoja, joiden tulisi yhteistyössä keskenään toteuttaa valtakunnallisen jättesuunnitelman tavoite. Ehdotuksen teemat ovat seuraavat:

1. Tuotannon ja kulutuksen materiaalitehokkuus
2. Kierrätyksen tehostaminen
3. Vaarallisten aineiden hallinta
4. Jätehuollon ilmastovaikutukset
5. Jätehuollon terveys- ja ympäristöhaitat

6. Jätehuollon organisointi
7. Jäteosaamisen kehittäminen
8. Jätteiden kansainväliset siirrot

Nämä teemat jäsentävät jätepolitiikan ympäristöpoliittisia päämääriä, joita myös valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa pyritään edistämään. Ehdotuksen läpileikkaavia päämääriä ovat:

1. Luonnonvarojen kestävä käyttö
2. Vaarallisten aineiden hallinta
3. Haitallisten ilmastovaikutusten vähentäminen
4. Paikallisten terveys- ja ympäristöhaittojen vähentäminen

Valtakunnalliseen jätesuunnitelmaan on kirjattu vuoden 2016 tavoitetilä, johon työryhmän jäsenet toivovat Suomen jätepolitiikan kehittyvän. Ehdotuksen tavoitetilä koostuu osioista, jotka tukeutuvat luonnollisella tavalla ehdotuksen päämääriin. Työryhmän kokoama tavoitetilassa mainitaan muun muassa jätehuollon kasvihuonepäästöjen vähentäminen voimakkaasti, eli kaatopaikkojen metaanipäästöjä otettaisiin talteen yhä tehokkaammin ja kierrätykseen kelpaamaton polttokelpoinen jäte poltettaisiin. Toiseksi jätepolitiikka olisi sulautunut osaksi kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelmaa ja pyrkisi siten kohti luonnonvaroja säästävämpään toimintaan. Kolmanneksi Suomen jätepolitiikka ja jätehuolto toteuttaisi EU:n jätehierarkian portaita, eli jätteen synnyn ehkäisyyn panostettaisiin ennen jätteen materiaali- ja energiahyödyntämistä. Neljänneksi jätehuollon organisointi ja suunnittelu tukisi jätepoliittisia päämääriä. Toisin sanoen työnjako kuntien, kuntien jätelaitosten, yksityisten jäteyhtiöiden, tuottajayhteisöiden sekä jätteen tuottajien ja kiinteistöjen haltijoiden välillä olisi selkeää ja toimivaa. Viimeiseksi ehdotuksen tavoitetilassa mainitaan kansainvälinen yhteistyö ja liiketoiminta. Eko- ja materiaalitehokkuuteen perustuvaa jäteosaamista, innovaatioita ja teknologiaa vietäisiin ulkomaille. Osaamisen lisäksi jätteiden kierrätykseen perustuva liiketoiminta lisääntyisi. Nämä kohdat löytyvät ehdotuksesta sivuilta 17–19 ja muodostavat yhdessä Valtsun työryhmän yhdessä laatiman jätehuollon tavoitetilan vuonna 2016.

Valtakunnallisia jätesuunnitelmia on tehty kaksi. Ensimmäinen suunnitelma ulottui vuoteen 2005 ja nykyinen vuoteen 2016. Käytän aineistona uudemman suunnitelman ehdotusta. Miksi käytän ehdotusta, enkä varsinaista suunnitelmaa? Aloitin tutkielman teon silloin, kun valtioneuvosto ei ollut vielä hyväksynyt varsinaista suunnitelmaa,

mikä nyttemmin hyväksyttiin. Ehdotus kertoo tarinaansa nykyhetken ilmapiiristä, jätehuollon haasteista ja kehityssuunnista siinä, missä hyväksytykin raportti. Oleellista on se, että ehdotuksen on kasannut tietty työryhmä tietyssä paikassa tiettyyn aikaan ja se on juuri sellainen, millaiseksi työryhmä on sen työstänyt ilman valtioneuvoston lausuntoja ja muutoksia. Olennaista ehdotuksessa on juuri se, että se on työryhmän hyväksymä ja siten työryhmänsä näköinen. Työryhmä koostuu eri alan osaajista, tutkijoista, julkisen sektorin toimijoista sekä kansalaisjärjestöjen edustajista. Näiden eri toimijoiden määrittelykamppailun tuloksena Valtsu–ehdotus on aineistona relevantimpi kuin hyväksytty raportti.

2.2. Haastattelut

Päätin jo tutkielman alkuvaiheessa, että tulen keräämään haastatteluaineiston tukemaan jätesuunnitelman tarkastelua ja analyysia. Haastateltavat valitsin valtakunnallisen jätesuunnitelman ehdotuksen koonneen työryhmän joukosta. Valtakunnallisen jätesuunnitelman työryhmässä oli mukana jätealan eri asiantuntijoita ja intressiryhmiä; viranomaistahoja, kaupan- ja terveystalouden asiantuntijoita, ympäristöjärjestön edustajia yms. Kaikki haastateltavat kuuluvat Suomen ympäristöhallinnon piiriin. Suurin osa haastateltavistani oli viranomaistahoja, joiden lisäksi oli muutama tutkimuslaitoksen edustaja. Viranomaiset ovat päätöksentekijöiden lähellä ja heillä on poliittista valtaa. He ovat mukana politisoitumisprosessissa. Tutkijat taas tuottavat tietoa ja ovat yhteydessä päätöksentekoprosessiin tiedon tuottajien roolissa. Tämän tutkielman haastateltavia yhdistää ympäristöhallinto, jätehuollon asiantuntijuus sekä valtakunnallinen jätesuunnitelman työryhmä. Aineistoni teemahaastattelut koostuvat eri intressitahojen asiantuntijoiden puheenvuoroista.

Haastattelin yhteensä seitsemää valtakunnallisen jätesuunnitelman työryhmän jäsentä; ympäristöministeriöstä (2), maa- ja metsätalousministeriöstä (1), Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta (1), Suomen ympäristökeskuksesta (1) ja Pirkanmaan ympäristökeskuksesta (2). Ensimmäisen haastattelun tein keväällä 2008 ja viimeisen syksyllä 2008. Vaikka työryhmässä sukupuolijakauma oli tasainen (naisia kuusi ja miehiä viisi), haastateltavista vain yksi oli mies. Etenin haastattelusta

toiseen, kunnes aineisto kylläntyi. Kaikki ne työryhmän jäsenet, jotka vastasivat pyyntöihini, olivat varsin informatiivisia haastateltavia ja haastattelut luonnistuivat hyvin.

Haastattelut toteutin teemahaastattelun omaisesti ja tapani haastatella oli hyvin keskustelevalta. Näin pyrin ohjaamaan haastateltaviani pois ”viranomaisjargonista”, joka on hyvin vaikeaselkoista ja jossa argumentaation taso jää usein yksitasoiseksi. Keskustelevalta otteella pyrin luomaan haastattelutilanteesta luontevan ja avoimen. Joidenkin haastattelun yhteydessä näin kävikin, mutta erityisesti vanhemman polven viranomaisten kanssa keskustelu saattoi jäädä hyvin pinnalliseksi ja haastateltavat pysyttäytyivät hyvin tiukasti viran asettamassa roolissa.

Mielenkiintoista oli huomata, että haastateltavien kyky visioida jätehuollon tulevaisuusnäkyymiä oli hyvin erilainen. Erityisesti esiin nousi asiantuntija, joka tekee tutkimusta päivätyönään. Hän kykeni näkemään tulevaisuuden hyvin laaja-alaisesti ja visioi varsin vapaasti tulevaisuuden kehityskulkuja. Sen sijaan haastateltavat, joiden tiedot perustuivat myös jätehuollon käytäntöihin tai lainsäädäntöön, eivät luoneet niin laaja-alaisia tulevaisuuskuvia ja kehityskulkuja. Lisäksi mielenkiintoista oli myös se, että kaikki haastateltavat olivat ajautuneet jätealalle asiantuntijoiksi eivätkä olleet itse sinne hakeutuneet. Tällä tarkoitan sitä, ettei haastatelluista kukaan ollut tuntenut syvempää kiinnostusta jätealaan ennen työtehtäväänsä päättymistä. Miksi jäteala ei ole ympäristöpoliittisesti kiinnostanut näitä asiantuntijoita esim. opiskeluaikoina? En kuitenkaan lähde pohtimaan tätä kysymystä pidemmälle, vaan nostan sen ainoastaan tässä yhteydessä tämän kerran esille ikään kuin huomiona.

Keskustelut haastatteluissa soljuivat jouhevasti eteenpäin. Kuitenkin jotain hienoista varovaisuutta haastateltavien puheesta oli huomattavissa. Ilmeisesti heillä kaikilla oli Valtsun työryhmän jäsenenä halu pitää Valtsun linjaa ainakin osittain myös puheessaan yllä. Toisaalta voi olla mahdollista, että he eivät pitäneet Valtsua niin tärkeänä tai yhteiskunnallisesti vaikuttavana ohjauskeinona, jolloin he eivät ikään kuin kyseenalaistaneet sen luomia raameja. Luulen, että haastateltavien puheeseen vaikutti nämä molemmat asiat. Lisäksi heihin vaikutti varmasti myös se instituutio tai taho, jota he edustavat. He puhuivat ympäristöhallinnon edustajana, Valtsun työryhmän jäsenenä ja jätealan asiantuntijana. En kuitenkaan nähnyt siinä laadullista

ongelmaa, sillä nämä henkilöt ovat edustaneet myös Valtsun työryhmässä tiettyä intressiryhmää ja tahoja, jonka suulla ovat ikään kuin työryhmässä puhuneet. Heidän puheessaan välittyi niin virallinen instituutio kuin epävirallinenkin.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Käytän laadullisen tutkimuksen menetelmiä analysoidessani aineistoani. Tutkielmani näkökulma on tulevaisuusorientoitunut ja olen käyttänyt ajatusten ja teemahaastatteluaineiston analysoinnin apuvälineenä Janne Hukkisen luomaa näkökulmaa, jossa hän selventää teemahaastattelujen käyttöä tulevaisuustutkimuksessa ja millaisena sosiaalisena konstruktiona tulevaisuuden voi nähdä (Hukkinen 1993, 181–192). Kysymyksen asetteluni on tulevaisuustutkimukselle luonteenomainen. Olennaista ei ole, mitä tulevaisuudessa tapahtuu, vaan millaisiin tulevaisuusmalleihin asiantuntijat ja päättäjät uskovat ja millaiset edellytykset näiden mallien kokonaisuus luo nyky-yhteiskunnalla ennakoida tulevaisuutta (Hukkinen 1993, 2). Yhteiskunnalliset vaikuttajat perustavat päätöksensä erilaisille oletuksille tulevaisuudesta ja yhteiskunnan kehityksestä, jolloin tulevaisuus on olemassa tässä yhteiskunnassa vaikuttajien ja päätöksentekijöiden kautta (Hukkinen 1993, 182). Hukkisen luoman näkökulman valossa tarkastelen ja analysoin Valtsua ja sen ympärille muotoutuneita perusteluita.

Käytän laadullisen tutkimuksen menetelmiä analysoidessani aineistoani. Lähestyn aineistoani aineistolähtöisin menetelmin ja pyrin käymään keskustelua aineistoni kanssa. Valtsu-ehdotuksen käsittelyssä käytän sisällönanalyysia. Sisällön analyysin avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105). Sisällönanalyysissa on ajatuksena, että ei ole olemassa mitään sellaista paikkaa tai ilmiötä, josta voisi nähdä enemmän kuin hän kokemuksensa avulla ymmärtää, jolloin oleellista on huomata, että kyse on todellisuuden tajuamisesta inhimillisenä ajattelutapana, ei totuuden etsimisestä (Tuomi ym. 2003, 106). Sisällön analyysissa pyritään kuvaamaan dokumentin sisältöä sanallisesti eikä kuvata tekstien sisältöä kvantitatiivisesti, kuten sisällön erittelyssä (emt. 107). Käytänkin sisällön analyysia niin valtakunnallisen jätesuunnitelman analysoimistapana että haastatteluaineistoa analysoinnin apuvälineenä.

Sisällön analysoimisen lisäksi pyrin pääsemään tekstin merkitysten taakse ja löytämään toistuvuutta ja teemoja Valtsusta. Pidän mielessä yleisen fenomenologisen aineiston tarkastelun näkökulman. Fenomenologiassa yksittäisen ilmiön havainnoimisesta edetään tutkimusvaiheiden kautta tilanteeseen, jossa voi nähdä ilmiöön liittyviä syvempiä merkityksiä (Eskola & Suoranta 2005, 146). Tämä on sisäänsä varsin tavanomainen ja itsestään selväkin hyvin yleinen menetelmällinen näkökulma, joka kuvaa mielestäni hyvin tutkimusotettani.

Pertti Alasuutari (1999) on erotellut tutkimuksen näkökulmia. Alasuutarin mukaan faktanäkökulmasta katsottuna tutkimusmateriaalina käytettyjä tekstejä pidetään mahdollisimman rehellisinä ja todenmukaisina väitteinä ulkopuolisesta todellisuudesta. Faktanäkökulmalle vastakkaista näkökulmaa edustaa näytenäkökulma, jolloin tutkimusmateriaalin tekstien totuudenmukaisuus ja rehellisyys eivät ole relevantteja. Aineisto kelpaa tutkimuskohteeksi sellaisenaan. (Alasuutari 1999, 114). Valitsin aineistoni tarkastelun näkökulmaksi jälkimmäisen, sillä pidän mielekkäämpänä antaa aineiston puhua itsessään. Aineisto on näyte, jota pidetään tutkittavan todellisuuden osana, joka voi edustaa kokonaisuutta huonosti, mutta ei voi tarjota väärää tietoa (Alasuutari 1999, 144). Kulttuuristen jäsenysten tutkiminen on vahvasti näytenäkökulmasta katsova analysoimistapa. Jäsentämällä aineistoa kulttuurisesti pyritään vastaamaan siihen, miten teksti jäsentää maailmaa ja millaisia luokituksia ja erotkoja teksti sisältää (Alasuutari 1999, 155). Tässä tutkielmassa tuen analyysini yllä esitettyyn aineiston lähestymistapoihin. Aineistoani analysoidessa pidin mielessä, miten Valtsu kertoo tarinaansa ja millaisia yleistyksiä tekstistä löytyy.

Erottelin menetelmällisesti jätteen polttoon ja jätteen synnyn ehkäisyyn liittyviä ohjauskeinoja ja vertailin niitä keskenään. Aineiston käsittelyn edetessä löysin aineistosta toistuvia ydinkäsitteitä, joista kehittyi tutkielman tekemisen myötä olennaisia aineiston analyysia tukevia teemoja. Nostin kaikki ne perustelut sekä ohjauskeinot analyysiini mukaan, jotka liittyivät jätteen polttoon ja jätteen synnyn ehkäisyyn. Analyysin ulkopuolelle suljin ne Valtsun osat, jotka eivät liittyneet jätteen synnyn ehkäisyyn tai jätteen polttoon; tutkielmaani ohjaaviin teemoihin.

Haastatteluaineistoni kokosin yhteen ja erottelin aineistoni eri teemojen alle, joista muodostui myös tämän tutkielman loppuosan runko. Teemoja olivat jätehuollon

keinot, yleinen mielipide, taloudelliset tekijät ja tulevaisuus. Nämä kaikki nousivat aineistosta esiin. Lisäksi syvennyin analysoimaan aineistoani Janne Hukkisen luoman näkökulman valossa ja käytin hänen viitoittamaa analyysikeinoa, jota löyhästi käytin hyväkseni oman aineistoni analysoimisessa.

Teemahaastattelu on laaja tutkimusmenetelmä, joka sallii haastateltavien tuoda esille kaikki näkökohdat sekä tarjoaa mahdollisuuden määritellä itse olennaiset ongelmat (Hukkinen 1993, 182–183). Lisäksi haastateltavalla on mahdollisuus nostaa esiin sekä tieto- että arvopohjaisia argumentteja, joista rakentuu ns. kognitiivinen kartta, jolla vaikuttaja perustelee päätöksiään (Hukkinen 1993, 183). Kartan voi nähdä olevan ikään kuin peili siitä, miten yksilö hahmottaa todellisuuden. Kognitiivisen kartan hahmottamisen edellytys on päätös siitä, mistä elementeistä kartta koostuu (Hukkinen 1993, 184). Hukkinen keskittyy artikkelissaan kahteen peruselementtiin kausaalisuuteen ja merkityssisältöön. Kognitiivisessa psykologiassa ja kielen tutkimuksessa on ilmiöiden syitä ja vaikutussuhteita kuvaavien vastakkainasettelujen olevan perustavaa laatua olevia konnektiivisia elementtejä, kun puhuja esittää mielipiteitään luonnollisella kielellä (Hukkinen 1993, 184).

Tutkimusotteeni oli siis varsin aineistolähtöinen ja annoin haastatteluaineistolle tilaa elää mahdollisimman vapaasti tutkimuksen edetessä. Haastatteluaineistoni purin ja litteroin kirjalliseksi dokumentiksi. Jo litterointivaiheessa merkitsin dokumenttiin tutkielmani kannalta mielenkiintoisia kohtia sekä listasin ylös aineiston purkuvaiheessa nousseita kysymyksiä. Nämä helpottivat hieman aineiston hallintaa ja hahmottamista. Purkuvaiheen jälkeen siirryin lukemaan aineistoa, joka tuntui varsin työläältä. Pilkoin ja järjestelin aineistoani uudelleen aineistosta itsestään nousseiden teemojen alle ja vähitellen pystyin hahmottamaan aineistosta olennaiset osat. Yhteenvetona voisin sanoa, että aineistoni käsittely ja analyysi perustuivat teemoitteluun ja aineiston pilkkomiseen eri teemojen alle. Lisäksi analysoin kokoajan tutkimusprosessin aikana aineiston sisältöjä ja erittelin niitä hahmottaakseni tutkittavaa ilmiötä paremmin. Aineiston analysoiminen oli prosessi, jonka suuntaa näytti aineisto sekä teoreettiset viitekehysten eli tutkielmani käsitteellinen tausta.

3. Käsitteellinen tausta

Tässä luvussa esittelen tutkielmassani käyttämäni teoreettisen viitekehyksen ja käsitteellisen taustan.

3.1. Toimintapolitiikka – tiedon ja käsitysten jatkumo

Yhteiskunta ja instituutiot rakentuvat yksilöiden ja organisaatioiden toimista ja päätöksistä ikää kuin pelinä. Ne nostavat esiin kognitiiviset prosessit ja ajattelumallit. Yksilöt ymmärtävät institutionaalisia rakenteita rakentamalla ajatusmalleja siitä, miten maailma heidän ympärillään toimii ja tekevät päätöksiä nojaten näihin malleihin. Instituutioiden muuttaminen on vaikeaa ja hidasta, mutta jos siinä onnistutaan niin uudet tai muuttuneet säännöt tulevat suurella todennäköisyydellä vaikuttamaan vuosisatoja. (Hukkinen 1999, 15.)

Janne Hukkinen on tutkinut asiantuntijoiden ajattelua ja instituutioiden välistä vuorovaikutusta ja ns. takaisinkytkentää. Hän on tutkimuksissaan huomannut, että asiantuntijat haluavat toimia esim. kestävien periaatteiden nojalla (tai jonkin muun kriteerin nojalla), mutta tuntevat olevansa institutionaalisesti pakotettuja tai velvollisia päättämään taloudellisten prioriteettien pohjalta. Mitä voimakkaampana asiantuntijat kokevat institutionaalisen paineen taloudellisten hyötyjen saavuttamisesta sitä voimakkaammin he tuovat esille kognitiivisen ristiriidan, mutta mitä voimakkaammin he kokevat kognitiivisen ristiriidan sitä enemmän asiantuntijat ajattelevat, että heidän on pyrittävä vähentämään ristiriitaa pitämällä yllä ja noudattamalla vallitsevia institutionaalisia sääntöjä. (Hukkinen 1999, 16.)

Hukkinen määrittelee yhteiskunnan pelinä, jossa organisaatiot ja yksilöt ovat pelaajia ja jossa instituutiot määrittelevät säännöt pelille (Hukkinen 1999, 17). Tähän käsitykseen nojaan omat määritelmäni instituutioista ja yhteiskunnasta. Instituutiot luovat ja rajaavat mahdollisuuksia, joiden mukaan organisaatiot ja asiantuntijat toimivat ja luovat siten yhteiskunnallista pelitilaa. Ympäristöinstituutiot virallisesti ovat ympäristöstatuksia, lainsäädäntöä, standardeja ja useita hallinnollisia linjauksia ja ohjeita (Hukkinen 1999, 17). Yleisemmällä tasolla virallisten ympäristöinstituutioiden ohella on olemassa epävirallisia ympäristöinstituutioita,

kuten tavat käsittää ympäristöpolitiikka ja ympäristön hallinta (Hukkinen 1999, 17). Voikin siis sanoa, että Valtsu on eräänlainen virallinen ympäristöinstituutio itsessään, jonka on luonut ryhmä asiantuntijoita, joiden päätöksiin ovat vaikuttaneet epäviralliset tavat käsittää ympäristöpolitiikka ja ympäristön hallinta. Heidän käsitykset tulevat niistä organisaatioista tai hallinnon elimistä, mitä kukin asiantuntija edustaa. Jokaisen asiantuntijan taustalla on siten olemassa linjaus tai hallinnollinen strategia, ohjeet, suunnitelmat, jotka ovat kehitetty, jotta kyseinen organisaatio voittaisi tai selviytyisi yhteiskunnallisessa pelissä (Hukkinen 1999, 17). Mielenkiintoista tässä on se, että Valtsu on itsessään monen intressiryhmän edustajan kokoama edellä mainitunlainen virallinen linjaus ja ohje, joka ottaa osaa ja pyrkii vaikuttamaan Suomen jätepolitiikkaan.

Mikä ajaa institutionaaliseen muutokseen, on jännite virallisten ja epävirallisten instituutioiden välillä. Kun viralliset säännöt ovat epäyhtenäisiä epävirallisten kanssa rajoittavat ne yksilöllistä käytöstä, jolloin selvittämätön jännite niiden välillä johtaa pitkäaikaiseen poliittiseen epästabiiliin tilaan. Tällaisen jännitteen ratkaiseminen on hidasta, sillä kaikki instituutiot vastustavat muutosta. Epäviralliset instituutiot ovat kuitenkin pysyvämpiä kuin viralliset. Lait ja säännökset muuttuvat ja niitä voi muuttaa helpommin kuin sitä, miten ihmiset ovat tottuneet tai kasvaneet ajattelemaan ja toimimaan heidän jokapäiväisessä elämässään. (Hukkinen 1999, 20.)

Hukkinen määrittelee tapaustutkimuksessaan käyttämään analyysia tavalla, joka on mielenkiintoinen myös tämän tutkielman kannalta. Haastatteluaineistoni koostuu niin sanotusti epävirallisen instituution äänestä, joista pyrin löytämään asiantuntijoiden toimintaan ja ajatteluun vaikuttavia ajatusmalleja ja epävirallisia instituutioita. Asiantuntijoiden ja päätöksen tekijöiden ajattelumallien analysointi, kuten miten he käsittävät tai ratkaisisivat ympäristöongelman, paljastaa heidän ajattelunsa epävirallisen institutionaaliset rajat (Hukkinen 1999, 20). Epävirallisen ja virallisen jaon lisäksi instituutioiden säännöt voidaan kategorisoida myös operationaalisiin, kollektiivisiin vaihtoehtoihin sekä konstitutiivisiin sääntöihin. Operationaaliset säännöt vaikuttavat suoraan päivittäisiin päätöksiin, kuten ympäristön resurssien käytön määrittelyt tai ympäristöhallintoa määrittävät standardit.

3.2. Ympäristöpoliittiset ohjauskeinot

Ympäristöpolitiikassa on nähtävissä neljää erityyppistä vaikutuskeinoa: hallinnolliset määräykset, taloudelliset keinot, informaatio-ohjaus ja ympäristöpoliittinen itseohjaus (Haila & Jokinen 2001, 86). Ympäristöhallinnon toiminnassa on nähtävissä kaikkia kolmea ensimmäistä vaikutuskeinoa. Ympäristöpoliittinen itseohjaus ei kuulu ympäristöhallinnon piiriin, vaan se on taloudellisten toimijoiden vapaaehtoisuuteen perustuva keino (emt., 88). Hallinnolliset määräykset ovat näistä kolmesta selvärajaisimpia. ”Ne perustuvat lakeihin ja normeihin ja voidaan ilmaista standardeina, rajoituksina, kieltoina ja lupina.” (emt., 86). Hallinnolliset määräykset nojautuvat valtaan, jolloin on itsestään selvää, että valtion on niiden keskeinen toimija (emt., 86). Taloudelliset keinot sen sijaan pohjautuvat hintaan ja markkinoihin. Niiden avulla sovitetaan yhteen hallinnolliset määräykset ja markkinoiden toiminta sekä pyritään tekemään ympäristön pilaaminen taloudellisesti kannattamattomaksi (emt., 86 – 87). Suomessa taloudellisia ohjauskeinoja käytetään enemmän kuin aikaisemmin, mutta niiden ympäristövaikutukset ovat jokseenkin epävarmoja (emt., 87). Kolmas ympäristöhallinnon ohjauskeino on informaatio-ohjaus. Nimensä mukaisesti tieto on keskeisessä roolissa. Tieto on valtaa, mutta onko se sitä ohjauskeinoja tarkasteltaessa. Hailan ym. mukaan informaatio-ohjausta voi luonnehtia ”pehmeäksi” keinoksi, johon ei sisälly näkyvää vallan käyttöä, joten julkisen vallan rooli poliittisena toimijana ei korostu. Informaatio-ohjauksen avulla pyritään vaikuttamaan tuottajien ja kuluttajien asenteisiin, joka voi pyrkiä muuttamaan tai ylläpitämään vallitsevaa politiikkaa (emt., 88).

Uusien vaikutuskeinojen syntyminen vaatii osakseen ympäristöpoliittisia ratkaisuja, jotka perustuvat toimijoiden ongelman arvioinnille (Haila & Jokinen 2001, 89). Tässä on kyse ongelmanmäärittelystä, johon vaikuttavat niin ajalliset kuin tapauskohtaiset tekijät (emt., 89). Valtakunnallisesta jätesuunnitelmasta löytyvät ohjauskeinot ovat syntyneet eri toimijoiden erilaisten ongelmanmäärittelyjen ja historiallisen perspektiivin vallitessa. Valtsu ei ole syntynyt tyhjiössä. Toisin sanoen Valtsun ohjauskeinot pyrkivät vastaamaan jätepolitiikan tavoitteisiin, jotka ovat muodostuneet eri toimijoiden määrittelykamppailun tuloksena.

Viimeisten vuosikymmenien aikana on kehittynyt niin kutsuttuja “uusia” ympäristöpolitiikan vaikutuskeinoja, joiden määrä on lisääntynyt viime vuosina suhteellisen paljon ympäristön hallinnan piirissä (Jordan, Wurzel & Zito 2003, 3). Jordanin ym. mukaan uusia ympäristöpolitiikan vaikutuskeinoja ovat ympäristöverot ja muut markkinoihin perustuvat keinot, vapaaehtoiset sopimukset ja informaatio-ohjaus, johon kuuluu muun muassa ympäristömerkit. Uusi vaikutuskeino ei kuitenkaan ole kaikkialla yhtä aikaa uusi ja voi olla jossain maassa jo useita vuosikymmeniä käytetty ympäristöpoliittinen keino. Uutuutta voi määrittellä tutkimalla, kuinka paljon uusi keino eroaa perinteisestä kansallisesta poliittisesta tyylistä, sisällöstä ja rakenteesta (Jordan ym. 2003, 16).

Suomessa joidenkin uusien ympäristöpoliittisten vaikutuskeinojen käyttö on lisääntynyt, joidenkin nopeammin kuin toisten. Suomi oli ensimmäisiä Euroopan maita, joka otti ympäristöveron käyttöön 1980-luvulla, mutta esimerkiksi vapaaehtoisten sopimusten käyttäminen on ollut suhteellisesti heikompa (Jordan ym. 2003, 216). Vaikutuskeinojen valintaan ja käyttöönottoon liittyy, ideologiseen teoriaan viitaten, poliittisten rakenteiden ja tyylin lisäksi poliittinen taistelu, ’kognitiivinen’ kamppailu, eri toimijaryhmien välillä (emt., 217). Kognitiivinen kamppailu edistää toimijoiden ymmärrystä poliittisten ongelmien seurauksista tai tietyn vaikutuskeinojen sopivuudesta ongelman ratkaisuna (emt., 217). Poliittisilla vaikutuskeinoilla on välineellinen rooli poliittisessä prosessissa, jossa toimijat etsivät vaikutuskeinoja, jotka toteuttavat toimijan ideat käytännössä (emt., 217). Toisin sanoen Valtsun jokainen vaikutuskeino on poliittisen kamppailun tulos ja niiden valintaan on vaikuttanut ehdotuksen valmistelleen työryhmän kognitiivinen kamppailu. Vaikutuskeinot ilmentävät työryhmän näkemyksiä jäteongelmasta. Ne ovat välineitä, joiden avulla pyritään ratkaisemaan jäteongelma.

Suomessa erilaisten vaikutuskeinojen käyttö on painottunut talouteen ja erityisesti valtion verotukseen. Suomessa ympäristöverojen ja ympäristömerkkien käyttöasteet ja -laajuus ovat suhteellisesti korkeammalla kuin päästökauppa tai vapaaehtoiset sopimukset (Jordan ym. 2003, Figure 1, 209). Suomessa ympäristöveroiksi on määritelty kaikki maksut ja verot, jotka vaikuttavat ympäristöön ja jotka eivät ole ympäristöveroja suoranaisesti (Sairinen 2003, 74). Esimerkiksi auto- ja alkoholiverot katsotaan olevan ympäristöveroja. Päästökaupan osalta Suomi on vielä lapsen

kengissä. Suomessa päästökauppaa vastaan on ollut teollisuus, jonka edustajat ovat suhtautuneet hyvin skeptisesti päästökauppaan (emt., 74).

Ensimmäinen ympäristöpoliittinen vapaaehtoinen sopimus otettiin käyttöön Japanissa 1960-luvulla (Jordan ym. 2003, 10). Suomessa vapaaehtoisten sopimukset on otettu käyttöön, mutta ne eivät ole nostattaneet suurta suosiota osakseen (Sairinen 2003, 74). Vapaaehtoiset sopimukset ovat hyvin erilaisia keskenään ja niiden määrittely ja vapaaehtoisuusaste vaihtelee sopimuksesta riippuen. EU:n komissiossa vapaaehtoiset sopimukset määritellään olevan ”teollisuuden ja viranomaisten välisiä sopimuksia ympäristöpäämäärien saavuttamiseksi” (CEC 1996: 5, Jordan ym. 2003, 10).

Lainsäädäntö on hieman menettänyt merkitystään siitä, mitä se aikaisemmin Suomessa oli, mutta sen merkitys on edelleen korkealla (Jordan ym. 2003, 209). Lainsäädäntö on hidas ja raskas sekä byrokratiaan nojautuva vaikutuskeino. Ympäristön muutokset voivat olla nopeitakin ja niiden ratkaisemiseksi tarvitaan kevyempiä ja nopeammin yhteiskunnan muutoksiin vastaavia vaikutuskeinoja. Uudet ympäristöpoliittiset vaikutuskeinot voi nähdä olevan tällaisia. Ne edustavat yhteiskunnan hallinnoimisen rakenteissa eri muotoa. Valtioiden rakenteet ovat muuttuneet hallinnosta ’government’ kohti hallintaa ’governance’ (emt., 8). Valtsu on jo itsessään strateginen suunnitelma ja vaikutuskeino, joka koostuu useista jätepoliittisista ohjauskeinoista. Sen voi siis nähdä yhtenä vaikutuskeinona tai sen voi nähdä kokoelmana erilaisia ohjauskeinoja. Valtsu itsessään tukeutuu lainsäädäntöön ja ikään kuin paikkaa lainsäädännössä olevia aukkoja strategisella, suunnitelmallisella tasolla. Tämä onkin luonteenomaista ympäristöpoliittisille vaikutuskeinoille. Ne sijoittuvat hyvin usein paikkaamaan lainsäädäntöä (Jordan ym. 2003, 213).

Jordan ym. nostavat esille kolme syytä yllä mainitulle käytännölle. Ensinäkin, lait ja asetukset tarjoavat uusille ohjauskeinoille toiminnallista tukea. Esimerkiksi säännöksiä on usein käytetty uusien vaikutuskeinojen toimeenpanemiseksi. Toiseksi, Suomessa ja monessa muussakin Euroopan maassa lakeja, säädöksiä ja asetuksia kannatetaan välineenä hallita saastumisen alkulähteitä. Usein saastumista estävä lainsäädäntö on hyvin raskas. Kolmanneksi, lainsäädäntö tulee pysymään EU:n ympäristöpolitiikan tärkeimpänä vaikutuskeinona. Esimerkiksi vapaaehtoiset sopimukset ovat hyvin vaikeasti neuvoteltavissa rajojen yli. (Jordan ym. 2003, 213–

214). Lainsäädäntö tulee siis pysymään Suomessa merkittävänä vaikutuskeinona. Sen luonne tulee muuttumaan ja se toimii tukevana osana yhteiskuntaa, 'support function' (emt., 214).

3.3. Tulevaisuus rakentuu nykyisyydestä

Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole kartoittaa sitä, millainen jätehuolto Suomessa on tulevaisuudessa. Tarkoituksena on ymmärtää, millaiset asiat vaikuttavat niiden niihin toimijoihin, jotka ovat olleet mukana työstämässä valtakunnallista jätesuunnitelmaa. Koska suunnitelma on vahvasti suuntautunut ohjaamaan jätehuollon kehitystä tulevaisuudessa, kuuluu tulevaisuusnäkökulma myös tähän tutkielmaan.

Tieteellisessä ajattelussa on voitava lähteä siitä, että todellisuus rakentuu nykyisyydestä, menneisyydestä ja tulevaisuudesta (Kamppinen & Malaska 2003, 97). Tosin tulevaisuus on olemassa erilailla kuin nykyisyys ja menneisyys ja sen tietäminen on erilaista kuin nykyisyyden ja menneisyyden (Kamppinen & Malaska 2003, 96). Toisin sanoen menneisyyden ja nykyisyyden tapahtumat voi todistaa, mutta tulevaisuuden tapahtumiin liittyy tietty epävarmuus ja useat eri mahdollisuudet. Tähän perustuu tulevaisuuteen ja varsinkin tulevaisuustutkimukseen liittyvät mahdollisuuksien maailmat tai mahdollisuuksien avaruudet. Mahdollisuuksien maailmat tarkoittavat niitä mahdollisia asiantiloja ja tapahtumakulkuja, jotka voivat jonkun toimijan teoilla tai toimenpiteillä tapahtua tai niistä huolimatta toteutua (Kamppinen, Malaska & Kuusi 2003, 26). Mahdollisuuksien maailmat ovat liitoksissa arvoihin ja riskeihin, jotka vaihtelevat ja ovat sen siitä syystä eri ihmisten kannalta eri tavoin haluttuja tai vältettäviä (emt., 26). Siihen, että toteutuvatko mahdollisuuksien maailmat, vaikuttavat monet eri tekijät, joita ovat muun muassa eri toimijoiden tavoitteet ja voimavarat sekä erilaiset toimijoista riippumattomat rajoitteet sekä mahdollisesti myös toimijoiden välinen kilpailu (emt., 26). Jätesuunnitelma heijastaa ikään kuin niitä mahdollisuuksien maailmoja, joita sen koostanut työryhmä yhdessä nähnyt, kokenut tai perustellut mahdolliseksi jätehuollon tulevaisuutena tai tavoitetilana. Jätehuollon tulevaisuus rakentuu siis nykyisyydelle.

4. Valtakunnallinen jätesuunnitelma

4.1. Ydinteemat

Seuraavissa alaluvuissa esittelen kaksi aineistosta voimakkaasti nousutta käsitteellistä ydinteemaa: tehokkuus ja hyödyntäminen. Nämä kaksi teemaa nousevat jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polton yhteydessä esiin ja ovat siksi luontevia ja olennaisia tämän tutkielman rajauksen kannalta. Luvun lopussa on kuva, joka ilmentää Valtsusta nousseiden ydinteemojen sijoittumista suhteessa jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon.

4.1.1. Tehokkuus

Tehokkuus nousee hyvin voimakkaasti esiin Valtsussa. Tehokkuus ei kuitenkaan esiinny ilman etuliitettä, vaan sen edessä esiintyy erilaisia liitteitä, joiden avulla tehokkuudelle luodaan erilaisia merkityksiä, kuten materiaali-, eko- ja energiatehokkuus. Yhdistän nämä kolme tutkielmani kannalta merkittävää käsitettä tehokkuus – luvun alle. Tehokkuuden käsite yhdistää näitä kolmea käsitteellisellä tasolla ja toimii hyvänä ydinteemana näille kolmelle spesifimmälle käsitteelle. Toisin sanoen käsittelen tehokkuuden teemaa aineistosta löytyvien materiaali-, eko- ja energiatehokkuuden käsitteiden valossa. Miten materiaali-, eko-, ja energiatehokkuus nousevat esiin Valtsussa jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polton yhteydessä? Aloitan käsittelemällä materiaalitehokkuutta, josta etenen ekotehokkuuden kautta energiatehokkuuteen.

Materiaalitehokkuus nousee voimakkaasti aineistosta esiin. Tämä johtui siitä, että jätteen synnyn ehkäisy on Valtsussa korvattu materiaalitehokkuuden käsitteellä. Valtsussa puhutaan siis materiaalitehokkuuden parantamisesta, kun tarkoitetaan jätteen synnyn ehkäisyä. Materiaalitehokkuus määritellään Valtsussa seuraavasti.

”Materiaalitehokkuudella tarkoitetaan luonnonvarojen käyttöä lopputuoteyksikköä, tuotannon arvoa tai muuta tuotettua yksikköä kohden. Tässä raportissa materiaalitehokkuutta käytetään terminä, joka kattaa jätteen synnyn ehkäisyä edistävät toimet.” (YM 2007, 57)

Jätteen synnyn ehkäisyyn korvaaminen materiaalitehokkuuden käsitteellä nostetaan esiin myös kansallisen jätteen synnyn ehkäisyyn suunnitelmassa, joka oli osa Valtsua.

Kyseinen suunnitelma löytyy Valtsusta luvusta Tuotannon ja kulutuksen materiaalitehokkuus. Alla on sitaatti jätteen synnyn ehkäisyn suunnitelmasta.

”Tässä (...) esitetään Suomen kansallinen jätteiden synnyn ehkäisyn suunnitelma. Dokumentissa käytetään kuitenkin jätteen synnyn ehkäisyn sijasta pääsääntöisesti käsitettä materiaalitehokkuuden parantaminen (...) Materiaalitehokkuuden yhtenä seurauksena jätteen määrä yleensä vähenee.” (YM 2007, 20)

Miksi jätteen synnyn ehkäisy on Valtsussa korvattu materiaalitehokkuudella? Käsitteellisellä tasolla termin vaihtaminen toiseen vaikuttaa sisältöihin ja asian ymmärtämiseen uudella tavalla. Valtsussa käsitteillä on mitä ilmeisimmin pyritty vaikuttamaan siten, että se palvelee esityksen yleistä linjausta, jossa on voimakkaasti nähtävissä tehokkuus-käsitteen toistuminen niin jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä kuin jätteen poltonkin yhteydessä. Toisaalta materiaalitehokkuus liittyy niin tuotantoon, kulutukseen kuin tuotteeseen itseensä, jolloin materiaalitehokkuus toimii ikään kuin jätteen synnyn ehkäisyn välineenä. Toisaalta taas materiaalitehokkuuden yhtenä vaikutuksena on jätteen määrän väheneminen. Materiaalitehokkuus on käsitteenä joustavampi kuin jätteen synnyn ehkäisy, kuten seuraavista sitaateista käy ilmi.

”Tuotannon materiaalitehokkuudella tarkoitetaan, että tietty määrä tuotetta valmistetaan mm. käyttäen tuotantovaiheessa mahdollisimman vähän raaka-ainetta, ehkäisten hävikin ja jätteiden syntymistä ja palauttamalla tuotannon hävikki takaisin tuotantoprosessiin.” (YM 2007, 20)

”Kulutuksen materiaalitehokkuutta voidaan parantaa mm. valitsemalla kestäviä, korjauskelpoisia tuotteita, tai suosimalla tavaroiden yhteiskäyttöä ja uudelleenkäyttöä sekä suuntaamalla kulutusta aineettomiin hyödykkeisiin ja palveluihin tavaroiden sijasta.” (YM 2007, 20)

”Tuotteen materiaalitehokkuus tarkoittaa, että tietty tarve tai palvelu toteutetaan mahdollisimman vähäisellä luonnonvarojen kulutuksella (...) tuotteen keventämistä, käyttöiän pidentämistä, uudelleenkäyttöä, päivittävyyden tai korjauskelpoisuuden parantamista, monikäyttöisyyttä, kunnossapidon, huollon ja käyttöohjeiden parantamista jne.” (YM 2007, 20)

Materiaalitehokkuuden käsite ei suoranaisesti luo vaikutelmaa siitä, että jätettä pyritään vähentämään. Materiaalitehokkuuden käsitteen merkitys on erilainen suhteessa jätteen synnyn ehkäisyyn. Kuten edellisistä sitaateista käy ilmi, materiaalitehokkuus on keino pyrkiä kontrolloimaan tuotannon, kulutuksen ja tuotteen materiaalivirtoja, jonka sivuvaikutuksena ’jätteen määrä yleensä vähenee’. Käsitteestä tulee vaikutelma, että materiaalia käsitellään tehokkaasti, jolloin ideaali tilanteessa kaikki mahdollinen materiaali tulee hyödynnetyksi. Tässä on käsitteellisellä tasolla

yhtymäkohta jätteen polttoon. Kun tartutaan sanaan 'hyödyntäminen', voi huomata, että jätteen poltolla ja materiaalitehokkuudella on selkeä yhteys. Jätteen 'hyödyntäminen' materiaalina ja energiana edellyttää tehokasta materiaalin hallintaa, materiaalitehokkuuden parantamista. Toisin sanoen Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy on materiaalitehokkuutta, jonka parantaminen vaikuttaa materiaalin hyödyntämismahdollisuuksiin muun muassa jätteen polttamismahdollisuuksiin. Käsitettä vaihtamalla jätteen synnyn ehkäisystä on tehty tehokas tuotannon ja kulutuksen hallintaan liittyvä jätehuollon keino, joka sopii Valtsun yleiseen tehokkuuden linjaan.

Materiaalitehokkuuden käsite tuli myös haastatteluissa esille jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä. Haastateltavien puheesta oli huomattavissa jätteen synnyn ehkäisyn olevan ikään kuin väärässä paikassa, eikä se joidenkin haastateltavien mielestä kuulunut sellaisenaan valtakunnalliseen jättesuunnitelmaan. Materiaalitehokkuuden käsitteen avulla jätteen synnyn ehkäisy kohdistuu oikeaan suuntaan ja on saanut oikean nimen. Eräs haastateltava kiteytti terminologisen dilemman seuraavanlaisesti.

"Et sit tarkastellaan sitä jätehuoltojärjestelmää, et ehkäisy on niinku tehokkainta, jos se tapahtuu siellä tuotantoketjun alkupäässä eli niin kuin tossa Valtsussa nyten siihen yhdistettiin tällöinen materiaalitehokkuuden lisäämisohjelma ja mun mielest siinä se on saanu oikeen nimensä ja ehkä niinku kohdistuu oikeeseen suuntaa." (Asiantuntija 5, 2008)

Toisin sanoen haastateltava nosti esille materiaalitehokkuuden parantamisen paremmin kohdistuneena käsitteenä kuin jätteen synnyn ehkäisy ja näki materiaalitehokkuuden toimivampana kokonaisvaltaisempana ratkaisuna kuin jätteen synnyn ehkäisyn.

"Kyl mun mielestä se ois sinne tuotepolitiikan puolelle enempi, koska siellä siihen pystytään enempi niinku vaikuttamaan ja et jättesuunnitelma on todellakin sitä, et ku jätettä on syntyny ni miten se jäte käsitellään" (Asiantuntija 3, 2008)

Siis materiaalitehokkuudella tarkoitetaan Valtsussa jätteen synnyn ehkäisyä, mutta miten materiaalitehokkuus, jätteen poltto ja ekotehokkuus yhdistyvät Valtsussa? Seuraavista sitaateista ensimmäisestä käy ilmi ekotehokkuuden ja materiaalitehokkuuden välinen yhteys ja toisesta jätteen polton ja ekotehokkuuden välinen yhteys.

”Tässä raportissa ekotehokkuus- termillä tarkoitetaan tuotteen tai toiminnan aiheuttamaa ympäristön kokonaisrasitusta tuotettua yksikköä kohden. Ekotehokkuus muodostuu siis materiaalitehokkuudesta sekä käytettyjen materiaalien elinkaaren ympäristöhaittojen minimoinnissa.” (YM 2007, 56)

”Energiahyödyntämiseen ohjataan sellaisia biohajoavia jätteitä, joita ei voida kohtuullisin kustannuksin ja ekotehokkaasti kierrättää tai ehkäistä.” (YM 2007, 37)

Jätteen hyödyntämistä energiana perustellaan ekotehokkuuden käsitteen avulla, joka ”muodostuu materiaalitehokkuudesta” eli jätteen synnyn ehkäisystä. Tässäkin on nähtävissä jätteen polton ja jätteen synnyn ehkäisyn välinen kytkös tai yhtymäkohta, jonka keskiössä on tehokkuus. Käsitteellisesti ajateltuna jätteen poltolle ja jätteen synnyn ehkäisylle on tehokkuuden käsitteiden avulla pyritty luomaan yhteneviä kehityspolkuja. Koska tehokkuus on kytköksissä hyötyyn ja sitä kautta hyödyntämiseen, voi materiaalitehokkuuden (jätteen synnyn ehkäisyn) nähdä olevan liitoksissa jätteen polttoon (Kuvio 1. s. 28). Ekotehokkuuden voisi näin ollen ajatella olevan jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton väliin syntynyt käsitteellinen ’diplomaatti’, joka sitoo nämä kaksi jätepoliittista keinoa yhteen. Ekotehokkuus on jätteen polton ja jätteen synnyn ehkäisyn eli materiaalitehokkuuden kriteeri, joka tulee täyttyä, jotta molemmat jätehuollon keinot ovat Valtsun suunnitelmien mukaisia. Lisäksi jätteen synnyn ehkäisyä ts. materiaalitehokkuutta ja jätteen polttoa yhdistää Valtsussa ekotehokkuuden lisäksi materiaalin elinkaariajattelu.

”Materiaalitehokkuuden lisäksi on tärkeää ottaa huomioon materiaalien koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset. Tällöin puhutaan ekotehokkuudesta. Tuotannon ja kulutuksen materiaali- ja ekotehokkuuden lisäämisen suurimmat hyödyt eivät muodostu jätteiden määrän vähenemisestä vaan luonnonvarojen käytön ja ympäristövaikutusten pienenemisestä tuotteen elinkaaren eri vaiheissa.” (YM 2007, 20)

Sitaatista käy varsin selkeästi ilmi, miten jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen poltto linkittyvät toisiinsa elinkaariajattelun avulla. Vaikka sitaatissa ei mainita jätteen polttoa tai jätteen energiahyödyntämistä, voi sen silti nähdä liittyvän yllä olevaan sitaattiin ’tuotteen elinkaaren’ kautta (Kuvio 1. s. 28). Sitaatista käy ilmi, miten painopiste Valtsussa on siirretty pois jätteen synnyn ehkäisystä kohti ympäristövaikutusten pienentämistä tuotteiden elinkaaren eri vaiheissa, joihin voi nähdä lukeutuvan jätteen hyödyntämisen energiana mm. jätteen polton. Hyötyjen tarkastelun yhteydessä painopisteen muuttuminen jätteen synnyn ehkäisystä jätteen elinkaaren tarkasteluun on mielenkiintoinen seikka. Toisin sanoen, jos materiaali- ja ekotehokkuuden lisäämisen suurimman hyödyt eivät muodostu jätteiden määrän

vähenevästä, on Valtsussa nähtävissä jätehierarkian ensisijaisen tavoitteen, jätteen synnyn ehkäisyn, putoaminen toissijaiseksi tavoitteeksi. Valtsussa korostuu jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä tuotteen elinkaariajattelu, jota perustellaan tehokkuuden käsitteillä. Jätteen synnyn ehkäisy on materiaalin elinkaaren alkupäässä oleva keino ja jätteen poltto on elinkaaren loppupäässä oleva keino. Näin ajateltuna ne eivät ole toisiaan pois sulkevia keinoja, vaan keinoja, jotka elinkaari yhdistää. Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy on materiaalitehokkuuden käsitteen avulla sisällytetty koko tuotteen elinkaareen, eikä vain ehkäisevänä keinona elinkaaren alkupäässä.

Edellisten sitaattien valossa voi siis sanoa, että ekotehokkuus muodostuu materiaalitehokkuudesta eli jätteen synnyn ehkäisystä. Ekotehokkuus toimii kriteerinä, joka tulee täyttyä kulloisenkin jätehuollon keinon kohdalla. Ekotehokkuus liittyy näin ollen voimakkaammin jätteen synnyn ehkäisyyn ja sen perusteluihin kuin jätteen polton perusteluihin. Valtsussa jätteen polttoon liittyy ekotehokkuutta enemmän energiatehokkuus. Seuraavaksi tarkastelen, miten energiatehokkuus sijoittuu suhteessa jätteen polttoon ja jätteen synnyn ehkäisyyn eli materiaalitehokkuuteen? Alla on joitakin sitaatteja, jotka on poimittu Valtsun osiosta, missä esitettiin jätehuollon tavoitetila vuonna 2016.

”(...) Rinnakkaispoltossa energiahöyrysuhte on korkea ja ratkaisu on joustava suhteessa muutoksiin jätteen määrässä. Kun rinnakkaispoltto tapahtuu riittävän suurissa, luvanvaraisissa laitoksissa ja jätepolttoaineen laatu täyttää asetetun laatuvaatimukset, eivät laitoksen päästöt lisää kattilalaitoksen aiheuttamia ympäristöhaittoja.” (YM 2007, 37)

”Kierrätykseen soveltumattomien jätteiden poltto on toteutunut energiatehokkaasti, päästöt ilmaan on rajoitettu parhaan käyttökelpoisen tekniikan mukaisesti ja polton tuhka ja kuona käsitellään asianmukaisesti.” (YM 2007, 18)

”Jätteenpoltoasetuksen aiheuttamat lisäkustannukset eivät ole merkittäviä yli 50 MW kattilalaitoksissa, joiden on jo suuria kattilalaitoksia koskevan lainsäädännön perusteella noudatettava korkeatasoista savukaasujen puhdistusta ja tarkkailua.” (YM 2007, 37–38)

Sitaateista käy ilmi, että kierrätykseen soveltumattomien jätteiden poltto on vuonna 2016 toteutettu energiatehokkaasti, jolloin päästöt ilmaan ovat parhaan tekniikan avulla rajoitettu. Valtsun tavoitetilojen saavuttamiseksi jätteen polttaminen tulee tapahtua tarpeeksi suurissa luvanvaraisissa laitoksissa, joissa tekniikka on parasta mahdollista. Suurten laitosten tekniikka takaa näin ollen jätteen polton

energiatehokkuuden. Energiatehokkuuteen liittyy myös ilmastopoliittikka ja jätehuollon kasvihuonepäästöjen vähentäminen. Tämä käy ilmi alla seuraavaa sitaattia tarkastelemalla, josta käy ilmi, että energiatehokkaasti toteutettu jätteen polttaminen vähentää jätehuollon kasvihuonepäästöjä.

”Pääosa kierrätykseen kelpaamattomasta yhdyskuntien polttokelpoisesta jätteestä toimitetaan jätteenpolttolaitoksiin sekä soveltuviin rinnakkaispolttolaitoksiin. Ne on toteutettu energiatehokkaasti ja siten, että kasvihuonepäästöjen vähenemä on mahdollisimman suuri.” (YM 2007, 18)

Sitaatti on lainaus Valtsun tavoitetila vuonna 2016 – osiosta. Se tuo esille sen, että jätteen poltto on Valtsussa keino, joka vastaa ilmastopoliittisiin kysymyksiin jätehuollon osalta. Tässä kappaleessa en käsittele Valtsusta löytynyttä jätteen polton ilmastopoliittista puolta tämän enempää, vaan jatkan sen syvempää tarkastelua tutkielmani toisen ydinteeman, ’hyödyntämisen’, yhteydessä. Ilmastopoliittinen puoli nousi enemmän aineistosta esiin edellä mainitun teeman yhteydessä.

Tämän luvun perusteella voi sanoa, että Valtsun yleinen linja on tehokkuuden maksimointi, niin materiaalin, ekologisuuden kuin energian suhteen. Jätteen synnyn ehkäisyä ja jätteen polttoa yhdistää tehokkuus, joka nousee teemana varsin voimakkaasti aineistosta esiin. Jätteen synnyn ehkäisy on Valtsussa korvattu materiaalitehokkuudella ja sillä on vahva yhteys ekotehokkuuteen. Materiaalitehokkuuden käsitteen avulla Valtsussa on siirretty painopiste jätteen synnyn ehkäisystä koko tuotteen elinkaaren tarkasteluun, jolloin jätteen hyödyntäminen mm. polttamalla lähenee käsitteellisellä tasolla materiaalitehokkuutta ja näin ollen myös jätteen synnyn ehkäisyä. Tämä tarkoittaa, että materiaalitehokkuus koskee koko tuotteen elinkaarta, eikä ole siten vain materiaalin elinkaaren alkuvaiheessa oleva jätehuollon keino, kuten jätteen synnyn ehkäisy. Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy on siis levitetty koskemaan tuotannon ja kulutuksen eri vaiheita, kuten jätteen polttoa. Tehokkuuden käsitteeseen liittyy vahva analogia hyötyyn ja hyödyntämiseen, jonka nostin aineistosta lähtöisin toiseksi tutkielmani ydinteemaksi (Kuvio 1. s. 28).

4.1.2. Hyödyntäminen

Tehokkuuteen liittyy vahvasti hyödyntäminen. Hyödyntäminen on toiminnallinen käsite. Siihen sisältyy toiminnallisuutta, jotain hyödynnetään, jostain saadaan hyötyä. Hyödyllä on hyödyn saajaan nähden positiivinen arvolataus. Hyötyyn liittyvät toimijat ja toimijuus. Toimijat mahdollistavat toisten toimijoiden hyödyntämisen. Jätteiden yhteydessä voisi nähdä jätteen mahdollistavan jätteen hyödyntämisen esimerkiksi energiana. Toisin sanoen hyödyntäminen ei ole mahdollista ilman jätettä, jolloin jätteen synnyn ehkäisy yksinkertaisesti ajateltuna estäisi toimijoita hyödyntämästä jätettä energiana. Tässä on mielestäni hyödyntämiseen liittyvän problematiikan ydin, kun tarkastellaan jätteen synnyn ehkäisyä ja jätteen polttoa Valtsussa esiintyvänä keinoina. Ehkä juuri tästä problematiikasta johtuen jätteen synnyn ehkäisy on Valtsussa korvattu materiaalitehokkuudella, jotta yllä mainittu käsitteellinen problemaattisuus ei olisi niin silmiinpistävä. Materiaalitehokkuuteen liittyvät hyöty ja hyödyntäminen, jota jätteen synnyn ehkäisyyn ei liity. Aineistosta voi nähdä tehokkaaseen hyödyntämiseen tähtääviä asenteita, jotka pyrin nostamaan esille tässä luvussa. Valtsussa asenteellisen painopisteen voi nähdä olevan jätteen hyödyntämisessä eikä ehkäisyssä. Tätä todistaa jätteen synnyn ehkäisyn korvaaminen materiaalitehokkuudella. Tässä luvussa tarkastelen, miten hyödyntäminen nousi aineistostani esiin jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton yhteydessä (Kuvio 1. s. 28).

Kun tarkastellaan hyödyntämistä jätteen polton suhteen, on nähtävissä jälleen kerran tehokkuuden kriteeri, joka tulee täyttyä eri hyödyntämisvaihtoehtojen kohdalla. Miten jätteen poltto sijoittui aineistossa eri hyödyntämisvaihtoehtoihin nähden? Valtsussa jätteen hyödyntäminen materiaalina on esitetty jätteen energiahyödyntämiseen verrattuna ensisijaisena vaihtoehtona. Tämä tukee jätehierarkiassa esitettyä linjaa. Mutta Valtsussa materiaalin kierrättäminen on määritelty ensisijaiseksi vaihtoehdoksi ainoastaan silloin, kun se täyttää ekotehokkuuden kriteerin, kuten alla olevista sitaateista käy ilmi.

”Jätteen energiahyödyntäminen rinnakkaispoltolla on joustavin tapa vähentää kaatopaikoille joutuvan jätteen määrää. Rinnakkaispolttoon ei kuitenkaan ohjata jätteitä, joiden kierrätys on ekotehokkaampaa kuin poltto.” (YM 2007, 38)

”Jätehierarkian periaatteiden mukaisesti energiahyödyntämiseen ohjataan sellaisia biohajoavia jätteitä, joita ei voida kohtuullisin kustannuksin ja ekotehokkaasti kierrättää tai ehkäistä.” (YM 2007, 37)

Kierrätys on ensisijainen hyödyntämisvaihtoehto, mutta millä laajuudella se on ensisijaista. Milloin on tehokkaampaa hyödyntää jätettä energiana kuin materiaalina? Tätä ei Valtsussa tuoda selkeästi esiin, mutta seuraavat sitaatit paljastavat jotain tästä rajan vedosta.

”Yhdyskuntajätteen kierrätys materiaalina on ensisijainen vaihtoehto energiahyödyntämiseen verrattuna. Kierrätyksen tulee kuitenkin olla ekotehokasta. Taaajaan asutuilla alueilla pyritään keskimääräistä korkeampaan kierrätysasteeseen. Harvaan asutuilla alueilla kierrätysaste jää matalammaksi pienkompostointia lukuun ottamatta.” (YM 2007, 27)

”Biohajoavan jätteen hyödyntäminen energiana on Suomen ilmastostrategian periaatteiden mukaista ja tarpeellista, jotta EU:n asettamat tavoitteet biohajoavan yhdyskuntajätteen kaatopaikkasijoituksen vähentämiseksi vuoteen 2016 mennessä saavutetaan.” (YM 2007, 37)

Näiden sitaattien valossa voi päätellä, että harvaan asutuilla alueilla jätteen kierrätys ei ole ekotehokasta, jolloin jätteen energiahyödyntäminen on ekotehokkaampi vaihtoehto. Sen sijaan taajamissa ekotehokkaampaa on hyödyntää jäte materiaalina. Toisin sanoen maaseudun jätteiden hyödyntäminen perustuisi jätteen polttoon ja taajamien kierrätykseen. Tässä yhteydessä oletan jätteen energiahyödyntämisen olevan jätteen polttoa, koska mm. jätteen mädätyksessä käytetään biohajoavaa jätettä, joka edellyttäisi syntypaikkalajitellun jätteen korkeaa kierrätysastetta, mikä harvaan asutuilla alueilla jää Valtsun mukaan matalammaksi. Lisäksi Valtsussa mainitaan jätteen poltto joustavimpana tapana vähentää kaatopaikoille joutuvan jätteen määrää sekä ympäristöpoliittisesti hyväksyttävänä keinona, joka puoltaa jätteen polttoa suhteessa muihin jätteen energiahyödyntämiskeinoihin. Näistä syistä johtuen voisi sanoa, että Valtsussa jätteen polton on ensisijainen keino hyödyntää jätettä energiana. Tätä puoltavat myös seuraavat sitaatit, joista käy ilmi, että oikein mitoitettu energia hyödyntäminen on ympäristöpoliittisesti hyväksyttävää sekä jätteen polttoon liittyvä teknologisuuden tekijä.

”Oikein mitoitettu jätteen energiahyödyntämistä voidaan pitää ympäristöpoliittisesti hyväksyttävänä. Jätteen poltto toteutetaan käyttäen parasta käyttökelpoista tekniikkaa polton päästöjen, energiahyötysuhteen sekä polttojäätännöksen jätehuollon osalta.”(YM 2007, 37)

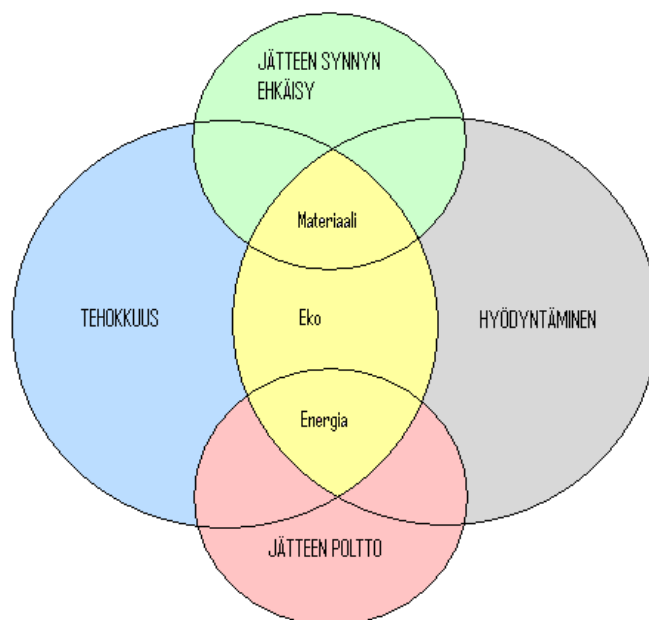
”Jätteiden käsittelyn painopisteen siirtyessä kaatopaikoista jätteiden laitosmaiseen hyödyntämiseen ja polttoon on tärkeää ennakoida ja ehkäistä näistä käsittelytavoista mahdollisesti aiheutuvat riskit (...) Jätteen polton tuhka ja haja-asutuksen lietteet ovat jätelajeja, joiden määrän voidaan olettaa kasvavan merkittävästi ympäristöpoliittisten ohjauskeinojen seurauksena.” (YM 2007, 41)

Jälkimmäinen sitaatti on poimittu Valtsun Terveys- ja ympäristöhaitat osiosta, jossa jätteen polton haittojen ehkäisyyn on kiinnitetty erityisesti huomiota. Tämä osoittaa sen, että jätteen poltto on Valtsussa energiahyödyntämisvaihtoehdoista vahvalla sijalla, sillä sen haittojen minimoimiseksi on laadittu ohjauskeinoja. Ohjauskeinot lisäävät eräiden jätelajien määriä, kuten poltossa syntyvän tuhkan määrää, jolloin on laadittava myös ohjauskeinoja näiden haittojen minimoimiseksi. Jos ohjauskeinot eivät nimenomaisesti lisääisi jätteen polttoja, ei tarvittaisi haittojen vähentämiseen tähtääviä keinoja. Näin ollen jätteen poltto on Valtsussa jätteen energiahyödyntämisvaihtoehdoista ensimmäinen suhteessa muihin vaihtoehtoihin.

Kuten jo tämän luvun alussa toin esille, jätteen synnyn ehkäisyn kannalta materiaalin hyödyntäminen ei oletusarvoisesti ole mahdollista. Yksinkertaistettuna onnistuneen jätteen synnyn ehkäisyn tuloksena ei synny jätettä, jota hyödyntää. Jätteen ehkäisyn yhteydessä ei siis luonnollisesti esiinny sanaa hyödyntäminen. Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy on korvattu materiaalitehokkuudella, jolloin hyödyntämisen ja jätteen synnyn ehkäisyn välille on syntynyt yhteys. Materiaalitehokkuus -käsitteen käyttäminen Valtsussa tuo ikään kuin hyödyntämisen lähemmäksi jätteen synnyn ehkäisyä, joka on jokseenkin paradoksaalista, kun ajatellaan jätteen synnyn ehkäisyn oletusarvollista tulosta; jätettä syntyy vähemmän. Näin ajateltuna materiaalitehokkuus on Valtsussa vain kierrättämisen yksi muoto, jossa saman materiaalin elinkaari pitenee ja tehostuu ja jätteen syntymisen ehkäisy on materiaalitehokkuuden yksi vaikutus. Valtsu ei siis keskity jätteen määrän vähenemiseen ja jätteen synnyn ehkäisyyn, vaan materiaalin elinkaareen. Elinkaariajattelu on Valtsun kattava linjaus. Kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi, hyödynnettävän materiaalin tasalaatuisuus tulee taata eli materiaalitehokkuutta tulee parantaa.

”Jäteperäisten materiaalien hyödyntämisen edellytyksenä on niiden tuotteistaminen. Tällä tarkoitetaan niiden laadun varmentamista siten, että niiden ominaisuudet tunnetaan ja käyttäjälle voidaan taata materiaalin tasalaatuisuus ja turvallisuus käyttötarkoituksessaan.” (YM 2007, 27)

Jätteen koko elinkaarta tarkastellaan Valtsussa kokonaisvaltaisesti, jolloin jätteen hyödyntäminen mahdollisimman tehokkaasti materiaalin kierron erivaiheissa on mahdollista. Jätteen synnyn ehkäisy on tehokkaan jätteen hyödyntämisen yksi vaikutus monien joukossa. Jätteen synnyn ehkäisy on Valtsussa korvattu materiaalitehokkuuden parantamiseksi. Jätteen polttoa perustellaan Valtsussa juostavimpana sekä oikein mitoitettuna ympäristöpoliittisesti hyväksyttävänä energiahyödyntämisen tapana. Monessa kohdassa jätteen poltto on Valtsussa ensisijainen keino vähentää kaatopaikoille päätyvän jätteen määrää. Jätteen poltto nähdään ympäristöpoliittisesti hyväksyttävänä vaihtoehtona, joka Valtsun ohjauskeinojen vaikutuksesta tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Hyödyntämisen käsitteeseen liittyy hyvin voimakkaasti Valtsusta läpi paistanut huoli päästä EU:n kiristyneiden tavoitteiden tasolle. Tehokkaan jätteiden hyödyntämisen lisäämisellä näihin tavoitteisiin on mahdollista päästä. Lopuksi havainnollistan tässä luvussa esitettyjen ydinteemojen ja jätteen synnyn ehkäisyn sekä jätteen polton sijoittumista seuraavassa kuvassa.



Kuvio 1. Valtsussa esiintyvien ydinteemojen sijoittuminen suhteessa jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon.

Kuvassa olevien pallojen rajat ovat läpäiseviä, eivätkä niiden rajat ole todellisuudessa kuvan mukaisen selvärajaisia. Kuva ilmentää sen kaikkien elementtien (pallojen) limittymistä keskenään. Keltainen keskusta kuvan keskellä kuvaa jätteen elinkaarta ja sen sisällä olevat materiaali, eko ja energia yhdistävät jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton keskenään. Näiden kaikkien taustalla on tehokkuus ja hyödyntäminen, jotka määräävät millaiseksi jätteen elinkaari muodostuu ja miten jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen poltto yhdistyvät keskenään käsitteellisellä tasolla.

4.2. Jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton ohjauskeinojen painotukset

” Markkinatalous, kun toimii. Niin viranomainen ei voi sanella, että tonne pistetään se polttolaitos ja tonne ei, vaan me otetaan yleisellä tasolla tavallaan kantaa siihen, paljonko niitä tarvittaisiin” (Valtsu-työryhmän jäsen 2008)

Tässä luvussa tarkastelen Valtsussa esiintyviä ohjauskeinoja. Valtsu–ehdotus on kokoelma ympäristöpoliittisia ohjauskeinoja. Tässä tutkielmassa ja hallinnollisilla keinoilla tarkoitan hallinnollisiin määräyksiin viittaavia tai niitä tukevia ja vahvistavia keinoja. Valtsussa ei ollut suoranaisesti hallinnollisia määräyksiä (lakeja tai lupia), mutta ohjauskeinoja, jotka hyvin vahvasti viittasivat jo olemassa oleviin tai muodostumassa oleviin hallinnollisiin määräyksiin.

Valtsusta löytyy hallinnollisten keinojen alle sijoittuvia ohjauskeinoja eniten. Toiseksi eniten oli informaatio- ohjauksen alla sijoittuvia keinoja. Vähiten Valtsussa oli taloudellisia keinoja. Jätteen synnyn ehkäisyn ohjauskeinot ovat jakautuneet tasaisemmin talouteen (3), informaatioon (5) sekä hallinnollisiin määräyksiin (7) liittyvien keinojen kesken kuin jätteen polttoa ohjaavat keinot. Jätteen polttoa ohjataan Valtsussa lähes täysin hallinnollisin (7) keinoin ja informaatio-ohjauskeinoin (2). Taloudellisin keinoin ei laisinkaan.

Sivulla 30 olevaan taulukkoon olen koonnut kaikki Valtsussa esiintyneet ohjauskeinot, jotka liittyivät jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon. Taulukkoon on nimetty kaikki ne ohjauskeinot, joita käsittelen seuraavissa alaluvuissa 4.2.1., 4.2.2. ja 4.2.3.

Taulukko 1. Jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen polton ohjauskeinot

OHJAUSKEINOT	JÄTTEEN SYNNYN EHKÄISY (10)	JÄTTEEN POLTTO (9)
TALOUDELLISET KEINOT	Selvitys luonnonvarojen käytön verotuksesta	
	Kotitalousvähennyksen laajentaminen korjauspalveluihin	
	Rakennusten kunnossapidon tuki	
IINFORMAATIO-OHJAUS	Ekotehokkuus kriteerien laatiminen	Uusiomateriaalien laatu- ja ympäristökelpoisuuskriteerit
	Tuotestandardit	Jäteperäisten polttoaineiden CEN- standardit
	Materiaalitehokkuuden palvelukeskus	
	Neuvonnan tukipalvelut	
	Materiaalitehokkuuden teknologiaohjelma	
HALLINNOLLISET KEINOT	Kuluttajasuojalainsäädäntö	Alueelliset huomioon tarpeet jätteen polttoon lupaharkinnassa ja alueellisissa jäte-suunnitelmissa
	Kuntien vastuuta neuvonnassa täsmennetään jäte- ja ympäristölainsäädännössä	ALSUissa energiahyödyntämisen kapasiteetti Valtsun mukaan
		Jätehuollon aluevaraukset kaavoituksessa
		Jätteenpolton energia- tehokkuus lupaharkinnassa
		Jätteen polton valtioneuvoston asetusta muutetaan*
		BAT-biohajoavan jätteen käsittelylaitosten lupahdot ja valvonta
		Jätteen polton mitoituksen arviointi YVA:ssa

* päästöjen tarkkailun keventäminen puujätteen-polttolaitoksissa

Seuraavissa alaluvuissa esittelen Valtsun ohjauskeinoja, jotka sijoittuvat taloudellisten keinojen, informaatio-ohjauksen ja hallinnollisiin määräyksiin viittaavien keinojen alle. Pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin. Millaisia ohjauskeinoja Valtsussa on laadittu jätteen synnyn ehkäisyyn ja jätteen polttoon liittyen? Millaisin keinoin jätteen synnyn ehkäisyä ja jätteen polttoa edistetään Valtsussa? Miten ohjauskeinot eroavat toisistaan vai eroavatko?

4.2.1. Taloudelliset ohjauskeinot

Valtsussa taloudellisia keinoja on melko vähän. Muutamasta niistä viittasivat jo olemassa oleviin taloudellisiin keinoihin ja yksi valmisteli uutta taloudellista keinoa. Valtsusta löytyy jätteen synnyn ehkäisemiseksi taloudellisia keinoja kolme. Jätteen polttoon liittyy vain yksi taloudellinen keino ja sen voi nähdä liittyvän jätteen polttoon hyvin monen mutkan kautta ja erittäin epäsuorasti, joten päätin jättää kyseisen ohjauskeinon tutkielmani ulkopuolelle. Taloudellisten keinojen vähäisyys on mielestäni yllättävää ottaen huomioon Suomen ympäristöverotuksen suuren osuuden uusien ympäristöpoliittisten keinojen joukossa. Lisäksi oletin taloudellisten keinojen olevan korostettu keino Valtsussa ohjata jätehuollon kehittymistä Suomessa, sillä esimerkiksi kunnan määräämät jätetaksat ovat muun muassa vähentäneet jätteen määriä kaatopaikoilla, niin miksi ei samansuuntaisia keinoja käytettäisi myös valtakunnallisella tasolla. Näin ei kuitenkaan ollut.

Ensin käyn läpi jätteen synnyn ehkäisyä toisin sanoen materiaalitehokkuuden parantamista ohjaavat taloudelliset ohjauskeinot. Jätteen synnyn ehkäisyyn vaikuttavista ohjauskeinoista ensimmäinen ohjaa tutkimusten ja selvitysten tekoon, jotta tukien ja verojen tasot saataisiin kohdalleen. Tämän selvityksen perusteella valtio kykenisi asettamaan verot ja tuet siten, että ne edistäisivät materiaalitehokkuutta.

*”Selvitys luonnonvarojen käytön verotuksesta
Selvityksen perustella tehdään tarvittavat päätökset materiaalitehokkuuden edistämiseksi taloudellisella ohjauksella” (YM 2007, 24)*

Luonnonvarojen käytön verotuksesta tehtävän selvityksen teko on taloudelliseen keinoon tähtävää toimintaa. Toisin sanoen tämän kyseisen Valtsun keinon yhteydessä voi todeta, että taloudellisen ohjauksen suunnitteluun kuuluu selvitysten teko. Ennen taloudellisten keinojen käyttöönottoa on tehtävä taustatutkimuksia ja selvityksiä, jotta materiaalitehokkuutta voidaan edistää. Yllä oleva ohjauskeino kohdistuu mitä ilmeisimmin luonnonvarojen käyttävään teollisuuteen ja maatalouteen, sillä yksilötason luonnonvarojen käyttöä on jokseenkin vaikea hahmottaa ja mitata. Yksilötason luonnonvarojen käyttöä rajoittaa ja mahdollistaa teollisuus ja maatalous, joka tuottaa tuotteita luonnonvaroista. Yksilöt käyttävät niitä tuotteita, mitä teollisuus ja maatalous tuottavat. Yksilön luonnonvarojen käytölle olisi hyvin hankala asettaa veroja. Näin ollen yllä oleva ohjauskeino ohjaa teollisuuden ja maatalouden jätteen synnyn ehkäisyyn eli materiaalitehokkuuden edistämiseen. Tämän ohjauskeinon

lisäksi Valtsussa on kaksi muuta taloudellista ohjauskeinoa, jotka liittyivät materiaalitehokkuutta edistävän verotukseen sekä tukeen.

”Kotitalouksien korjauspalvelujen kotitalousvähennyksen laajentaminen

(...) kotitalousvähennysoikeutta laajennetaan ainakin kodinkoneiden, huonekalujen ja muiden kestokulutushyödykkeiden pitkäikäisyyttä lisäävien korjaus- ja kunnossapitopalvelujen sekä korjausrakentamisen suunnittelupalvelujen hankintaan.” (YM 2007, 26)

”Korjausrakentamisen ja rakennusten kunnossapidon tuki

Tukea ohjataan korjausrakentamiseen ja rakennusten kunnossapidon edistämiseen. Lisätään avustuksia korjausrakentamiseen, rakennusten kestävään energiahuoltoon sekä home- ja kosteusvaurioiden ehkäisyyn ja korjaamiseen” (YM 2007, 25)

Ensinäkin kotitalouksien verovähennyksiä laajentamalla Valtsu ohjaa kotitalouksia käyttämään korjauspalveluja, jotka ehkäisisivät suorasti jätteen syntymistä. Toiseksi tuetaan taloudellisesti korjausrakentamista ja kunnossapitoa, jonka yhtenä vaikutuksena voi nähdä olevan jätemäärien väheneminen. Nämä molemmat keinot ovat niin kutsuttuja porkkanoita, joiden avulla pyritään vaikuttamaan kotitalouksien materiaalitehokkuuteen ja sitä kautta kotitalouksien jätteen synnyn vähenemiseen. Hallinnon jakelemat porkkanat eivät kuitenkaan välttämättä ole vaikutuksiltaan mittavia. Ensinnäkin kotitalousvähennys liittyy pitkäikäisiin tuotteisiin, jolloin jätemäärien väheneminen ei ole suhteessa niin suuri kuin, jos vähennys koskisi lyhytikäisempiä tuotteita, joista suurin osa kotitalouksien jätteistä syntyy. Toiseksi yleiseen ilmapiiriin nykyään kuuluu kodin uusiminen ja remontointi, joka ei välttämättä ole hedelmällinen lähtökohta kodinkoneiden ja huonekalujen korjauspalveluiden käytön lisääntymiselle. Toisaalta kotitalousvähennys voisi lisätä vanhojen tavaroiden restaurointia ja niiden korjaamisen kannattavuutta suhteessa uuden ostamiseen ja vanhan hylkäämiseen. Kotitalousvähennys ei välttämättä ole tehokkain keino saada kotitaloudet käyttämään korjauspalveluja. Palveluiden hintojen alentaminen sen sijaan varmasti lisää palvelujen houkuttelevuutta, sillä vähennys tuntuisi heti ostotilanteessa kukkarossa. Kolmanneksi tieto kotitalousvähennyksen laajentumisesta ei välttämättä saavuta kaikkia kotitalouksia ja, vaikka saavuttaisi ottaisivatko kotitaloudet sen käyttöönsä. Kotitalousvähennyksen vaikutus jätemäärien vähenemisenä ja materiaalitehokkuuden paranemisenä on jokseenkin vaikea ennustaa. Se on ohjauskeinona hyvin ennustamaton ja sen vaikuttavuus riippuu ohjattavien toimijoiden toiminnasta vähennyksen suhteen, kuten kaikille muillekin taloudellisille

keinoille on luonteenomaista. Ne eivät ole lainomaisia ja pakottavia ohjauskeinoja, kuten lait ja säädökset.

Tässä yhteydessä haluan nostaa esille niin kutsutun ekologisen verouudistuksen, jossa verotuksen painopistettä siirrettäisiin työn verotuksesta kohti luonnonvarojen käyttöön ja ympäristökuormitukseen (Kautto ym. 2006, 29). Ekologinen verouudistus voisi vaikuttaa materiaalitehokkuuteen, mutta muutokset olisivat yhteiskuntapoliittisesti niin isoja, että valtakunnallinen jätesuunnitelman valmistelu ei olisi riittävä, vaan tarvittaisiin tarkempi analyysi ja valmisteluprosessi verotuksen muuttamiseksi (emt. 29). Verotuksen muuttaminen on suhteellisen radikaali keino, eikä sitä olisi voitu toteuttaa Valtsussa. Mutta haluan nostaa sen tässä yhteydessä esiin, jotta voin suhteuttaa ja havainnollistaa Valtsussa olevien taloudellisten keinojen vaikuttavuutta suhteessa jätteen synnyn ehkäisyyn. Valtsussa olevat taloudelliset keinot ovat ponnettomia. Valtsussa voisi olla taloudellisia keinoja, jotka olisivat tehokkaampia edistämään jätteen synnyn ehkäisyä.

Eräs haastateltava mietiskeli jätteen määrän vähentämisen yhteydessä taloudellisia keinoja ja näki mm. sanktiot suhteellisen negatiivisessa valossa ja viimeisenä keinona. Toisin sanoen haastateltava koki, että kepeistä ja porkkanasta, porkkana toimisi paremmin jätefraktioiden kierrätyksen yhteydessä. Alla on sitaatti kyseisen haastateltavan puheesta.

Ku jotekin nykyajan ihmisille se pitää olla kauheen helppoa. Mä niinku oikeen tiedä, että mut mun mielestä se lähtee siitä (...) mun mielestä informaatiotakin on jaettu, et ei se niinku varmaan oo menny ihan kaikille perille. Ehkä tää on semmonen asia, mikä tarvis ottaa jo ihan tuolla koulussa. Mä en tiedä, onko meidän sukupolvi jo menetetty, et me ei enää opita, mut se tuleva vois oppia, et täytyy kierrättää ja täytyy lajitella kunnolla, ne eri jätefraktiot ja energiafraktiot erikseen. (...) On kauheeta sanoa, että toivottavasti ei tarvii mennä minkäänlaisiin sanktioihin, että jonkinlainen mun mielest ehkä sillä tavalla pakote, et jos joku taloyhtiö kunnolla lajittelee niin siitä kuulus saada jonkilaista boonusta. Et silloin ehkä ne jätemaksut olis edullisemmat tai jotain tämmöstä. Ehkä sillä tavalla niinku hyvällä esimerkillä vois ehkä päästä eteenpäin tässä. Jos toimii kunnolla, niin silloin se jätemaksu vois olla edullisempi, koska silloin se ois periaatteessa voi olla edullisempi sille jätteen kerääjälle, koska siel on asiat kunnossa. (Asiantuntija 4, 2008)

Haastateltava ehdottaa siis taloudellisen ohjauksen käyttämistä, mutta kannustavassa mielessä. Sanktioiden ja muiden pakotteiden käyttäminen eivät hänen mielestään ole edullisia ohjauskeinoja, jotta saataisiin jätemääriä vähenemään ja kierrätysprosenttia nousemaan. Haastateltavan puheesta nousee voimakkaasti esiin ikään kuin hyvän

kansalaisen illuusio, joihin kuuluu tässä tapauksessa jätteiden lajittelu ja jätteen määrän vähentäminen. Hyvän kansalaisen kuuluu lajitella jätteensä ja hyvän hallinnon kuuluu olla esimerkillinen ja kannustava, jolloin hyvän kansalaisen kriteerit täyttävät kansalaiset saavat hyvän mielen lisäksi taloudellista hyötyä. Tämä haastateltavan luoma kuva tällaisesta hallinnon ohjauksesta istuu mielestäni hyvin nyky-yhteiskuntaa ja juuri vapaaseen talouteen perustuvaan yhteiskuntamallin. Näin ollen haastateltavan näkemys hallinnon ohjauksesta ja kansalaisen roolista voisi nähdä kumpuavan hallinnon sisällä olevista rakenteista ja pitkällä aikavälillä muotoutuneista toimintakentistä, jotka rajaavat ja mahdollistavat asiantuntijoiden luotsaamia hallinnon ohjauskeinoja. Valtsussa ja sen työryhmän sisällä on nähtävissä selkeästi jätepolitiikan arkaluontoinen suhtautuminen pakottaviin ohjauskeinoihin. Toisaalta ohjauskeinoissa on myös nähtävissä Valtsun ohjaava luonne, jolloin pakottavia ja mm. laihin nojaavia ohjauskeinoja ei luonnollisella tavalla ole suunnitelmaan laitettu.

4.2.2. Informaatio-ohjaus

Informaatio-ohjaus on pehmeä vaikutuskeino. Ne vaikuttavat moraalisesti, ei tunkeilevasti, ja tuottavat informaatiota, jonka vaikutukset kohti ympäristöystävällisempään toimintaa riippuvat tiedon tulkitsijasta (Jordan ym. 2003, 11). Informaatioon ja tietoon perustuvia vaikutuskeinoja löytyy Valtsusta toiseksi eniten. Useimmat niistä liittyvät erilaisten laatu- ja ympäristökriteerien laadintaan. Joukossa on myös tutkimukseen ohjaavia keinoja. Jätteen synnyn ehkäisyä edistäviä informaatio- ohjauksen alle sijoitettavia keinoja on yhteensä viisi, jätteen polttoon liittyviä keinoja kaksi. Käyn ensiksi läpi jätteen synnyn ehkäisyn lisäämistä ohjaavat keinot.

Kahdessa ensimmäisessä jätteen synnyn ehkäisyä edistävässä keinossa olennaista on erilaisten kriteerien ja laatuvaatimusten laatiminen. Molemmat kohdistuvat tuotteisiin ja niiden materiaalitehokkuuden lisäämiseen.

”Ekotehokkuus kriteerien laatiminen valikoiduille tuoteryhmille (...) tuoteryhmiä, joiden materiaalitehokkuutta parantamalla voidaan merkittävästi edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä (...) muodostetaan työryhmiä, joissa on mukana tuottajien, viranomaisien, tutkimuslaitosten ja järjestöjen edustajat (...) laatia ja julkaista suosituksia tuoteryhmän keskeisistä ekotehokkuuskriteereistä ja vähimmäisvaatimuksista.” (YM 2007, 23)

”Tuotestandardit

Suomi edistää materiaalitehokkuuteen liittyvien kriteerien lisäämistä keskeisten tuoteryhmien tuotestandardeihin osallistumalla Euroopan standardoimisliiton CEN:in työryhmiin sekä EuP-direktiivin toimeenpano valmisteluryhmiin. Viranomaisille osoitetaan riittävästi voimavaroja (...) myös kansalaisjärjestöjen osallistumista tuetaan.” (YM 2007, 23)

Huomioitavaa näissä kahdessa ohjauskeinossa on tehokkuus, joka on molempien ohjauskeinojen kriteerinä, ensimmäisessä ekotehokkuus ja jälkimmäisessä materiaalitehokkuus. Toisin sanoen jätteen synnyn ehkäisemisen ohjaamiseksi tarvitaan informaatiota eri materiaalien laatuvaatimuksista ja yhtenäiset kriteerit. Nämä eivät mielestäni suoranaisesti vaikuta jätteen syntyyn ehkäisevästi, vaan enemmänkin materiaalin elinkaaren tehokkaaseen hyödyntämiseen. Aivan, kuten jo aikaisemmin tässä tutkielmassa olen maininnut, painopiste Valtsussa on tehokkaamman materiaalin hyödyntämisessä, eikä jätehierarkian ensimmäisessä tavoitteessa, jätteen synnyn ehkäisyssä. Tätä lähestymistapaa tukee nämä kaksi ylhäällä esitettyä ohjauskeinoa, joissa laatuvaatimuksissa ja tuotestandardeilla pyritään ohjaamaan kohti tehokasta materiaalin hallintaa, jonka sivujuonteena on jätteen synnyn väheneminen. Nämä kaksi ohjauskeino eivät siis keskity jätemäärien vähentämiseen, vaan materiaalin elinkaaren mahdollisimman tehokkaaseen hyödyntämiseen.

Kolmas ja neljäs jätteen synnyn ehkäisyyn vaikuttavat keinot perustuvat neuvontaan ja informaatioon. Ne koskevat informaation tuottamista ja sen jakelua.

*”Materiaalitehokkuuden palvelukeskuksen perustaminen
...palvelukeskus edistää materiaalitehokkuutta yrityksissä mm. tarjoamalla konsulttipalveluja ja neuvontaa energiansäästöneuvonnan mallin mukaan” (YM 2007, 23)*

*”Neuvonnan tukipalvelut
Valtakunnallisella tasolla materiaalitehokkuuden neuvonnan tukipalveluja ja aineistoa tuottavat Materiaalitehokkuuden palvelukeskus, Suomen ympäristökeskus, Kuluttajavirasto sekä Kuluttajatutkimuskeskus.” (YM 2007, 26)*

Materiaalitehokkuuden palvelukeskus ohjaa yrityksiä tehokkaampaan materiaalin hallintaan. Tämä on sinänsä paradoksaalista jätteen synnyn ehkäisyyn kannalta, sillä onnistuneen jätteen synnyn ehkäisyyn tuloksena ei pitäisi teoreettisella tasolla olla materiaalia, jota hallita. Tässäkin kohdassa taustalta nousee esiin elinkaariajattelu ja sen johdonmukainen toistuvuus analyysin edetessä. Jälkimmäinen ohjauskeino ohjaa informaation tuottamiseen ja aineiston jakelemiseen valtakunnallisella tasolla. Tämä

ohjauskeino koskettaa neuvontaa antavia tahoja, joille antavat tukea ohjauskeinossa mainitut tahot.

Viimeinen ohjauskeino, joka liittyy jätteen synnyn ehkäisyyn, liittyy teknologiaan ja tiedon tuottamiseen.

*”Materiaalitehokkuuden teknologiaohjelma
Ohjelmassa rahoitetaan paitsi prosessitekniistä tutkimusta myös ekotehokkaiden tuotteiden ja palvelujen tutkimusta, tuotekehitystä ja koetoimintaa.” (YM 2007, 48)*

Vaikka ohjelmassa rahoitetaan tutkimusta ja ohjauskeinon voisi sen puolesta sijoittaa myös taloudellisten keinojen alle, on kyseessä informaatio-ohjauksen alle sijoittuva keino. Rahoituksen avulla ohjataan tuottamaan tietoa ja tutkimusta materiaalitehokkuudesta, mutta lopullisen vaikutuksen voi nähdä vasta tiedon tuottamisen jälkeen, kun tieto tuodaan osaksi toimintaa. Mielestäni tästä syystä ohjauskeino sijoittui informaatio-ohjauksen alle. Teknologiaohjelma tuottaa tietoa, joka vaikuttaa siihen, miten ekotehokkuus määrittyy eli mikä on ekotehokasta ja mikä ei. Yllä olevassa ohjauskeinossa on toinenkin aspekti. Se on teknologia. Ohjauskeinosta käy hyvin ilmi, että materiaalitehokkuus riippuu teknologisen tiedon tuottamisesta ja teknologisista ratkaisuista. Tämän valossa Valtsussa on siis nähtävissä teknologiauskoon nojautuvia jätepoliittisia ratkaisuja. Jokseenkin yllättävää on, ettei yhteiskunnan sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä olla otettu enempää huomioon jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä. Tähän voi vaikuttaa se, että Valtsu ei pyri muuttamaan yhteiskunnan kehitystä muilta kuin jätehuollon osalta. Valtsu keskittyy näin ollen parantamaan jätehuollon materiaalitehokkuutta teknologisin menetelmin. Teknologiaan ja sen kehittymiseen voi vaikuttaa valtakunnallisen suunnitelman tasolla muihin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin. Jätteen synnyn ehkäisyyn vaikuttavat ohjauskeinot eivät keskity jätemäärien vähentämiseen, vaan materiaalitehokkuuteen ja materiaalin elinkaaren tehokkaaseen hyödyntämiseen teknologisin keinoin. Informaatio-ohjaus on jätteen synnyn osalta ponnetonta.

Seuraavaksi nostan esille jätteen polttoon liittyvät ohjauskeinot. Jätteen polttoon viittaavat informaatio-ohjauksen piiriin lukeutuvia keinoja on kaksi.

*”Uusiomateriaalien laatu- ja ympäristökelpoisuusstandardit
Laajennetaan vähitellen jätteiden maanrakennuskäyttöä (...) käyttö määritellyissä kohteissa edellyttäisi lupamenettelyn sijasta ilmoitusmenettelyä. Mahdollisia*

kandidaatteja ovat tiilimurskeet, valimohiekat, yhdyskuntajätteen arinatuhka (...) teollisuudessa syntyvät kiinteät jätteet, sakat, lietteet.” (YM 2007, 28)

”Suomi edistää jäteperäisten polttoaineiden yhtenäisten laatukriteerien vahvistamista EU:n tasolla ja CEN-standardeissa.” (YM 2007, 39)

Ensimmäinen ohjauskeino on informaatio-ohjausta, jonka avulla kevennetään hallinnollista määräästä. Toisin sanoen Valtsussa laatu- ja ympäristökelpoisuus-kriteerien avulla kevennetään hallinnollisten määräysten piiriin kuuluvaa lupamenettelyä, jolloin osa jätteiden maankäyttöön kuuluvista tapauksista siirtyy lupien piiristä ilmoitusten piiriin. Tällä keinolla tehdään muun muassa jätteen poltolle tilaa, kun poltosta syntyvä tuhka tarvitsee luvan sijasta vain ilmoittaa, mihin tuhka loppusijoitetaan. Jätteen polton osalta tuhka sijoittaminen tehdään näin ollen helpommaksi selkeiden kriteerien avulla. Jälkimmäinen keino liittyy myös yhtenäisiin kriteereihin. Ohjauskeino liittyy EU:n CEN-standardien edistämiseen aivan, kuten aikaisemmin jätteen synnyn ehkäisyyn liittyvien informaatio-ohjauskeinojen yhdessä olevat tuotestandardit.

Standardien avulla luodaan yhtenäisyyttä koko materiaalin elinkaaren hallitsemiseksi. Elinkaaren alkupäässä materiaalitehokkuuden kriteerit ovat yhteneväisiä elinkaaren loppupään jätteen polton laatu- ja ympäristökriteerien suhteen. Standardien voi nähdä olevan jätteen synnyn ehkäisyä, Valtsussa materiaalitehokkuutta, ja jätteen polttoa yhdistävänä välineenä aivan yhtäläillä kun aikaisemmin käsitelty tehokkuuden käsite. Informaatio-ohjaus Valtsussa lisää näin ollen jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton välistä dynamiikkaa yhtenäisten standardien tasolla.

4.2.3. Hallinnolliset keinot

Hallinnollisiin määräyksiin viittaavia keinoja on Valtsussa eniten. Tämä johtuu varmasti siitä, että Valtsu on julkisen hallinnon kokoama valtakunnallinen suunnitelma, jonka tulee nojautua jo olemassa oleviin hallinnollisiin määräyksiin. Näin ollen jätehuollon ohjaus pohjautuu Valtsussa hyvin pitkälti hallinnossa aikaisemmin määritelyihin ohjauskeinoihin. Huomioitavaa on kuitenkin se, että jätteen polttoa ohjataan hanakammin hallinnollisilla keinoilla kuin jätteen synnyn ehkäisyä. Jätteen polttoa ohjaavia, hallinnollisiin määräyksiin viittaavia ohjauskeinoja on yhteensä 10. Sen sijaan jätteen synnyn ehkäisyä edistäviä hallinnollisia keinoja on vain kaksi. Huomioitavaa tässä on se, että hallinnolliset keinot nojautuvat sääntelyyn,

joka perustuu määräyksiin ja kontrollointiin. Tällaiset ohjauskeinot eivät anna niin suurta tulkinnanvaraa kuin esimerkiksi informaatioon perustuvat ohjauskeinot. Niiden vaikutus suhteessa ohjattavaan on enemmän määräävä kuin ohjaavaa. Tästä voi päätellä, että jätteen poltto nähdään Valtsussa sellaisena jätehuollon keinona, jota halutaan määrätä ohjauskeinoilla, joiden tulkinta on kapea-alaisempaa kuin esimerkiksi informaatio-ohjauksen. Kun taas jätteen synnyn ehkäisyä ohjataan keinoilla, joiden vaikutus ei ole niin pakottava ja toimintaa määräävä, vaan perustuu tulkintaan ja pehmeään ohjaamiseen. Päästäkseni syvemmälle Valtsun hallinnollisista keinoista, käyn seuraavaksi läpi, millaisia hallinnollisiin määräyksiin viittaavia keinoja Valtsusta löytyy. Ensin käsittelen jätteen polttoon liittyviä hallinnollisia keinoja ja sen jälkeen jätteen synnyn ehkäisyyn liittyvät keinot.

Jätteen polttoon liittyvistä hallinnollisista vaikutuskeinoista nousi esiin alueellisten tarpeiden huomioiminen niin kaavoituksessa kuin lupamenettelyssäkin.

”(...) alueelliset tarpeet otetaan huomioon alueellisissa jätesuunnitelmissa, tarvittaessa jätelaitosten strategioissa sekä jätteen polttolaitosten ja muiden soveltuvien käsittelylaitosten lupaharkinnassa.” (YM 2007, 42)

*”Jätehuollon aluevaraukset kaavoituksessa
Jätehuollon aluetarpeet otetaan painokkaasti huomioon sovitettaessa yhteen erilaisia maankäytön intressejä. Esimerkiksi jätteiden energiahyödyntäminen on nivelletävää yhteen energiahuollon aluevarausten kanssa.” (YM 2007, 46)*

”Alueellisten jätesuunnitelmien laatimisen yhteydessä vaikutetaan kuntien jätelaitoksiin ja jätehuollon muihin toimijoihin siten, että alueelle saadaan riittävästi ja tasapainoisesti jätteen energiahyödyntämisen kapasiteettia(...) ALSUihin (...) mukaan alueellisia toimia materiaalihokkuuden sekä jätteiden biologisen hyödyntämisen ja materiaalikierrätyksen edistämiseksi Valtsun linjausten mukaisesti” (YM 2007, 39)

*”Jätteen polton mitoituksen arviointi YVA:ssa
Jätteenpolttolaitosten, rinnakkaispolttolaitosten ja jättepolttoaineen käsittelylaitosten YVA-menettelyssä yhteysviranomaisen kiinnittää erityistä huomiota laitoksen mitoitusvaihtoehdot perustuvat riittäviin selvityksiin hankkeen energiatehokkuudesta ja suunnittelualueen polttoon soveltuvan jätteen tarjonnasta.” (YM 2007, 38)*

Näistä sitaateista huomaa hyvin, kuinka Valtsu on valtakunnan tason suunnitelma. Se ohjaa jätteen polton ja muiden jätteen hallintakeinojen osalta alueellisen suunnittelun lupaviranomaisten harteille sekä osaksi alueellisia jätesuunnitelmia, jotka laativat alueelliset ympäristökeskukset vaikutusalueilleen. Valtsu on strategisella tasolla vaikuttava suunnitelma, mikä näyttää jätehuollon kehitykselle suuntaa. Se ei näin ollen sisällä konkreettisia toimia tai hankkeita, vaan ohjaa vastuuta konkreettisista

toimista eri tason toimijoille ja pyrkii näin ohjaamaan valtakunnalliselta tasolta muun muassa jätteen polton alueellista kehittymistä.

Yllä olevien ohjauskeinojen osalta jätteen polttoa ohjataan vaikuttavimpien ohjauskeinojen avulla. Ensinnäkin hallinnollisiin viittaavat ohjauskeinot ovat Valtsun vaikuttavimpia ohjauskeinoja, koska ne perustuvat sääntelyyn ja kontrollointiin eli ovat niin kutsuttuja pakottavia keinoja. Toiseksi Valtsu on sitova suunnitelma vain suhteessa alueellisiin jättesuunnitelmiin, jotka tulee laatia Valtsun pohjalta ja sen suunnitelmien mukaisesti. Alsut ohjaavat alueellista toimintaa ja sen alueella olevia jätehuollon toimijoita. Alueellisissa jättesuunnitelmissa esitetyt strategiset suunnitelmat tulevat nostetuiksi käytäntöön, ja ne ovat siten Valtsun ohjauskeinoja sitovampia. Sitaateista käy ilmi, että alueelliset jättesuunnitelmat tulevat vaikuttamaan siten, että muun muassa jätteen polton tulee olla mitoitettu alueelliset tarpeet huomioon ottaen. Jätteen energiahyödyntämisen tulee olla riittävää ja tasapainoista. Toisin sanoen jätteen polttoa ohjataan hallinnollisin keinoin siten, että jätteen poltto tulee lisääntymään Valtsun ohjauskeinojen perusteella. Tämä on tuotu Valtsussa selkeästi esiin, kuten alla olevasta sitaatista käy ilmi.

”Jätteen polton tuhka ja haja-asutuksen lietteet ovat jätelajeja, joiden määrän voidaan olettaa kasvavan merkittävästi ympäristöpoliittisten ohjauskeinojen seurauksena.” (YM 2007, 41)

Ei tuhkaa ilman tulta. Varautuminen hallinnollisiin määräyksiin viittaavien ohjauskeinojen määrä jätteen polton osalta on pitävä todiste siitä, että jätteen polton oletetaan lisääntyvän ohjauskeinojen takia, mistä johtuen niitä tulee hallita valtakunnallisen suunnitelman tasolla hallinnollisin keinoin. Jätteen poltto on jätehuollon keinona sellainen, jonka ohjaamiseen käytetään vaikutukseltaan pitävämpiä keinoja kuin jätteen synnyn ehkäisyyn.

*”Jätteenpolton energiatehokkuus lupaharkinnassa
Polttolaitosten ympäristölupaharkinnassa varmistetaan polton riittävä energiatehokkuus ottaen huomioon jätteen polton kansallisen BAT-asiakirjan tavoitearvot. Lupaviranomaiset velvoittavat kierrätyspolttoaineen valmistajan ja massapolttolaitoksen toiminnanharjoittajan raportoimaan valvontaviranomaiselle muovin ja fossiiliperäisten jakeiden osuus polttoaineesta. Tietojen perusteella voidaan tarkistaa kierrätyspolttoaineen vaikutusta päästökauppoikeuksiin.”(YM 2007, 38)*

”Jätteen poltosta annettua valtioneuvoston asetusta muutetaan siten, että tarkennetaan sen soveltamista ulkopuolelle jäävän puujätteen laatuvaatimuksia.

Tämä keventää päästöjen tarkkailuvelvoitteita laitoksissa, joissa käytetään polttoaineena puhdasta puujätettä.” (YM 2007, 39)

”BAT biohajoavan jätteen käsittelylaitosten lupaehdoissa ja valvonnassa Biohajoavan jätteen kompostointi-, biokaasu-, murskaus- ja polttolaitosten ympäristölupaehtojen tarkistamista ja yhtenäistämistä jatketaan viranomaisverkoston yhteydenpidon avulla. Työntekijöiden ja ympäristön asutuksen altistumista laitosten haittavaikutuksille vähennetään tehostamalla...yhteistyötä valvonnassa.” (YM 2007, 42)

Hallinnollisilla määräyksillä pyritään ohjaamaan polttolaitosten energiatehokkuutta. Siihen on olemassa kansalliset BAT-tavoitearviot, joiden toteutuminen ympäristölupaharkinnassa tulee ottaa huomioon. Parhaan käyttökelpoisen tekniikan käyttäminen on olennaista jätteenpolttolaitosten lupaharkinnan yhteydessä. Valtsun ohjauskeinoilla pyritään vaikuttamaan siihen, että jätteen poltto on mahdollisimman energiatehokasta parhaan mahdollisen tekniikan avulla sekä yhtenäisten kansallisten lupaehtojen mukaista. Toisin sanoen Valtsussa ohjataan jätteen polttoa hallinnollisiin määräyksiin viittaavin ohjauskeinoin, jotta jätteen poltto täyttää halliten ja kontrolloidusti Valtsun tavoitteet.

Huomioitavaa on, että hallinnolliset keinot, jotka vaikuttavat jätteen synnyn ehkäisyyn, eivät suoranaisesti ole kovin pakottavia tai toimintaa kontrolloivia. Ne perustuvat tässäkin kohdassa informaatioon, kuten alla olevista sitaateista käy ilmi.

*”Kuluttajasuojalainsäädäntö
Kuluttajien oikeuksia saada tietoja tuotteen kestävydestä vahvistetaan” (YM 2007, 23)*

*”Ekotehokkaan kulutuksen neuvonnan vastuut jäte- ja ympäristölainsäädännössä
Kuntien vastuuta laajemmasta, kestävästä kuluttamista edistävästä neuvonnasta täsmennetään jäte- ja ympäristölainsäädännön tarkistuksen yhteydessä” (YM 2007, 25)*

Ensimmäinen hallinnollinen keino liittyy kuluttajasuojalakiin. Tämä keino ohjaa kuluttajia informatiivisesti, mutta tuottajayhteisöä hallinnollisesti. Se perustuu kuluttajien oikeuteen saada tietoa ja pakottaa tuotteiden tuottajat lisäämään tietoa tuotteiden kestävydestä. Tämän ohjauskeinon vaikutuksia jätteen synnyn ehkäisemiseksi ei voi ennustaa. Se on siis hyvin refleksiivinen keino. Toisaalta se pakottaa tuottajayhteisöä lisäämään tietoa ja vetoaa kuluttajan oikeuksiin ja toisaalta luottaa kuluttajien haluun ostaa kestävämpiä tuotteita ja sitä kautta vähentää jätettä. Jätteen synnyn ehkäisyä ohjaava toinen hallinnollinen keino on myös hyvin epävarma

keino ohjata jätteen synnyn ehkäisyä. Siinäkin on nähtävissä sama kahtiajako. Toisaalta se ohjaa hallinnollisella määräyksellä kuntia laajentamaan neuvontaa koskemaan ekotehokasta kulutusta, toisaalta keinon vaikutukset ja ekotehokkaan kulutuksen toteutuminen ovat kytköksissä kuluttajien halukkuuteen kuluttaa ekotehokkaasti.

Eräs haasteltavista toi esille mielenkiintoisella tavalla hallinnossa kytevä ajattelutavan siitä, ettei lainsäädännöllä voida ohjata liikaa kuluttajien kuluttamista, eikä myöskään yritysten liiketoimintaa ja sitä kautta jätemääriä. Alla olevasta sitaattista käy hyvin ilmi haasteltavan näkökulma ympäristöhallinnon sisältä käsin ja sen luomien raamien sekä ajattelutapojen keskiöstä.

”Valittiin ohjauskeino, joka on osittain niinku vapaaehtonen eli tämmönen yritysten toimialakohtaiset sopimukset. Samaan tapaan, mitä nyt on tehty energiasäästö-sopimuksia. Suomessa siin on pitkä perinne jo ja siin on tavallaan hyviä tuloksia saavutettu, et saatas samaan tapaan ikään kuin toimialojen eri toimijat sitoutuu tiettyihin tavoitteisiin, jotka ne on itse ollu mukana asettamassa ja miettimässä. Mutta sit niille yrityksille jää kuitenkin se valinta, et millä keinoin ne pääsee niihin tavoitteisiin. Et valtiiovallan kanssa luotais sellaset ”ei sitovat”- tavoitteet, mutta kuitenkin moraalisesti sitovat tavoitteet. Mihin ne on itse sitoututeet ja lupautuneet, jollakin tavalla myöskin julkisesti esittelemään. Et se on semmonen, josta mä ainaki ite oon jollakin tavalla aika toiveikas, et jos tästä tulis jotain. Niin se vois olla sellannen keino, koska täs just lainsäädännöllä on vaikee mennä sanomaan tai ei voida rajoittaa joidenkin tavaroiden tuottamista tai sitte kuluttamista” (Asiantuntija 2, 2008)

Haastateltava piti moraalisiin sidottuja tavoitteita parempina vaihtoehtoina jätemäärien hallinnoimisessa kuin pakottavia ylhäältä tulevia tavoitteita. Samoin hänen mielestään tavoitteista pitäisi neuvotella eri toimijoiden kesken, jolloin toimijat olisivat mukana luomassa ja asettamassa niitä, jolloin tavoitteisiin sitouduttaisiin helpommin. Haastateltava oli hyvin toiveikas tämän suhteen ja näki vapaaehtoisuuteen ja moraalisiin perustuvissa yhteisissä tavoitteissa potentiaalia.

Kaiken kaikkiaan jätteen polttoon liittyvien hallinnollisten keinojen lukumäärä on suurempi verrattuna jätteen synnyn ehkäisyyn liittyvien hallinnollisten keinojen määrään. Jätteen syntymistä sen sijaan pyritään ehkäisemään informaatioon perustuvien keinojen avulla. Näiden ohjauskeinojen vaikutukset ja jätteen määrän väheneminen nojautuu vastaanottajan tulkintaan ja sitä kautta päätökseen toimia jätemääriä

vähentävästi. Sen sijaan jätteen polttoa ohjataan hallinnollisiin määräyksiin viittaavien keinojen avulla, joiden vaikutukset ovat ennustettavampia ja kontrolloidumpia.

5. Asiantuntijoiden ääni

Haastatteluaineisto on hyvin pitkälti sidoksissa valtakunnallisen jätesuunnitelman ehdotukseen, jonka haastattelemani asiantuntijat ovat yhteistyössä työstäneet. Ei siis ole ihme, että haastatteluaineistosta ja ehdotuksesta löytyy monia yhtäläisyyksiä. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole keskittyä näihin aineistosta nouseviin yhtäläisyyksiin, vaan tarkastella haastatteluaineistoa sekä ehdotusta tutkielmani aineistona, jotka tukevat toisiaan, mutta ovat luonteeltaan erilaisia aineistoja. Haastattelut olen kerännyt itse, kun taas ehdotus on minusta riippumaton aineisto. Päätin tarkastella ehdotusta ensimmäisissä luvuissa ja vasta sitten pureutua siihen, miten ehdotus on syntynyt ja millaisia asiantuntijoita ehdotuksen takaa löytyy ja millaisia heidän näkemyksensä ja kokemuksensa jätehuollosta ja valtakunnallisesta jätesuunnitelmasta ovat.

Tässä luvussa esittelen haastatteluaineistoani sekä nostan esille aineistosta nousseita tämän tutkielman kannalta olennaisia tuloksia. Kohdistan analyysini haastatteluaineistosta nouseviin käsityksiin jätehuollon tulevaisuudesta sekä asiantuntijoiden kokemasta ja tietämästä todellisuudesta jätteen synnyn ehkäisyn sekä jätteenpolton nykytilasta. Kaikkien haastateltavien puheesta oli huomattavissa oma asiantuntijuus ja instituution vaikutus, jossa he työskentelivät.

5.1. Kaksi jätehuollon keinoa

Kuten jo aikaisemmin on tullut ilmi, tutkielmani keskittyy kahteen jätehuollon keinoon: jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton. Ne rajaavat aineistoani ja samalla luovat suuntaa myös analyysille. Seuraavissa kappaleissa esittelen asiantuntijoiden näkemyksiä näistä kahdesta keinosta.

5.1.1. Jätteen synnyn ehkäisy – ”hyvä ajatus”

Kuten jo aikaisemmin tässä tutkielmassa on tullut ilmi, painopiste Valtsussa ei ole EU:n asettamassa ensisijaisen tavoitteen jätteen synnyn ehkäisyn toteuttamisessa, vaan suunnitelmassa pyritään ohjaamaan jätehuoltoa kohti tehokkaampaa materiaalin hyödyntämistä. Toisin sanoen painopiste on materiaalin hyödyntämisprosentin

kasvattamisessa, ei luonnonvarojen käytön vähentämisessä. Tässä kulminoituu se, mitä haastatteluissakin nousi esiin. Jätteen synnyn ehkäisy tunnustettiin tarpeellisena keinona ja hyvänä ajatuksena, mutta sen sijoittaminen jätehuollon piiriin ja tässä erityisesti valtakunnalliseen jätesuunnitelmaan nähtiin ongelmallisena. Toisaalta jätteen synnyn ehkäisylle haettiin oikeutusta EU:n lainsäädännöstä ja tavoitteista vähentää jätteen syntymistä. Mielestäni jo se, että haetaan jätteen synnyn ehkäisylle oikeutusta ja perusteluita, miksi se kuuluu valtakunnalliseen jätesuunnitelmaan, kertoo jotain olennaista Suomen jätepolitiikasta ja sen sisällä vaikuttavista asenteista ja määrittelykamppailuista. Toisin sanoen se kertoo siitä, että määrittelykamppailuita on, mutta millaisia ne ovat.

Seuraava sitaatti kuvaa eräänlaista määrittelykamppailua jätehuollon sisällä. Haastateltava kuvailee jätteen synnyn ehkäisyä ”jäteihmisten” piirissä kytevän ajattelutavan kautta ja nostaa esille EU:n tavoitteet ja sitä kautta jätteen synnyn ehkäisylle tulevan oikeutuksen. Toisin sanoen hän tuo ilmi puheessaan sen, että jätteen synnyn ehkäisystä puhuessaan, hän joutuu hakemaan jätteen synnyn ehkäisylle oikeutusta, mikä voisi olla merkki siitä, että jätteen synnyn ehkäisy ei ole vielä vakiinnuttanut asemaansa jätehuollon keinona.

”Siinä tullaan siihen perimmäiseen kysymykseen, mitä jäteihmiset on kautta aikain tai ei voi sanoa kautta aikain, viimeset 10, 15 vuotta, ku jätteen synnyn ehkäisystä on puhuttu niin, miksi tätä tänne jätehuollolle tungetaan, et mehän ollaan siinä vaiheessa, ku se jäte on jo syntyny ja tavallaan niinku myöhäistä siinä. Et tottahan se on, et silloin ku puhutaan jätteen synnyn ehkäisystä ni puhutaan tuotannon ja kulutuksen(...) Siirtää niinku sinne siihen vaiheeseen ennen, ku se jäte on syntyny. Mut et kyl siinä mun mielestä on linkki. No ensinäkin siinä on linkki jätelakiin ja myöskin EU-jätedirektiiviinkin kirjattu tavote, ensijainen tavote. Et tavallaan se on se oikeutus tulee sieltä jätelaista jätteen synnyn ehkäisyyn ja muutenkin ehkä vois ajatella myöskin niinku sitä kautta, että jos ajatellaan tällästä aiheuttajamaksaperiaatetta, et silloin tuodaan oikeutusta siihen, että jättemaksuilla kustannetaan myöskin sitä jätteen synnyn ehkäisyä.” (Asiantuntija 2, 2008)

Haastateltava vastasi kysymykseen, millainen jätehuollon keino jätteen synnyn ehkäisy on. Mielenkiintoista on, että hän nosti jätteen synnyn ehkäisyn esille jäteihmisten perimmäisenä kysymyksenä ja toi hanakasti esille jätteen synnyn oikeutuksen lainsäädännöstä ja EU:n tavoitehierarkiasta. Tämä peilaa mielestäni oivallisesti sitä, miten jätehuollon piirissä väännetään kättä siitä, kuuluuko jätteen synnyn ehkäisy jätehuollolle vai ei ja millä perustein. Näyttää vahvasti siltä, että jätteen synnyn ehkäisy tunnustetaan ajatustasolla, mutta käytäntöön sitä ei olla integroitu. Seuraavat sitaatit tukevat tätä näkemystä.

”Siis siitähän me oltiin kaikki yksimielisiä, et ilman muuta siitähän se pitää lähteä, mut siitähän me keskusteltiin pitkään, et kuuluuks se välttämättä jättesuunnitelmaan, koska silloin, jos jätteen syntyä ehkästään, niin jätettähän ei synny (nauraa) (...) tää oli tota, mutta tuota se tuli joka tapauksessa tähänkin suunnitelmaan, mut se on enempi tuotantopoliittinen kysymys (...) Kyl mun mielestä se ois sinne tuotepoliittikan puolelle enempi, koska siellä siihen pystytään enempi niinku vaikuttamaan ja et jättesuunnitelma on todellakin sitä, et ku jätettä on syntyny ni, miten se jäte käsitellään Et se täytys käsitellä tuolla vähän eri piireissä ja eri tahoilla.” (Asiantuntija 3, 2008)

”Joo kyl sitä on keskusteluakin siitä, et se ei kuulu tähän, mutta että sen nyt annettiin olla, ku ei siitä nyt loppupeleissä varsinaista haittaakaan oo. Siin se on, mut ei se oo ku puhutaan jättesuunnitelmista ni ei se o, et jos ehkäistään, että jätettä ei synny niin eihän se kuulu silloin jättesuunnitelmaan, jos sitä ei oo syntyny. (Asiantuntija 3, 2008)

”Toivon mukaan päästää, et sille tulis joku oma suunnitelma, joku oma juttu (...) Päästäs tässä sitte siihen, ku on oikeesti syntyny se jäte, et MITÄ SILLE TEHTÄIS, et pystyttäis keskittämään se voimavara tämmösessä siihen syntyneeseen jätteeseen. Nyt meillä meni hirveesti voimavaroja ja aikaa siihen jätteen synnyn ehkäisy osioon, kun ois pitäny nimenomaan siihen, että sitten ku jäte on syntyny niin siihen ois pitäny pystyä enempi käyttämään aikaa, mikä meillä nyt sitten jäi. Et se oli kaikki pois tästä varsinaisesta jättesuunnitelmasta.” (Asiantuntija 3, 2008)

Haastateltava koki jätteen synnyn ehkäisyn vievän aikaa varsinaiselta jättesuunnitelmalta. Hänen puheestaan oli siis hyvin pitkälti luettavissa se, että jätteen synnyn ehkäisy ei kuulu jättesuunnitelmaan, eikä näin ollen myöskään jätehuollon piiriin. Nämä sitaatit tuovat mielestäni hyvin esille jätehuollon piirissä ja eritoten jätteen synnyn ehkäisyn osalta käytävän määrittelykamppailun. Toinen haastateltavista hakee jätteen synnyn ehkäisylle oikeutusta ja toinen ei näe sitä osana jätehuoltoa.

Toisaalta, vaikka jätteen synnyn ehkäisy jakaa hieman kahtia jätehuollon toimijoita, niin eräs haastateltava kiitteli valtakunnallista jättesuunnitelmaa juuri sen luomasta uudesta suunnasta, jossa jätteen synnyn ehkäisy on valjastettu materiaalitehokkuuden käsitteen taakse. Tällöin jätteen synnyn ehkäisy ikään kuin saa lisää oikeutusta olla mukana valtakunnallisessa jättesuunnitelmassa.

”No tota ilman muuta sehän on kaikkein tehokkain keino välttää jätteiden ympäristövaikutuksia, jos me ei jotakin tuotetta tuoteta, niin me ei myöskään kuluteta niitä luonnonvaroja, eikä myöskään energiaa, eikä mitään mikä liittyy siihen. (...) eli niinkun tossa VALTSUssa nyten siihen yhdistettiin tämmönen materiaalitehokkuuden lisäämisohjelma ja mun mielestä siinä se on saanu oikeen nimensä ja ehkä niinku kohdistuu oikeeseen suuntaan se jätteen synnyn ehkäisy-ajatus ja se on ilman muuta erinomainen ajatus ja ilman muuta siihen pitää satsata. Eihän tää, et jatkuvasti ja

jatkuvasti tuotetaan enemmän jätettä ja kulutetaan enemmän luonnonvaroja, et sitä on ehdottomasti saatava saatava vähennettyä. (Asiantuntija 5, 2008)

”Se jätteen synnyn ehkäisy on semmonen, et sille on yritetty löytää mahdollisimman tehokkaat keinot, et se meidän täytyy tehdä joka tapauksessa. Mut sit meille jää tietty jäte, joka pitää käsitellä jollain tavalla ja sit on ajateltu, et mahdollisimman paljon hyötykäyttöön ja polttoon sitten se loppu. Et tavallaan se loppukäsittelymenetelmä on parempi, ku kaatopaikka. Mut se ei tarkota sitä tai ei saa tarkottaa sitä, että sitten ei tehtäisi niitä jätteen synnyn ehkäisy toimia, koska ne ei saa olla niinku vaihtoehto. Ehkä sitten se et, mitä toimenpiteitä tässäkin on, niin se menee aika paljon sinne syntypäätuotantoon, jotka ei oo sitten näitä jätehuoltoratkasuja ollenkaan. Ehkä sitten siinä, että kenen vastuulla se jätteen synnyn ehkäisy ja neuvonta on. Jos se on se sama toimija, joka vastaa siitä polttolaitoksen toiminnasta eli ne rahatukset tulee sieltä linkittyä, niin siltä voi olla ihan oikeudenmukainen kritiikki tai pelko. Mutta ei sitten tän muun osalta, mikä oli tän tuotannon ja tuotteiden osalta, et kyl ne on sitte eri tahot, jotka siellä toimii.” (Asiantuntija 2, 2008)

Haastateltavat eivät tarkalleen spesifioineet, mille taholle jätteen synnyn ehkäisy kuuluisi ja kuka siitä olisi vastuussa. Oli ainoastaan suuntaa antavia kommentteja sen suhteen, että jätteen synnyn ehkäisy kuuluisi tuotantoketjun alkupäähän. Tämä nostaa esiin mielestäni jännän asetelman, kun tarkastellaan Valtsussa hyvin voimakkaasti esiin noussut jätteen tai oikeastaan materiaalin elinkaarta. Voiko jätteen elinkaarta ajatella ilman sen alkupäätä ja syntyä, toisin sanoen ottamatta huomioon jätteen synnyn ehkäisyä? Miksi asiantuntijat ovat kuitenkin ottaneet jätesuunnitelmassa materiaalin elinkaaren tarkastelun isoksi osaksi jätesuunnitelmaa, mutta eivät puheessaan tuo tätä näkökulmaa esiin? Mitä tapahtuisi, jos jätesuunnitelmassa ei otettaisi huomioon jätteen synnyn ehkäisyä? Tämä tuo mielestäni esiin ristiriidan jätesuunnitelman ja haasteluaineiston välille. Toisin sanoen suunnitelmassa noussut elinkaariajattelu ei nouse haastateltujen puheesta esiin ja näyttää olevan jopa jossakin määrin vastakkainen. Haastateltavien puheista voisi päätellä, että jätehuolto on ketjun loppupäässä, kun taas jätteen synnyn ehkäisy kuuluu ketjun alkupäähän ja tuotantoon. Kuitenkin tästä huolimatta materiaalin käyttöön ja sen tehostamiseen keskittyvä Valtsu-ehdotus on selkeästi ottanut jätteen synnyn ehkäisyn ikään kuin termin, materiaalitehokkuus, vaihdoksella omakseen. Voisiko tämä olla juuri jätehuollon piirissä esiintyvän määrittelykamppailun ydin, kun puhutaan jätteen synnyn ehkäisystä. Materiaalitehokkuus-termin avulla jätteen synnyn ehkäisy on saatu sopimaan useamman jätehuollon piirissä toimivan ”jäteihmisen” suuhun ja osaksi jätehuoltoa.

Tämän lisäksi oli havaittavissa eräänlaista epävarmuutta jätteen synnyn ehkäisystä puhuttaessa ja asiantuntijat ikään kuin kokivat helpommaksi puhua maallikon kielellä jätteen synnyn ehkäisystä. Toisin sanoen jotkut haastateltavista asettuivat ikään kuin maallikon asemaan ja käsitysten varaan, kun kysyin jätteen synnyn ehkäisystä. Eli he katselivat jätteen syntyä kuluttajan näkökulmasta sekä kulutukseen liittyvänä asiana. Heijastaako tämä sitä, että viranomaistahot ja asiantuntijat eivät ole ottaneet jätteen synnyn ehkäisyä omakseen ja osaksi jätepolitiikkaa? Seuraavissa sitaateissa asiantuntijat pohtivat jätteen synnyn ehkäisyä maallikon ja kuluttajan näkökulmasta.

”Se on kyllä semmonen asia mihin tarvis ruveta kiinnittää huomioita (...) Ainaki ihan näin oma, henkilökohtasesti, niin meil on kaikki ylipakattua (...) Ehkä nää on just semmosia asioita, mihin pitäis kiinnittää huomiota siellä teollisuudessa ja sitte kaupassa (...) et ihmisten täytyy se tiedostaa, et must tuntuu et meitä jokaista kuluttajaa ärsyttää se kauhee materiaali, semmonen ylimääräinen materiaali, mitä me kokoajan saadaan kaupasta.” (Asiantuntija 4, 2008)

”Kyllähän kuluttajat tietysti voi miettiä kans sitä omassa toiminnassaan, et ostaa mahdollisimman kestäväää ja kierrättää niitä tavaroita, mitä on mahdollisuus kierrättää tai käyttää uudelleen ja ostaa mahdollisimman vähän pakattua tavaraa. Se on kuitenkin jotenki aika pientä mun nähdäkseni, mitä siinä päässä pystytään tekemään, et verratuna siihen et satsataan kunnolla siihen tuotteiden valmistukseen ja siellä mietitään, et voidaanko käyttää kierrätysmateriaaleja ja miten sit voidaan vähentää sitä luonnonvarojen käyttöä.” (Asiantuntija 5, 2008)

Huomioitavaa haastatteluissa oli, kun kysyin jätteen synnyn ehkäisystä, niin hyvin monet haastateltavat rupesivat oma-aloitteisesti puhumaan kierrätyksestä ja lajittelusta. Toisaalta tämä ei sinänsä yllättänyt, sillä myös Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy on verhoitettu materiaalitehokkuuteen ja materiaalin käyttöön, eikä niinkään luonnonvarojen käytön vähentämiseen yli päänsä. Toisin sanoen haastateltavien puhe mukaili hyvin pitkälti materiaalitehokkuuden käsitettä ja tätä kautta heidän näkemykset ja tieto todellisuudesta jätteen synnyn ehkäisyn osalta oli kaiketi rakentunut materiaalin käytön tehostamisen ympärille.

Kaiken kaikkiaan kaikki haastateltavat myönsivät jätteen synnyn ehkäisyn olevan tarpeellinen keino, mutta se, kuuluuko se jätehuollon piiriin ja sitä kautta jätesuunnitelmaan jakoi mielipiteitä. Monet pitivät ehkäisyä vaikeasti toteuttavana jätehuollon puolelta ja se kuuluisi enemmän tuotannon puolelle. Muutamit taas näkivät sen olevan olennainen osa jätehuoltoa, koska se oli kirjattu EU:n tavoitteisiin ja jätehierarkiaan ja sitä kautta se oli oikeutettu ja perusteltu keinoa myös

valtakunnallisessa jätehuollossa ja suunnitelmassa. Jätteen synnyn ehkäisy tunnustettiin siis hyvänä ajatuksena, mutta vaikeana toteuttaa.

5.1.2. Jätteen poltto – ”kaks piippunen juttu”

Myös jätteen poltto nähtiin jokseenkin ongelmallisena jätehuollon keinona, vaikka se nähtiinkin olevan lisääntyvissä määrin tärkeä osa jätehuoltoa. Missään nimessä kukaan asiantuntijoista ei näyttänyt vihreää valoa vain ja ainoastaan jätteen polttoon nojautuvalle jätehuollolle. Lähes kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä, että jätteen poltto on yksi jätteen käsittelyvaihtoehto muiden joukossa, joka tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Lisäksi monet haastateltavista mainitsivat jätteenpolton olevan ympäristön kannalta parempi vaihtoehto kuin jätteen sijoittaminen kaatopaikalle.

”No se (jätteen poltto) on semmonen tietyllä tavalla vaihtoehto kaatopaikkakäsittelylle ja ympäristö mielessä parempi vaihtoehto kuin kaatopaikkakäsittely useammasta syystä, elikkä ensinnäki polttoon kelpaa se volkaaninen aines, jota ei enää sais viedä kaatopaikalle, koska se aiheuttaa siellä metaanipäästöjä ja toisaalta sit se, et saadaan tehokkaammin energia talteen jätteestä kaasu tai sähkön ja lämmön tuotannossa.” (Asiantuntija 1, 2008)

”No ehkä mä nään se semmosena, et jos mä vertaan sitä kaatopaikkakäsittelyyn, niin mä hyväksyn sen parempana keinona. Musta on turha kuitenkin haaskata sitä energiaa, mikä niihin jätteisiin sisältyy. Eli otetaan mahdollisimman tehokkaasti talteen.” (Asiantuntija 2, 2008)

”Mä nään sen yhtenä vaihtoehtona. Kaikkialla ei voi tota kaikkea jätettä kompostoida tai biokaasuttaa tai lopputuotteella tai sillä mädätteellä, mikä sieltä tulee, ni ei oo markkinoita ja se tavara ei liiku.” (Asiantuntija 4, 2008)

Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että kierrätyskelpoisen jätteen polttamista tulisi välttää, jos vain mahdollista.

”Et se, mitä ympäristöministeriö on korostanu ja se, mitä valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa korostetaan on se, että polttoon ei kuitenkaan sais ohjata kierrätyskelposta materiaalia eli, että tää materiaalin hyödyntäminen on aina ensisijaista ja siihen pitäis satsata, eikä jätteenpoltoon, vaan sitte joko vaihtoehtosille kierrätyskelvottoman jätteen loppukäsittelylle.” (Asiantuntija 1, 2008)

”Mä kyllä vastustan sitä kierrätyskelpoisen jätteen polttamista, että mä oon siinä sitte sillä linjoilla, että mä en kovin hevillä (...) mutta tietysti mä hyväksyn, että jos tehdään tämmösiä elinkaarilaskelmia siitä, että mikä on jollain alueella kannattavaa niin, että voi olla jossain tapauksissa hyväksyttävää. Mutta pääsääntöisesti, ensiks kaikki mitä on mahdollisuuksien mukaan materiaalihyödynnettävissä. Ihan lähtien tästä perusajatuksesta, miten me saadaan luonnonvarat riittämään. Et sit sen lopun polttaminen on hyväksi ja kannatettavaa. (Asiantuntija 2, 2008)

”No mä nään sen yhtenä keinona muiden joukossa. Kun sinänsä materiaalihyödyntäminen ja energiahyödyntäminen mun mielestä on vähän niinku jätelajista riippuen sopii ja pitäis ottaa mun mielestä käyttöön. Ei sillä tavalla, että kaikki jäte poltetaan, ei tietenkään, muttei se myöskään ois semmonen kauhee peikko, et ei missään nimessä sais polttaa yhtään mitään. Et sit on tietenkin näit eri koulukuntia siinä, että minkälaista polttoa sit pitäis olla. Pitäskö se olla sekajätteen polttoa tämmösessä arinapolttolaitoksessa vai tämmösen kierrätyspolttoaineen käyttöä tämmösissä olemassa olevissa laitoksissa?” (Asiantuntija 5, 2008)

Seuraavissa sitaateissa asiantuntijat vastaavat kysymykseen millainen jätehuollon keino jätteen poltto on. Asiantuntijat nostavat jätteen polttoa kuvaillessaan energianäkökulman voimakkaasti esille.

”Kyl se (jätteen poltto) on niinku yks tärkeä osa olis tätä jätepolitiikkaa mun mielestä, et ei se ainoa ole liion, mut että saatas juurikin sitte tämmösistä jättejakeista, joita ei pystytä käyttämään materiaalina hyödyks ja niin pois päin. Saatas niistä energia talteen (...) Sanotaan, et meil on muoveissaki paljon kumminkin semmosta, mitä ei vielä pystytä hyödyntämään, niin saatas ees energiana sitten talteen (...) vastaavasti, ku se on pois jäte, se biohajoavakin jäte, tuolta kaatopaikoilta, ni metaanimuodostukset ja muut nää kasvihuonekaasupäästöt sitte vähenee. Et se on niin kokonaisvaltasesti (...)” (Asiantuntija 3, 2008)

”Joo se (jätteen polton) on vaan(...)Se on osa sitä. Mä en nää, että sitä voidaan välttää.. Et ympäristösuojelullisilla perusteilla jätteen polttoa on sinänsä niinku vaikee tänä päivänä millään tavalla estää tai yrittää estää, koska tota niin meil on niin tiukat ympäristön suojeluvaatimukset nykyisin näillä polttolaitoksilla, että nyt ympäristövaikutukset pystytään ehkäisemään. Enemmän se on just tämmönen, mitä on tuotukkin paljon esille, et tarkottaako poltto sitä, että se on pois sieltä jätteen synnyn ehkäisystä, mutta en mä sitä sillä tavalla nää. Tietyt jättejakeet on joka tapauksessa semmosia, et meidän on hirveen vaikee löytää niille hyödyntämistä, sillä tavoin(...) koska se hyödyntäminenkin aina vaikuttaa ympäristövaikutuksia, että se olis niinku tarkotuksen mukasta (...) kyllä mä nään, että jätteen polttoa joka tapauksessa tarvitaan. Se, että miten se kapasiteetti sitten mitotetaan, ni se on tietysti eriasia (...).” (Asiantuntija 6, 2008)

”Tässä just meillä valmistuneessa tutkimuksessa, POLKU-tutkimushankkeessa. Niin tota sen perustellaa ainakin näyttäs siltä, et poltolla pystytään näitä kasvihuonepäästöjä vähentämään, jos vaan niinku huolehdistaan siitä, että se tuotettu energia otetaan kaikki käyttöön ja sillä korvataan sitte muunlaista energiaa ja fossiilisillä polttoaineilla tuotettua energiaa, et jotenkin siihen polttoon pitäis saada semmosta, millä sitä ohjausta sitten niinkun tai suunnittelua tai semmosta valtakunnan tason niinku suunnittelua (Asiantuntija 5, 2008)

Ilmassa oli siis kierrätyskelpoisen jätteen polttamista vastaan olevia mielipiteitä. Asiantuntija 2 muun muassa vastusti kierrätyskelpoisen jätteen polttamista, mutta näki kierrätyskelpoisen jätteen polttamiseen hyväksyttävänä, jos se erilaisten elinkaarilaskelmien valossa ikään kuin olisi tietyllä alueella kannattavampaa kuin kierrättäminen. Asiantuntija 3 ja asiantuntija 6 nostivat esille mm. kierrätykseen kelpaamattomien tai vaikeasti hyödynnettävien jätelajien polttamisen. Asiantuntija 3

piti muovia ongelmallisena materiaalina, jota ei vielä tänä päivänä pystytä hyödyntämään, jolloin se voitaisiin hyvin polttaa. Hän näki siis muovin polttamisen kannattavampana vaihtoehtona, mutta puheessa oli häivähdys siitä, että tulevaisuudessa myös muovin kierrättäminen materiaalina saattaisi olla kannattavaa ja teknisesti mahdollista. Asiantuntija 6 nostaa esille luonnonsuojelullisen näkökulman ja kokee, ettei jätteen polttoa voida enää estää luonnonsuojelullisin perustein.

”Onks se (jätteen poltto) tällä hetkellä sitten jotenkin sun mielestä pulmallinen? Se on pulmallinen sillä tavalla, että meillä esimerkiksi jätteen polttoa ei oo riittävästi. Et sillon, ku ei oo jätteen polttoa ni, et se on vaa yhdessä tai kahdessa paikassa niin silloin puuttuu yks elementti koko Suomen alueelta, et näitä jätteenpolttolaitoksia tarvis olla jollain tavalla ympäri Suomee tietyillä etäisyydellä toisistaan, et olis yks niinku vaihtoehto käsitellä jätteitä. Et vois sanoo juuri tässä meidän alueella niitä vaarallisimpia jätteitä. (...) esimerkiks meillä tällä hetkellä, eläinten ruhoja voidaan käsitellä, esimerkiks näitä nautoja ja lampaita, eli meil on yks käsittelylaitos, Honkajoki oy, Honkajoella ja sinne sitten kerätään (...) mut et jos olis polttolaitoksia ympäri Suomen, ni se hoitas tämmöset ongelmat.” (Asiantuntija 4, 2008)

”Tottakai meil on näitä kysymyksiä just esimerkiks hyödyntämisen kannalt, niin kyllä mä oon ehdottomasti sitä mieltä, että polttolaitoksiakin tarvitaan, että tietty osa jätteestä on sitä mikä edellyttää sitä polttamista ja energian talteen ottamista ja biojätteen osalta kehittää edelleen biokaasulaitoksia ja niin edelleen, et näitä jätteen käsittelyyn ja hyödyntämiseen liittyviä asioita täytyy ratkasta.” (Asiantuntija 6, 2008)

Tässä on viittaus siihen, ettei kierrätyskelpoista jätemateriaalia tulisi polttaa. Mielestäni biohajoava jäte on ainakin osittain kierrätyskelpoista materiaalia. Vai onko? Valtsussa jätteenpoltoa perusteltiin juuri jätehuollon ympäristövaikutusten pienenemisellä suhteessa ilmastoon, joka tarkoittaisi juuri biohajoavien jätteiden polton lisäämistä. Tämä on ristiriidassa haasteltavan puheeseen, jossa hän vastustaa kierrätyskelpoisen jätteen polttamista, mutta on ollut työryhmässä mukana, mikä on hyväksynyt ja tuottanut raportin, jossa kierrätyskelpoista materiaalin polttamiselle näytetään vihreää valoa.

Myös jätteenpolton yhteydessä monet haastateltavat nostivat esille materiaalin kierrättämisen. Eräs haastateltava valotti hyvin jätteen polton ja jätteen materiaalikierrättämisen välistä problematiikkaa. Hän nosti esille rinnakkaispolttolaitokset, joissa poltettavan jätteen tulisi olla niin sanottua hyvälaatuista jätettä. Tällainen jäteraaka-aine sopisi kuitenkin myös materiaalin kierrätykseen, jolloin jätteen polttoon menisi materiaalin kierrätykseen kelpaavaa jätettä. Tämä on ristiriidassa jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa esiin nostamani

EU:n jätehierarkian kanssa, jossa jätteiden hyödyntäminen materiaalina on ennen jätteen hyödyntämistä energiana. Hyvänä puolena rinnakkaispoltoissa olisi kuitenkin joustavuus, jolloin jätemäärien ei tarvitsisi olla vakio, vaan jätteen loputtua poltettaisiin jotain korvaavaa polttoainetta.

”Nii on täällä etelässäkin rinnakkaispolttokapasiteettia, mut siellä poltetaan monenlaista jätettä, mut että tää REF1, joka on sitä semmosta erittäin hyvälaatuista polttoainetta on usein semmosta, joka soveltuu myös materiaali kierrätykseen. Se on vähän semmonen, mitä esimerkiks myöskin on tai rinnakkaispolto sinänsä, sen hyvät puolet on se, et se on se valmis olemassa oleva laitos jossain jo, mut et sillä korvataan jotain toista polttoainetta. Ja sit se on hyvin sellanen joustava eli, jos jätemäärät tai jätettä ei tule niin siellä käytetään sitä korvaavaa polttoainetta. Mutta sitten kritiikki voi tulla siitä, et ne mielellään ottaa semmosta hyvää, eli pahvia, paperia ja sen tapasta, joka sitten ei taas oo kannattavaa pistää poltoon.”
(Asiantuntija 2, 2008)

Mielenkiintoista tässä on mielestäni se, että kierrätyksen tulisi olla etusijalla ennen jätteen poltoa, mutta haastatteluissa kävi ilmi, että molempien kannattavuus sijoittuu Etelä-Suomeen ja isoihin asukaskeskittymiin. Pohjois-Suomessa ja Lapissa jätteen polttolaitoksia ei ole kannattavaa rakentaa vähäisten jätemäärien takia. Samoin jätteen kierrättämien on jätemääristä johtuen kannattamatonta. Tämä on tietenkin maalaisjärjelläkin ajateltuna selkeä ja looginen asetelma, mutta se mikä minua askarruttaa kyseisessä asetelmassa on se, millaiseksi jätteiden käsittely näissä isoissa asukaskeskitymissä ja niitä ympäröivillä alueilla kehitty? Kuljetetaanko jätteet jätteen polttolaitoksiin vai kierrätykseen vai molempiin? Se on kakspiipunen juttu.

5.2. Jätehuoltoon vaikuttavia taustatekijöitä

Tässä luvussa esittelen aineistosta nousseita taustatekijöitä. Ne jakautuivat varsin selkeästi kahteen eri osa-alueeseen; EU:hun ja sen vaikutukseen sekä jätehuollon turvallisuuteen. Tarkastelen taustatekijöitä asiantuntijoiden näkökulmasta ja havainnoin heidän näkemyksiänsä jätehuoltoon vaikuttavista tekijöistä. Keskityn olennaisesti tarkastelemaan tutkielmassani ns. yleisen mielipiteen vaikutusta asiantuntijoihin. Millaisena he kokevat esimerkiksi yleisen mielipiteen? Miksi he nostivat yleisen mielipiteen esille? Tarkoitukseni ei ole kartoittaa yleistä mielipidettä muuta kuin heidän puheensa kautta ja heidän näkemyksiään havainnoimalla. Yleisellä mielipiteellä tarkoitan sitä mielipiteiden maailmaa, jossa asiantuntijat joutuvat päivittäin työskentelemään ja josta koostuu monia eri tekijöitä, jotka vaikuttavat jätehuoltoon ja sen muotoutumiseen. Se voi pitää sisällään päivän

lehdet, EU:n, jätehuollon sisällä olevat ajatusmallit, työyhteisön jne. Kuitenkaan tarkoitukseni ei ole määritellä, millaisista eri tekijöistä kunkin asiantuntijan arviot koostuvat, vaan lähinnä havainnoida, miten nämä tekijät tulevat esiin heidän puheessaan ja missä yhteydessä. Millä tavalla asiantuntijat ne kokevat?

Tämä luku pitää sisällään enemmän jätteen polttoon kuin jätteen synnyn ehkäisyyn liittyviä sitaatteja, huomioita ja pohdintoja, mikä johtuu siitä, että jätteen synnyn ehkäisy yhteydessä mm. yleinen mielipide ei noussut niin mittavasti esiin kuin jätteen polton yhteydessä. Voisiko tästä vetää johtopäätöksen, että jätteen synnyn ehkäisy on yleisesti hyväksyttävämpää kuin jätteen poltto, eikä se yksillään jaa niin vahvasti mielipiteitä kahtia. Voisiko ajatella, että jätteen synnyn ehkäisy on kestävä kehityksen omainen käsite, joka on yleisesti tunnustettu ajatus ja kiistaton siinä suhteessa myös yleisen mielipiteen suhteen. Jätteen synnyn ehkäisy ei ole sidoksissa paikkaan siinä määrin, missä jätteen poltto. Toisin sanoen siihen liittyy infrastruktuuria ja konkreettisia vaikutuksia ympäristöön, kun taas jätteen synnyn ehkäisy on enemmänkin abstrakti käsite ja kohdistuu ihmisten asenteisiin. Voisiko siis sanoa, että jätteen poltto on konkreettisempi jätehuollon keino, johon liittyy uhkakuvia saastuttavasta laitoksesta, joka vetoaa tunteisiin ja herättää mielipiteitä sekä jakaa niitä.

Huomioitavaa oli se, että jätteen polton yhteydessä asiantuntijat nostivat esille esimerkkejä eri maista ja sitoivat jätteen polton ikään kuin kansainvälisyyteen ja perustelivat jätteen polttoa eri maiden esimerkkien valossa. Tarkoittaako tämä sitä, että jätteen poltto nähdään Euroopasta tulevana trendinä ja Suomalainen jätehuolto nähdään ikään kuin jälkijättöisenä ja kehittymättömänä, tehottomana jätehuoltona? Vai onko EU:n jätehuoltoa koskevat säädökset vaikuttamassa siihen suuntaan, että jätteen polttoa on lisättävä Suomessa? Vaikuttavatko muiden maiden esimerkki ja kokemukset jätteiden poltosta siinä määrin, että Suomessakin lisätään polttoa? Vai näkevätkö asiantuntijat jätteen polton ikään kuin väistämättömänä ratkaisuna, mutta kokevat yleisen mielipiteen olevan sitä vastaan?

5.2.1. EU:n vaikutus

Euroopan unioni vaikuttaa luonnollisesti myös jätehuoltoon ja siihen, miten ja mil-laiseksi se Suomessa muotoutuu. Ei siis ollut yllättävää, että EU nousi asiantun-

tijoiden puheessa esiin. Tämän tutkimuksen kannalta EU ja sen vaikutus on olennainen, sillä valtakunnallisen jätesuunnitelman tarve on lähtöisin EU:ssa säädetyistä säädöksistä. Tästä syystä mielestäni on olennaista ottaa tähän tutkielmaan mukaan EU:n vaikutus ja sitä on syytä tarkastella enemmän myös asiantuntijoiden näkökulmasta. Miten asiantuntijat kokevat EU:n vaikuttavan Suomen jätehuoltoon ja missä määrin se vaikuttaa Suomessa?

Mielenkiintoista oli se, että en missään haastattelussa suoraan kysynyt tai ottanut esille Euroopan unionia. He itse ottivat EU:n puheeksi, mikä viittaa siihen, että he kokevat EU:n vaikuttavan valtakunnalliseen jätehuoltoon. Seuraavissa sitaateissa haastateltavat nostivat itse EU:n puheeksi puhuessaan jätehuollosta Suomessa.

”No kyllähän kehityssuunta nyt Suomessa on (...) se on aikalailta riippuvaista siitä mitä se on EU-tasolla (...)” (Asiantuntija 6, 2008)

”No siis EU-aika varsinkin on tuonut sinne ihan uusia vaatimuksia ja uusia mekanismeja ja (...) Se on ollut haastavaa ajaa niitä sisään Suomeen ja tässä nyt viimesen 15 vuoden aikana perus- ja yhdyskuntajätehuolto ja muukin jätehuolto on muuttunu totaalisesti. Et 90-luvun alusta lähtien on perustettu alueellisia kuntien omistamien jätehuoltoyhtiöitä ja (...) kaatopaikkadirektiivien vaatimukset on johtanu siihen, että entisen 450 kaatopaikan asemesta on enää 47 kaatopaikkaa (...) ja koko sitten tää kierrätysala on kasvanut siitä perinteisestä roolista merkittävästi ja sitä liiketoimintaa tullu paljon (...)” (Asiantuntija 1, 2008)

Näiden sitaattien valossa voisi sanoa, että asiantuntijat kokevat EU:n vaikuttavan Suomen jätehuoltoon. Suomen jätehuolto on jälkimmäisen asiantuntijan mukaan muuttunut viime vuosikymmeninä merkittävästi. Hänen mielestään EU ja sieltä tulevat päätökset vaikuttavat ja ovat vaikuttaneet hyvin paljon Suomen jätehuollon järjestämiseen. Asiantuntija 2 kokee Suomen olevan jopa riippuvainen EU:sta. Toinen haastateltava nostaa taas esille EU-ajan ja sen aikana tapahtuneet muutokset jätehuollossa. Voisiko tästä vetää johtopäätöksen, että EU on heidän mielestään vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan suuresti Suomen jätehuoltoon ja sen tulevaisuuteen?

Seuraavassa sitaatissa haastateltava puhuu jätteen poltosta. Puheessaan hän nostaa esiin eri direktiivejä, jotka ovat vaikuttaneet ja tulevat vaikuttamaan Suomen jätehuoltoon suhteellisen radikaalilla tavalla. Puheesta on aistittavissa näkemys siitä, että jätteen poltolle on tehty tilaa EU:n direktiiveillä. Lisäksi jätehuollon vaihtoehdot Suomessa ovat ajautumassa kapeammalle uralle kohti jätteen polttoa.

”Kaipa se on kaikkialta vähän jokapuolelta lähteny ja tietenki se, että osasyllinen on myöskin Euroopan parlamentti ja neuvosto, komissio. Kaatopaikkadirektiivissä nimenomaan on (...) kirjotettu se, että kaatopaikalle sijoitettavan biohajoavan jätteen määrää tulee absoluuttisesti vähentää rajusti vuoteen 2016 mennessä. Eli, jotta nää direktiivin vaatimukset tulee täytettyä, niin sitten pitää keksiä jotain muuta keinoo (...) aikasemmin tehtiin tämä kaatopaikkadirektiivi ja tämä piirijättestrategia, jossa ensimmäisen kerran tuli esille se, taikka selkeemmin ruvettiin puhuu jätteenpoltosta. Ja sitten toinen lainsäädännön muutos, joka varmaan edesauttoi, ku EU uusi jätteenpolttodirektiivinsä (...) siel on nyt varsin tiukat vaatimukset polttolaitokselle ja poltto-olosuhteista ja kaasujen puhdistuksesta ja päästöjen seurannasta. Niin se nyt takaa, että päästöt on pienempiä ja puhdistusratkaisut aika kalliita ja osa teollisuuslaitoksista Suomessa lopetti muitten tuottamien jätteiden polton, kun ei ne halunnu kaikilla laitoksilla investoida näihin laitteisiin ja systeemeihin sillai, et kiristyneet vaatimukset täytyy.” (Asiantuntija 1, 2008)

Mielenkiintoista on, että haastateltava piti EU:ta osasyllisenä jätteen polton lisääntymiseen tulevaisuudessa. Hän nosti kaksi EU:n direktiiviä esiin, jotka ovat hänen mielestään vaikuttaneet ja edesauttaneet jätteen polton näkemistä vartenotettavana jätteiden käsittelykeinona. Ensimmäinen on kaatopaikkadirektiivi, jonka myötä vuoteen 2016 mennessä on vähennettävä biohajoavan jätteen määrää. Asiantuntija uskoi sen tapahtuvan lisäämällä jätteen polttoa. Toinen haastateltavan mainitseman direktiivi oli jätteenpolttodirektiivi, johon oli kirjattu tiukempia vaatimuksia jätteen polttolaitosten puhdistustekniikoihin ja päästöihin. Haastateltavan puheesta saa vaikutelman, että jätteenpolttodirektiivi tiukentunein vaatimuksin tekee laitoksista puhtaimpia. Kokiko hän siis, että jätteen polton lisääntyminen on huono asia ja niin ollen sen lisääntyminen taustalla on syyllisiä muun muassa EU:n parlamentti? Voisiko sanoa, että hän ei näe EU:n vaikutusta tässä yhteydessä kovinkaan positiivisessa valossa.

Jätteen polton lisäksi asiantuntijat mainitsivat myös jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä Euroopan unionin. He puhuvat materiaalitehokkuudesta ja jätteen synnyn ehkäisystä ja millä tavoin sitä voitaisiin toteuttaa Suomessa. He nostivat keskustelussa esiin EU:n alueena sekä sen, että säädökset pitäisi tulla EU:n tasolta, jolloin jätteen synnyn ehkäisy ei vaikuttaisi muun muassa Suomen kilpailukykyyn. Lisäksi heidän mielestään EU:ssa on ryhdytty puhumaan jätteen synnyn ehkäisystä yhä enemmän. Eräs asiantuntija nosti esille faktan, että EU:ssa ollaan asettamassa uusia kierrätystavoitteita mm. kotitalousjätteelle.

”Niin tavallaan, et se materiaalitehokkuus (...) tässäkin on tää luonnonvarojen verotus, mutta ehkä ajatus Suomessa voi olla sit joku soravero, joka voi olla sit hyvin semmonen kansallinen, että muuten tälläset pitää tulla ehkä vähän isommalla talousalueella EU-alueella. Et sit menee nää kilpailukyky – kysymykset. Et on vaikea

saada Suomessa sellaiset hyväksytyt. Tavallaan siis yritetty jakaa jätteen synnyn ehkäisy sellasiin keskeisiin osiin, niinku mä sanoin, et se syntyy niin monesta (...)" (Asiantuntija 2, 2008)

"Niin se lähtee kyl siitä, et se on tän jätelainsäädännön keskeinen tavote, se jätteen synnyn ehkäisy, et siihen tulee oikeutus tavallaan sitä kautta. Et tää on nyt tällä hetkellä se paikka, missä siitä puhutaan. Nyt on lisääntyny, on tullut tää kestävä kulutus ja tuotanto myös täällä EU päässä on ruvettu puhumaan." (Asiantuntija 2, 2008)

"Niin, mutta kyllä tuolta EU:n jätepuitedirektiivin valmisteluista on tullu semmosta viestiä, et siellä ollaan asettamassa ihan kierrätystavoitteita ihan tämmöses kotitalouksista peräsin olevalle muovillekin." (Asiantuntija 5, 2008)

EU:n nähdään siis vaikuttavan Suomen jätehuollon muotoutumiseen ja sen nähdään olevan olennainen vaikuttaja siihen, millaiseksi jätehuolto Suomessa muodostuu. Asiantuntijoiden näkemykset EU:sta ovat sekä negatiivis-sävytteisiä että positiivisia. Toisin sanoen EU:n nykyiset säädökset nähtiin hieman negatiivisemmin, mutta EU:n tulevia säädöksiä pohdittaessa ja EU:n mahdollinen vaikutus mm. jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä nähtiin olevan positiivisemmassa valossa. EU:lla olisi hyvät mahdollisuudet vaikuttaa jätteen synnyn ehkäisyyn lisäävästi.

5.2.2. Turvallisuus

Turvallisuus tuli hyvin usein haastatteluissa esiin, kun puhuttiin jätteen poltosta. Turvallisuuden yhteydessä puheissa nousi esiin myös jätteen polton historia. Muutama asiantuntija mainitsi puheessaan Kyläsaaren jätteenpolttolaitoksen, joka aikoinaan nostatti laajan joukon vastustamaan jätteenpoltoa. Helsingissä Kyläsaaren jätteenpolttolaitos päästi kaupunki-ilmaan terveydelle vaarallisia yhdisteitä ja dioksiineja ilman kunnollista puhdistusta vuodesta 1961 vuoteen 1983 (Tiede-lehti 3/2008). Tällaiset tapaukset vaikuttavat luonnollisella tavalla vielä pitkään yleiseen mielipiteeseen ja se tulikin esille myös haastateltavien puheesta.

Turvallisuus limittyi siis selkeästi jätteen polttoon. Jätteen polttoon liittyy päästöjä ja infrastruktuuria. Siihen liittyy tehdas, joka pitää jonnekin rakentaa. Jos ihmisillä on aikaisempien vuosikymmenien takaa huonoja kokemuksia jätteenpolttolaitoksista ja he ovat lukeneet uutisia saastuttavista ja vaarallisista polttolaitoksista, on varsin luonnollista, että uudet hankkeet pelottavat ja nostattavat tunteita pintaan. Yleinen

mielipide on siis asiantuntijoiden mukaan suhteellisen negatiivinen jätteenpolttoa kohtaan.

Jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä turvallisuus ei noussut esille, mikä on varsin luonnollista, sillä jätteen synnyn ehkäisy on jätteiden käsittelykeino tai oikeastaan ehkäisykeino, josta ei oletettavasti synnyn päästöjä tai vaarallisia yhdisteitä. Lisäksi voisi kuvitella, että jätteen synnyn ehkäisy ei yleisellä tasolla ja tavallisten ihmisten keskuudessa ole kovinkaan tunnettu jätehuollon keino. Se vaikuttaa olevan vain jätehuollon sisällä oleva termi, joka ei siten vaikuta asiantuntijoiden perusteluihin jätteen synnyn ehkäisyn turvallisuudesta. Toisin sanoen jätteen synnyn ehkäisyn turvallisuutta ei kaikeksi tarvitse perustella.

Sen sijaan jätteen poltto oli asiantuntijoiden huulilla ja yhdistyi turvallisuuskysymyksiin, kuten aikaisemmin jo totesin. Monessa haastattelussa nousi esille seikka, että jätteen poltto nostaa tunteita esiin ja on ollut useita vuosikymmeniä jätepoliittisesti ahtaalla, mutta onko se sitä yhä. Jätteen poltto näyttää jakavan jätehuollon ympärillä käytyä keskustelua. On ne, jotka kannattavat jätteen polttoa ja ne, jotka vastustavat. Vaikuttaa siltä, että jätteen poltto jakaa mielipiteitä voimakkaasti ja on jokseenkin problemaattinen jätteiden käsittelykeino myös haastateltujen asiantuntijoiden näkökulmasta. Näyttääkin siltä, että monet työryhmässä mukana olleet toivoisivat lisää keskustelua ja eri tahojen kohtaamista jätepoliittisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kuten alla olevasta sitaatista käy ilmi. Jätteen poltossa on negatiivissävytteinen kaiku ja sitä on niin sanotusti peitelty, ettei se nostaisi kohua yhteiskunnassa.

”Se (jätteen poltto) oli vähän piilotellummin siinä ensimmäisessä valtakunnallisessa jättesuunnitelmassa, että jätteiden hyödyntämistason nostaminen 70 prosenttiin. Ei haluttu sanoa, että se tapahtuu lisäämällä jätteenpolttoa.” (Asiantuntija 1, 2008)

Negatiivinen sävy jätteen poltosta on kuitenkin laimentunut haastateltavien mielestä kiristyneen lainsäädännön ja uuden tekniikan myötä. Tämä seikka nousee monessa haastattelussa esiin.

Erityisesti erään haastateltavan kohdalla haastattelu painottui hyvin voimakkaasti hänen tietämykseensä lannoitteista ja niiden valmistuksesta. Kuitenkin jätteen polton yhteydessä hän toi esille sen, miten jätteenpolttokapasiteettia tulisi lisätä erityisesti turvallisuussyistä.

Seuraavasta sitaatista käy ilmi, miksi hän piti jätteen polttoa turvallisena tapana käsitellä jätettä.

”(...)tai meille tulee joku valtava epidemia esimerkiksi kasvitauti tai eläintautiepidemia. Niin sillonkin olis mun mielestä hirveen hyvä, et se olis niinku turvallista polttamista, ku meil ois kunnon laitokset (...) Mun täytyy sanoa, että tuota sillä lainsäädännöllä mikä jätteenpoltossa tällä hetkellä on, niin must tuntuu, et (...)se tuntuma, mikä minulla on, niin mä nään sen turvallisena. Se voi olla jopa turvallisempi, ku joku biokaasu- tai kompostointilaitos (...) sillä tavalla, että ku sieltä kerätään ne kaikki savukaasut, mitä sieltä tulee ja se lopputuote, sehän menee kaatopaikalle tai täyteaineeksi tai jos se täyttää tietyt laatuvaatimukset ni se voi mennä teiden rakennukseen. Mut esimerkiksi lannotevalmisteiden tämmöstä yleistä jätteen polttoa, ni sitä ei voi käyttää sitä tuhkaa, et se on niinku sillä tavalla kyllä (...) se kierto on jollain tavalla turvallinen. (Asiantuntija 4, 2008)

Jännällä tavalla jätteen polton yhteydessä lähes kaikkien asiantuntijoiden puheesta oli huomattavissa eritasoista puolustelua ja mahdollisen jätteen polttoa kohtaan nousevan kritiikin arvioimista. Tämä saattaa juontaa juurensa Suomen jätteen polton historiaan ja mm. Kyläsaaren tapaukseen, jonka haastateltavista kaksi nosti esille.

”Tämän päivän polttotekniikka ja puhdistuslaitteistot on sitä luokkaa, et ne ei enää tänä päivänä aiheuta mitään kyläsaari-juttuja, mikä on varmaan ollu aika pitkälti kanssa yhtenä semmoisena peikkona kummitellu ihmisten mielissä.” (Asiantuntija 3, 2008)

”Mun mielestä ei oo uhkakuvia poltossa(...) tällä hetkellä ne laitokset mitä on (...) must on liikaa menty sen Kyläsaaren taakse ja ajateltu, et ne on kaikki niin huonoja laitoksia, et ei ne tällä hetkellä enää ole. Ne on hyvin turvallisii.” (Asiantuntija 4, 2008)

On siis nähtävissä se, että jätteen polttoon liittyvät uhkakuvat ovat pysyneet ihmisten mielissä ja vaikuttavat muun muassa turvallisuuden liittyvissä mielikuvissa. Asiantuntijat kokevat, että Kyläsaaren kaltainen juttu vaikuttaa vielä ihmisten mielissä ja on yksi syy, miksi jätteen poltossa on negatiivinen kaiku. Kyläsaaren yhteydessä haastateltavien puheessa oli myös selkeästi huomattavissa luottamusta nykytekniikan puhtauteen ja, että nykyajan jätteen polttolaitokset ovat turvallisempia.

Eräs haastateltava kiteytti jätehuollon ympärillä ja sisällä vellovan keskustelun seuraavanlaisesti. Hänen mielestään jätehuollon ympärillä oleva keskustelu on liian mustavalkoista ja rajat ylittävää keskustelua tulisi lisätä. Tällä hetkellä seisotaan ”poterossa” ja keskustelu eri jätehuollon toimijoiden välillä on hyvin vähäistä. Lisäksi jätehuollon keinot nähdään mustavalkoisesti joko tai keinoina.

”Musta tuntuu, et jätehuoltoa koskeva keskustelu on hirveen semmosta tunnepitosta. Et tota ja jotenkin ööö(...)siin mennään semmisiin niinkun (...) jotenkin mä en osaa sanoa, et mikä siin on (...)Mut juurikin tän POLKU-hankkeen tulokset, et just poltolla ja kierrätyksellä voidaan jätehuollon kasvihuonekaasupäästöjä vähentää. Niin Iltalehti pistää otsikoks, et polttakaa kaikki jätteenne, sanovat tutkijat. Niin jotenkin

se keskustelu on (...) haetaan niitä ääripäitä, et on joko tai. Et joko se on kierrätystä tai sit se on polttoa tai sit se on jätteiden synnyn ehkäisyä. Et tota jos meillä poltto hyväksyttäis, niin se ois yks keino, jota voitais muiden rinnalla käyttää jätehuollon järkevään järjestämiseen. Et kaikki nää keinot pitäis olla käytössä. Jos saatas hävitettyä semmonen poterossa seisominen ja semmonen vastakkain asettelu ja päästäs niinku semmoseen enempi niinku keskusteluun, et miten, mitä nyt oikeesti kannattais tehdä ja miten me nyt tästä päästäs eteenpäin järkevimmin.” (Asiantuntija 5, 2008)

Eli ilmeisesti myös jätehuollon piirissä on suhteellisen hajanainen ilmapiiri ja keskusteluyhteyttä ei ole kaikkien eri toimijoiden välillä, mikä luonnollisesti hankaloittaa keskustelua ja sitä kautta vaikuttaa myös yleiseen mielipiteeseen. Lisäksi hän ikään kuin moittii iltapäivälehdistöä ja kokee, että niissä mielipide viedään helposti ääripäihin, joka ei välttämättä herätä hedelmällistä keskustelua.

Turvallisuuteen liittyi usein myös pelko, joka nousi esille muutamassa haastattelussa. Haastateltavien mukaan ihmiset eivät tiedä, millaisia nykylaitokset ovat ja pelkäävät melua ja saasteita. Muutaman asiantuntijan puheesta oli havaittavissa Not In My Backyard (NIMBY) ilmiö. Seuraavissa sitaateissa NIMBY nousee mielestäni selkeästi esiin.

”Tänä päivänä kansalaiset on hirveen valveutuneita siinä suhteessa, et kukaan ei naapuriinsa halua myöskään jätteenkäsittelylaitosta, vaikka mä ymmärrän, onhan se aina ollu jäteongelma. Esimerkiks kaatopaikalle ei oo tahtonu löytyä kunnasta paikkaa, mut kaatopaikka nyt on vähän eri asia. Mutta nyt näyttää siltä, ettei haluta myöskään näitä jätteen hyödyntämispaikkoja tai kierrätysasemia tai mitään puhumattakaan mistään biokaasulaitoksesta tai kompostointilaitostyyppisistä (...) niille on kauheen vaikea löytää sijaintipaikkaa. Eikä se oo pelkästään se, että ihmiset pelkää, et sielt tulee hajuhaittoja ja muuta. Ihmiset kiinnittää huomiota myöskin liikenteen lisääntymiseen, meluun ja tän tyyppisiin asioihin, et niissä varmaan tulee ja on ongelmia (...) Aktiivisesti, aktivoituu kyllä silloin. Ja se on mun mielestä kyllä semmonen asia, että siinä pitäis aina myöskin muistaa se, että jätteitä tuotetaan me kaikki, että mikäs siinä, lopetetaan tämä jätteen tuottaminen niin (...) siinä se mun mielestä aina törmää, et jossain se täytyy käsitellä ja jossain se hyödyntämispaikan täytyy olla ja sen käsittelypaikan täytyy olla.” (Asiantuntija 6, 2008)

Haastateltava tuo esille sen, että jätteenkäsittelypaikkojen sijoittaminen on ollut aikaisemminkin ongelmallista, mutta silloin on ollut kyseessä kaatopaikka, joka mitä ilmeisimmin on haastateltavan mielestä eri asia kuin jätteenpolttolaitos. Mutta miksi se on eri asia? Haastateltava puhuu tämän jälkeen jätteen hyödyntämispaikoista ja kierrätysasemista, joille on myös vaikea löytää sijaintipaikkaa. Toinen haastateltava hieman kokee positiivisemmin yleisen mielipiteen ja nostaa esille esimerkin päivän lehdestä, mutta kokee myös laitoksen sijoittamisen hankalaksi.

”Just tänä aamuna luin, että esimerkiksi pääkaupunkiseudulla 78 prosenttia pääkaupunkiseudulla haastattelun mukaan, niin kannattaa jätteen polttoa ja vain 2 prosenttia vastusti ja olikse noin 18 prosenttia ei osannu sanoa. Et kyl mun mielestä se suunta on ehdottomasti aikalailla myönteinen jätteen poltolle. (...) ja mut sitte monesti justiin, ku ajattelee esimerkiks (...) Hämeenkyrössä oli tämä polttolaitoshanke ja muuta, niin siel on ihmisillä, kun ei ne tiedä, sitten joku tämmönen aktiivinen organisaatio, joka niinku levittää tätä vastustavaa argumenttia sieltä tulee niin (...) tuota noin ihmiset, jotka eivät tiedä, niin he pelkäävät aivan turhaan. Et sitä kautta tulee tietenkin jos tulee kovin lähelle polttolaitos niin pelätään sitä (...)” (Asiantuntija 3, 2008)

Näistä sitaateista on selkeästi havaittavissa näkemys tai oletus siitä, että jätteen poltto on yleisen mielipiteen tasolla hyväksyttävää niin kauan, kunnes se uhkaa tulla omalle takapihalle. Jollakin tapaa puheessa on havaittavissa myös oletus, että nykyään kansalaiset tiedostavat myös saasteiden ja hajuhaittojen lisäksi muitakin negatiivisia vaikutuksia, joita mahdollinen jätteenkäsittelylaitos saattaisi lähiympäristöön tuoda. Toinen asiantuntija puhui kansalaisten vastustuksen lisäksi myös kansalaisjärjestöjen vastustuksesta, jonka hän näkee jatkuvana ja vaikutukseltaan suhteellisen suurena. Hän nimeää Luonnonsuojeluliiton kansalaisjärjestönä, joka on laittanut kapuloita rattaisiin.

”Suurin ongelma niiden polttolaitosten perustamisessa on ollut nimenomaan nämä jatkuvat valitukset, jossa sitten pääasiassa nyt on Luonnonsuojeluliitto ollut takana. Et sieltä kautta on lyöty kapuloista niinku PERIAATTEESSA rattaisiin. Eli ihan selkeitä argumentteja ja ne on ne samat argumentit joka ajatuksessa, että (...)” (Asiantuntija 3, 2008)

”No kyl sitä on koitettu levittää, mut tämmönen pelottelu tieto menee helpommin perille (nauraa) vähän tuntuu silt, että (...) Ois hirveen hyvä, että monetkin niinku kävis ihan oikeesti tutustumassa näihin jätteenpolttolaitoksiin. Kävis ihan oikeesti niinku paikan päällä kattelis, että miten ne toimii ja toteais sen ja (...)” (Asiantuntija 3, 2008)

Mielenkiintoisella tavalla tieto sai tässä yhteydessä hyvinkin negatiivisen kaiun ja hän puhuikin pelottelutiedosta, joka menee helpommin perille kuin jätteen polttoa puoltavat argumentit. Haastateltava koki siis jätteen polttoa vastustavat argumentit ikään kuin pelotteluna. Tämä on kiinnostavaa, sillä pelottelusanassa on mielestäni kaiku siitä, että tieto ei ole välttämättä todenperäistä tai ainakin joltakin osin suurenneltua. Pelottelussa on mielestäni hyvin negatiivinen kaiku ja on mielenkiintoista huomata, että yksi asiantuntijoista kokee joidenkin tahojen argumentoinnin näin negatiivisella tavalla. Tästä voisi päätellä, että jätteen poltto todellakin jakaa mielipiteitä ja on jollain tapaa määrittelykamppailun keskiössä.

Haastateltavat kokivat siis jätteenpolttolaitosten ja erilaisten jätteenhyödyntämislaitosten sijoittamisen hankalaksi. Ei siksi, että sopivaa paikkaa ei löytyisi tai lupia ei heltyisi, vaan siksi, että ihmiset vastustavat isojen laitosten rakentamista naapuriinsa. Mielenkiintoista olisi tietää, kokivatko asiantuntijat juuri jätelaitoksen olevan ongelmallinen sijoittaa ja vaikuttaako laitoksen edessä oleva jätesana jotenkin negatiivisella tavalla ihmisiin.

Turvallisuus eittämättä liittyy jätteenpolttoon mielikuva tasolla. Näiden haastattelujen perusteella voisi sanoa, että ei ole olemassa jätteenpolttolaitoshanketta, jonka yhteydessä ei oltaisi mietitty turvallisuutta. Turvallisuus liittyi asiantuntijoiden puheessa jätteenpolttolaitoksen turvallisuuteen ja eritoten päästöihin, mutta myös melu ja liikenne nostettiin esille jätteenpolttolaitoksen yhteydessä. Turvallisuudella perusteltiin jätteenpolttoa ja siihen liitettiin nykyisen lainsäädäntö ja sen luomat tiukat rajoitukset, jotka tekevät jätteenpolttolaitoksista turvallisia. Tämän lisäksi asiantuntijat kokivat jätteenpolton ympärillä leijuvan negatiivisen maineen ja tietämättömyyden lisäävän jätteen polton vastustamista ja turvattomuutta.

5.3. Kulutuksen kasvu, markkinat ja jätehuolto

”Jätteen määrän vähentäminen johtaa väistämättä jätteen hyödyntäjän ja käsittelijän raaka-aineen niukentumiseen. Tämän seurauksena jätteen hyödyntäjä ja käsittelijä välttävät suuria ja pitkäikäisiä laitosinvestointeja, ellei ole takeita jäteraaka-aineen saannin jatkuvuudesta. Ja kääntäen, kun päätös laitosinvestoinnista on tehty, se sitoo jätepoliittista päätöksentekoa ainakin pariksi vuosikymmeneksi. Eikä kyse ole vain kaksinapaisesta ristiriidasta yhtäällä jätteen vähentäjien, toisaalla jätteen hyödyntäjien ja käsittelijöiden välillä. Myös jätteen hyödyntäjien ja käsittelijöiden edut käyvät ristiin, sillä kumpikin kilpailee samasta raaka-aineesta, eli jätteestä.” (Hukkinen 1994, 15).

Tällä hetkellä vaikuttaisi siltä että, markkinatalous edistää kulutuksen lisääntymistä ja taloudellisen kasvun ollessa sidottuna kulutuksen kasvuun, oletettavasti myös jätteen määrä nousee, mikä tarkoittaa jäteraaka-aineen kasvua ja jätteenpolttolaitosten

investointien kannattavuuden nousua. Jättemäärän ja kulutuksen kasvun lisääntyminen ovat väistämättömiä taloudellisen kasvun lisäämiseksi.

Tätä kautta oli luonnollista, että haastatteluissakin nousi esiin pohdintoja kuluttamisesta ja taloudellisesta kannattavuudesta. Kuluttaminen ja kulutustottumukset sekä talouden rakenteet nousivat vahvimmin esiin, kun puhuin haastateltavien kanssa jätteen synnyn ehkäisystä tai siihen liittyvistä aiheista. Sen sijaan taloudelliseen kannattavuuteen viittaavia mietintöjä esiintyi asiantuntijoiden puheessa enemmän jätteen polton yhteydessä. Seuraavaksi käyn läpi ja valotan hieman tarkemmin, miten asiantuntijat niistä puhuivat.

Haastateltavat tunnistivat jätehuollon sisällä olevan haasteen, jätteen synnyn ehkäisyn. Monet nostivat kädet ilmaan, kun kyselin, millaisin keinoin sitä voisi lisätä. Seuraava sitaatti kuvastaa asiantuntijoiden näkemyksiä hyvin juuri kulutuksen ja jätteen synnyn ehkäisyn välistä problematiikkaa.

”Tämmönen on ehkä jätehuollon sisällä se suurin ongelma. Suurin haaste on se, mistä on puhuttu jo pitkään ja jonka eteen on vähän tehty ja keinot aika vähissä muutenkin on se, että painottaa jätteen synnyn ehkäisyyn. Että ku talous kasvaa ja kulutustottumukset muuttuu ja perhekoot muuttuu ja, että miten sitten pystytään vaikuttamaan siihen ja suunnitteluun, et se pelaa. Et päästään niinku vähäjätteisempään ympäristöön.” (Asiantuntija 1, 2008)

Haastateltava koki, että olemme tilanteessa, missä kulutustottumukset muuttuu ja perhekoot muuttuu ja hänen näkemyksen mukaan oikealla suunnittelulla voitaisiin vaikuttaa siihen, että päästäisiin vähäjätteisempään ympäristöön. Toisaalta hän siis näki kulutustottumusten muutoksessa positiivista vaikutusta suhteessa vähäjätteisempään ympäristöön. Kulutustottumusten muutoksesta puhui myös toinen haastateltava, joka nosti esimerkiksi tämän hetken maailman taloudentilanteen heilahtelut. Hänen näkemyksen mukaan taloudellinen taantuma saattaisiin olla myös positiivinen ilmiö suhteessa jätteen synnyn ehkäisyyn. Asiantuntijan mielestä laman aikana ihmiset ryhtyvät pohtimaan omaa kulutustaan ja jättävät ostamatta turhia tavaroita. Toisin sanoen laman aikana kulutus taantuu ja näin ollen myös jätteiden määrä vähenee.

”No talouskriisistä voi olla mitä tahansa mieltä, mut sillähän voi olla semmoinen vaikutus, et ihmiset jotenki havahtuu tähän kuluttamiseen eri tavalla (...)” (Asiantuntija 7, 2008)

Erikoista mielestäni on, että ainoastaan yksi haastateltava otti maailman talouskriisin esiin puheessaan ja pohti sen vaikutusta jätehuoltoon ja jätteen synnyn ehkäisyyn eritoten. Miksi muut eivät nostaneet esiin maailman talouskriisin mahdollisia vaikutuksia jätteen synnyn ehkäisyyn tai jätehuoltoon? Kokivatko muut sen olevan jätteiden synnyn kannalta epäolennaista vai vaikuttavan vain hyvin pieneltä osalta jätteiden määrään? Sen sijaan lähes kaikki haastateltavista olivat sitä mieltä, että jonkinlainen kulutustottumusten muutos tai herääminen kuluttajissa tulisi saavuttaa, jotta jätemäärät saataisiin kuriin.

”Mä oon sanonu tai mä oon ehdottanu semmosta yhtä konkreettista keinoa, että jokaisen Ideaparkin pihaan laitettais se kaatopaikka lainausmerkeissä, että sillon ku ne ihmiset sieltä ulos kävelee, niin niille konkretisoituis se, et kaikki se, mitä ne sieltä ostaa niin on jonain päivänä läjässä siinä pihassa, mutta tota täähän ny ei tietenkään, eihän se ny näin oo. Mutta tän tyypistä, et jollain tavalla se on (...)” (Asiantuntija 6, 2008)

”Mulle tietysti maailman talous on aikamoinen vieras asia, mutta täähän perustuu niinku jatkuvalla kuluttamisella ja on puhuttu paljon siitä, että pitäis muuttaa sitä koko rakennetta. Et en tiedä tapahtuuko semmosta, mut toivottavasti (...) Voi kuluttaa niinku palveluja, jolloin myös tavallaan niinku työllisyys säilyy. (Asiantuntija 7, 2008)

”Mut esimerkiks YTV:llä oli aika hauska kampanja viime vai edellisenä talvena, just tästä biojätteen synnyn ehkäisystä. Oli semmonen, että roskapussi söi lomakassan, perheemme lomakassan. Eli tavallaan myös niinku et avaa ne silmät, et säästet (...)se rahamäärä, minkä sä heität roskiin on suunnaton. Et sä voit tehdä ratkasun, josta sä et joudu tinkimään mistään, mutta sä saat enemmän.” (Asiantuntija 2, 2008)

Kulutustottumusten muutosten lisäksi haastateltavat nostivat esille tuotteet ja niiden tuottamisen sekä kulutuksen kohdistuminen materiaalittomiin tuotteisiin. Asiantuntijoiden puheessa välittyi kuitenkin selkeästi talouskasvuun ja markkinoiniin perustuva ajattelutapa. Asiantuntijat näkivät jätteen synnyn ehkäisyyn olevan mahdollista, kunhan kulutus suuntautuisi kohti kestävämpiä tuotteita ja palveluja. Jätteen synnyn ehkäisy ja vähäjäätteisyys nähtiin myös imagokysymyksenä.

”(...) ja nimenomaan tänä päivänä se noille teollisuudellekin on tämmönen imagokysymys, jos he pystyvät markkinoimaan ja ratsastamaan tämmösellä, et he tuottavat vähän jätettä ja toiminnassaan ja pystyvät hyödyntämään sen syntyvän jätteen ja näin pois päin (...) niinkun omassa tätä kautta omassa toiminnassa ja muuta niin onhan se heille markkinaetu tänä päivänä, että siellä niinku on ihan halukkuutta siihen, mut et se asia pitäis käsitellä vähän eri jutuissa.” (Asiantuntija 2, 2008)

”Ei se oo helppo. Siinä on tavallaan, ku jätteen synnyn ehkäisystä puhutaan, ni mehän puhutaan oikeestaan niinku käänteisesti siitä, että vaikutetaan vastatoimijaan ja niihin tekijöihin, että jätettä syntyy eli, että tuotetaan ja kulutetaan mahdollisimman paljon. Ja sillon meil on aika isot voimat siellä vastassa. Ei siin oo niinku niin

semmosia (...) tavallaan helposti tulee mieleen semmoset ajatukset, että ku puhutaan jätteen synnyn ehkäisystä niin tarkoitetaan pelkästään sitä, että ei sais tuottaa ei sais kuluttaa, mut pitäis myös saada näkemään se, että se voi olla sellanen win-win-tapahtuma myöskin, et sehän on yrityksille ensisijaista se, että mahdollisimman vähällä materiaalilla tuottaa mahdollisimman paljon. Et tavallaan myös sitä kautta siitä voi kaikki hyötyä. Mut se on hirveen vaikee, koska ei voi sanoo, et ois yks tapa, koska ne tulokset tulee pienistä puroista joka puolelta. Et se pitäis saada se ajattelutapa linkitettyä tavallaan niinku joka puolelle. Mietittäis se materiaalitehokkuus, et miten pystyttäis tuottamaan mahdollisimman vähällä. Et tietysti niinku kulutus (...) mennään osittain myös sinne, et mietitään ratkasuja, et ei pitäisi kuluttaa sitä tai tätä. Et kyl siin pakostakin tulee sellasia ristiriitatilanteita.” (Asiantuntija 2, 2008)

Mielestäni edellisessä sitaatissa on huomattavissa jonkinlaista pienuuden tuntemista isojen markkinakoneistojen edessä sekä toisaalta realismia. Markkinat perustuvat kuluttamiselle ja yksittäinen asiantuntija ei voi sitä muuttaa. Toisin sanoen muutos koetaan hyvin vaikeaksi. Muutos tarkoittaisi koko rakenteen muuttamista. Seuraavassa sitaatissa etsitään keinoa muuttaa ihmisten kulutustottumuksia, mutta ei niinkään markkinarakenteet täydellistä uudistamista.

”Sinänsähän vois ajatella, et (...) jos päästäs siihen, et materiaalien käyttö vähenis ja materialismi vähenee, niin sillohan vois ajatella, et tämmöset palvelut lisäänty eli semmonen materiaaliton yhteiskunta voimistuis eli ois enemmän palvelujen tarjoajia. Ois semmosia korjauspalveluita tai hiusten hoitopalveluita tai mitä tahansa palveluita, et tota semmonen sektori kasvais. Mitäs muuta (...) joo no ne oli ne, mitä mulle tuli mieleen, et sinänsä niinku, vaikka se jotenki yhdistetään siihen et, jos kulutus vähenee, niin kaikki tämmönen niinku elintaso laskee ja sun muuta, et sil ois niinku sillä tavalla negatiivista vaikutusta. Niin en mä kyl oikeen siihen jaksa uskoo tai nää semmosta, et kyl ne sitte korvautuu jollaki muulla tavalla ne tuotteet, et kaiken ei tarvi pysyä tän tai pyöriä tän materiaalin ympärillä”. (Asiantuntija 5, 2008)

”Kyllähän kuluttajat tietysti voi miettiä kans sitä omassa toiminnassaan kans, et ostaa mahdollisimman kestävä ja kierrättää niitä tavaroita, mitä on mahdollisuus kierrättää tai käyttää uudelleen ja ostaa mahdollisimman vähän pakattua tavaraa, mut se on kuitenkin jotenki aika piäntä mun nähdäkseni, mitä siinä päässä pystytään tekemään verratuna siihen, et satsataan kunnolla siihen tuotteiden valmistukseen ja siellä mietitään, et voidaanko käyttää kierrätysmateriaaleja ja, miten sit voidaan vähentää sitä luonnonvarojen käyttöä.” (Asiantuntija 5, 2008)

Jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä haastateltavien puheessa välähtelee selkeästi epävarmuus siitä, kuka oikeastaan on vastuussa jätemäärien vähentämisestä. Toisaalta asiantuntijat siirtävät hanakasti vastuun yksittäisen kuluttajan harteille. Toisaalta puheesta erottuu jätteen synnyn ehkäisyn ongelmallisuus ja ratkaisukeinona se vaikuttaa olevan myös asiantuntijoiden ajatusmaailmassa tai tietojen perusteella vielä lapsen kengissä. Se on ideana hyvä ja tunnustettu, mutta ei nyky-yhteiskunnassa, tässä ajassa ja paikassa, vakavasti otettava jäteongelman ratkaisukeino. Toisaalta jätteen

synnyn ehkäisy nähdään ylivoimaisena ja nyky-yhteiskunnan markkinatalouden aikakautena hyvinkin vaikeana saavuttaa. Kuten eräs asiantuntijoista toi aikaisemmassa sitaatissa esille esimerkin Ideaparkista, kertoo siitä, että yhteiskunnassa tulisi tapahtua jokin herääminen tai havahtuminen kulutustottumusten suhteen. Mielenkiintoista tässä on se, että vastuu on siirretty niin vahvasti yksittäisen kansalaisen niskoihin ja kulutustottumusten muutoksiin, ettei välttämättä nähdä yhteyttä valtiovallan keinoihin vaikuttaa muutokseen.

Joitain varovaisia mietintöjä hallinnon keinoista vaikuttaa jätemääriin oli, mutta ne jäivät jokseenkin vähäisiksi. Eräs asiantuntija koki kuitenkin Valtsun hyvänä keinona ohjata paikallista päätöksentekoa. Ja näki Valtsun kaltaisessa suunnitelmassa potentiaali enemmän kuin neuvonnallisissa ohjauskeinoissa.

”Se on niin iso kysymys, että eihän siihen yhdellä kerralla voi puuttua. Mutta kyllä, jos tän tyyppiset niinku Valtsu, et riippuu aika paljon siitä sitoutumisen asteesta sitten, että miten se otetaan, et otetaan tää Valtsu todellakin sellasena, et se sitten ohjaa sekä näitä alueellisten suunnitelmien tekoa, että myöskin sit sitä päätöksentekoa paikallisella tasolla ja muuta (...) et mä oon niinku sitä mieltä, et niin kauan, kun jätteen synnyn ehkäisykin on pelkkää, pelkästään niinku sitte sellasta tota niin, miten mä nyt sanosin jäteneuvontaa, että tota miten teet vanhasta vaatteesta kasseja ja muuta Strömsö- tyyppistä mitä telkkarista tulee, niin ei se tota tuu ratkasemaan näitä ongelmia (...) et kyllä niinku tällaset Valtsut, niil on mun mielestä se merkitys, että saadaan sitte päätöksentekijät sitoutumaan siihen ja ymmärtämään, mist on kysymys. Tottakai kansalaisten valittaminen on sitte aina se toinen puoli asiasta et just nää kulutustutkimukset ja muut, mut et jos samanaikaisesti tehdään päätöksiä, jotka tota johtaa tämmöseen kulutuksen lisääntymiseen ja tuhlailevaan materiaalin käyttöön niin, ne lyö toisiaan vähän korville.” (Asiantuntija 6, 2008)

Erikoista tässä sitaatissa on mielestäni se, että asiantuntija ottaa jätteen synnyn ehkäisyn neuvonnasta esimerkin televisiosta. Vaikuttaako televisio todella niin paljon ihmisten ajatteluun, asenteisiin ja sitä kautta kuluttamiseen, että asiantuntijakin kokee sen olevan yksi jätteen synnyn ehkäisyn keinoista, vaikka pitääkin Strömsö-tyyppisen ohjelman vaikutusta jätemääriin minimaalisena. Mielenkiintoista tässä on kuitenkin se, että asiantuntija kokee sen olevan yksi neuvonnan kanavista, joka vaikuttaa jossakin määrin myös kuluttamiseen ja sitä kautta jätteen synnyn ehkäisyyn. Tämä kuvastanee sitä, että medialla on suuri vaikutus yhteiskunnan asenteisiin ja ajattelutapoihin, eivätkä asiantuntijatkaan ole siitä ulkopuolella.

”Kyl mä nyt tietysti ajattelen sillä tavalla idealistisesti, et jos jätehuollon ongelmat parhaiten ratkaistaan sillä, että tuotetaan vähemmän jätteitä, ni meil on vähemmän ongelmia, mutta ku se ei oo siis realismia, sillä tavalla, että me voitais vaan keskittyä siihen jätteen synnyn ehkäisyyn, vaan kyllä meidän täytyy siinä samalla, samanaikaisesti hoitaa sit ne jätteet, jotka sit kuitenkin syntyy ja ...Ja kyllähän tää tänä päivänä niinkun myöskin ei voida sivuttaa myöskään näitä meidän kulutustottumuksia,

et kyllä se on niinku jätehuolto on aina sidoksissa siihen kuluttamiseen, joka on aika vaikee kysymys tänä päivänä (...) siihen selkeesti puuttuminen ois tietysti se ehkä se tärkein. Mut, jos me niinku pitemmällä tähtäimellä ajatellaan koko tätä problematiikka, niin kyllä se on sidoksissa just siihen materiaalitehokkuuteen ja kulutukseen. (Asiantuntija 6, 2008)

Yks, mä en muista kuka se oli jossain lapissa se oli ku puhuttiin siitä, et jos jätteitä kuljetetaan jostain Lapista ni Ruotsin puolelle poltettavaksi, että miten järjetöntä on kuljettaa sellasia matkoja niin kyllähän se. Joku ympäristöpuolen ihminen siihen vastasi, että kukaan ei ajattele, kuinka järjetöntä on kuljettaa niitä tavaroita sinne Lappiin ensi ja sitten ne samat jätteinä jonneki. Et siit ollaan huolissaan niistä jätekuljetusmatkoista, mut ei niistä tavarankuljetusmatkoista. jotka tekee tottakai yhtä suuren ympäristöhaitan. (Asiantuntija 6, 2008)

Öö... sillä tavalla, et se on kyllä semmonen asia mihin tarvis ruveta kiinnittää huomioita ... Ainaki ihan näin oma, henkilökohtasesti niin meil on kaikki ylipakattua ja niin ja ehkä nää on just semmosia asioita, mihin pitäs kiinnittää huomiota siellä teollisuudessa ja sitte kaupassa ja näin, et se...se täytyy, et ihmisten täytyy se tiedostaa, et must tuntuu et meit jokaista kuluttajaa ärsyttää se kauhee materiaali, semmonen ylimääräinen materiaali, mitä me kokoajan saadaan kaupasta.. (Asiantuntija 4, 2008)

No (mieltii pitkään)...Siis se tietty tällanen muna-kana-ongelma siinä, että kierrätystä pitäis lisätä, materiaalien hyödyntämistä lisätä, mut se ei oikeestaan onnistu ilman, että sille kierrätysmateriaalille löytyy sitte teollista käyttöä...markkinat ois niinku kasvaa, kysyntä kasvaa. Et et tarjontaa taitaa tänä päivänä olla enemmän, ku kysyntää... (Asiantuntija 1, 2008)

On olemassa tietty yhteiskunta ja rakenne, missä asiantuntijat joutuvat tuottamaan uusia ideoita, ratkaisuja ongelmiin, tekemään päätöksiä ja luomaan uusia ajatuspolkuja. Nämä kaikki ovat sidottuja nykyiseen markkinarakenteeseen, joka luonnollisesti asettaa ajattelulle ja näkemyksille ja ideoille raja-aidat, joiden sisällä on pelattava ja toimittava. Nykyisestä yhteiskuntamallista liian poikkeavat ns. anarkistiset ajatukset ja ideat eivät läpäise päätöksentekijöiden syyniä. On osattava pelata nyky-yhteiskunnassa ja instituutioissa vallitsevien käsitysten ja näkemysten valossa, muuten voi olla, ettei saa ideoitaan läpi. Asiantuntijoiden haastatteluissa oli selkeästi huomattavissa tämän hetkisen maailman talouden rakenteet ja sen kuinka nykymaailman talous perustuu tällä hetkellä kuluttamiseen ja tuotteiden tuottamiseen, jolloin on luonnollista, että jätteitäkin syntyy paljon, kun talous voi hyvin ja talous voi hyvin kun kulutetaan ja tuotetaan paljon. Jätteiden syntyminen liittyy sitä kautta kuluttamiseen. Haastatteluista oli havaittavissa jätteen synnyn ehkäisyn olevan liitoksissa kuluttamisen ehkäisyyn. Asiantuntijat eivät kuitenkaan nähneet sitä vaihtoehtoa, että jätteiden syntyä ehkäistäisiin lain keinoin, vaan neuvonnallisin keinoin. Kuluttamista ei voi kieltää tai tehdä laittomaksi. On pyrittävä vaikuttamaan

kuluttajien asenteisiin ja ikään kuin herättämään kuluttajat kuluttamaan vähäjätteisiä tuotteita.

Haastateltavien luottamus taloudellisiin tekijöihin oli suhteellisen suuri, kun tarkasteli jätteen polton kapasiteetikysymyksiä. Monet toivat esille sen, että ei ole syytä pelätä jätemäärien kasvua tai liian monen laitoksen rakentamista ja ylikapasiteetin rakentamista suhteessa jäteraaka-aineeseen. Luottamus taloudellisiin tekijöihin ja sitä kautta investointien kannattavuuteen oli suurta. Jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton välillä ei nähty ristiriitaisuutta. Toisaalta haastateltavat eivät pohtineet niiden välistä kytköstä lähes lainkaan, mikä toisaalta irrottaa kaksi jäteongelman ratkaisukeinoa toisistaan. Toisin sanoen jätepoliittisesti ajateltuna ongelman ratkaisut eivät olleet kovinkaan kokonaisvaltaisia ja liitoksissa keskenään.

Jätteen polton kapasiteetti kysymykseen haastateltavat vastasivat suhteellisen samankaltaisesti. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että jätteenpolttokapasiteetti tulee lisääntymään ja että suurin osa isoista jätteenpolttolaitoksista tulee sijoittumaan Etelä-Suomen alueelle ja isojen asukaskeskittymien läheisyyteen. Haja-asutusalueella niin kierrätys kuin jätteenpolto koettiin kannattamattomana. Mielenkiintoista tässä kuitenkin oli se, että ainoastaan yksi haastateltava piti uhkana sitä, että laitoksia rakennettaisiin liikaa, mikä olisi ympäristön kannalta uhkaava tekijä. Useimmat haastateltavat eivät uskoneet jätteenpolttokapasiteetin nousevan liian suureksi. Useimmat uskoivat, että kapasiteettia rajoittavat markkinatalouden rakenteet ts. laitoksien rakennuskustannukset ja jäteraaka-aineen rajallisuus. Myös kannattavuus ja eritoten taloudellinen kannattavuus nousi monessa haastattelussa esiin.

”Mitäs sitte, jos niitä laitoksia uhkaa tulla vaikka yhteensä 20?

Mä en usko. Ne on niin kalliita laitoksia, et ei niitä 20 voi tulla (nauraa) koska näitten laitosten täytyy miettiä sitä kapasiteettia, et onko sitä poltettavaa. Et vaikka tässä vaiheessa ois monta ehdotusta, niin aivan varmasti ne ehdotukset karsiutuu siihen järkevään määrään, minne on sitte kapasiteettia. Mä en usko, et kukaan rakentaa turhaan niin kallista laitosta.” (Asiantuntija 4, 2008)

”Tottakai se on marginaalinen se määrä, mitä niitä pystytään rakentamaan, et se on niiku kokonaistaloudellisesti järkevää.” (Asiantuntija 3, 2008)

Molemmat uskoivat, että laitosten kalleus ja poltettavan jätteen rajallisuus rajoittavat ja hillitsevät myös jätteenpolttolaitoshankkeiden toteutumista.

Toiseksi haastateltavat nostivat esiin jätteenpolton yhteydessä materiaalikierrätyksen ja pohtivat näiden kahden jätteenhuollon keinon välistä dynamiikkaa.

”Kun on katsonut ja kuunnellut kommentteja eurooppalaisista tilastoista, niin ei ne vastakkaisia ole, että kun katsoo esimerkkejä Itävaltaa, Sveitsiä, Tanskaa, Ruotsia, jossa on korkea kierrätysaste, vaikka niillä on jätteenhuollossa loppuupään käsittelynä jätteenpolto. Et tietenkin siinä voi sanoa, et kun jätteenpolttokapasiteettiä lisätään, niin siinä täytyy olla sitten erityisen tarkkana, ettei herpaannu materiaalikierrätykseen panostamisessa. Siinähan on just se, et kotitalousjätteessä varsinkin muovijätteessä, se on niin epäpuhdasta, että sen kierrättäminen on äärimmäisen hankalaa. Lasi, keräyspaperi, kartongit on helpompi kierrättää. Et sillon on järkevämpi polttaa niitä, ku yrittää keksiä niille hyödyllistä käyttöä. Et tää nyt on näin, et maailma on tämmönen tai sit mä oon vaa tällänen inhorealistentinen.” (Asiantuntija 1, 2008)

”Jos se polttolaitos on ja jätettä ei tule, niin sekin on, et kierrätys varmaan häviää. Et nyt on jo niinku nähtävissä, et tää menee siihen päin tai että yhtiö, joka polttaa, niin tarjoaa halvemmalla jätteenhuoltoa.” (Asiantuntija 7, 2008)

Vaikuttaa siltä, että jätteen polttoa ja sen kapasiteettikysymystä sekä taloudellisia tekijöitä perusteltiin hyvin pitkälti kannattavuudella. Myös EU ja Keski-Euroopan esimerkki nousi haastattelussa esiin jätteen polton yhteydessä. Kokeeko asiantuntija Euroopasta tulevan esimerkin sopivan myös Suomen olosuhteisiin ja jätemääriin sekä asutuksen hajanaisuuteen. Monet haastateltavat ottivat itse juuri esille Suomen olosuhteet jätteenpolttokapasiteettikysymyksen yhteydessä. Mielenkiintoisella tavalla asiantuntija näkee maailman olevan tällainen ja näyttää siltä, että hän kokee muutoksen olevan vaikeaa.

Mutta terävimmän aineistosta nousi esiin markkinatalousmekanismit ja niiden vaikutus jätteenpolttolaitos kapasiteettiin.

”En mä usko, että kuitenkin jätteenpolttolaitokset, ni niitten täytyy olla myöskin niin, ku ne on yleensä yrityksiä, jotka niitä rakentaa niin täytyyhän niillä olla sitten taloudellisestiki järkevää, et en mä usko, että sitä liika kapasiteettia tulee.” (Asiantuntija 6, 2008)

”Ne laitokset nyt tulee tässä pikkuhiljaa ja sekä yksityisellä että julkisella jätepuolella, et energiatuotanto puolella varmaan sitte nähdää, että se raja tulee jossain vastaan, et jos niitä laitoksia on ylen määrin, ni ei oo jätettä poltettavaksi. Et jos nyt tää markkinatalousmekanismit vaikuttaa myös siihen, ettei kannata tehdä investointeja, jos siihen ei sit ookaan enää polttoainetta laitoksen näkökulmasta.” (Asiantuntija 1, 2008)

Eräs haastateltavan mielestä jätteen poltto saattaisi uhata jätteen lajittelua ja materiaalikierrätystä ja näki uhkakuvana, että jätteen poltto syrjäyttäisi materiaalikierrätyksestä. Lisäksi nostivat esille Suomen jätemäärät, jotka eivät välttämättä ole

niin suuret, että se kattaisi kaikkea sitä kapasiteettitarvetta, mitä jätteenpolttolaitokset vaatisivat, jolloin lajittelun säilyminen olisi hänen mielestään epätodennäköistä.

”Mut se siinähan on, et meil tulee hirveen selkeesti noissa asiantuntijaryhmissä (...) et kyllähän se, et jätteen poltto laitoksineen siitä niinku tietyn ringin ympäriltä. Suomessa sitä jätettä ei kuitenkaan tule niin hirveesti, niin (...) et kyl mä suhtaudun itse hieman skeptisesti siihen, että se lajittelu säilyisi silti, vaik se jätteen poltto tulee.” (Asiantuntija 7, 2008)

Toinen asiantuntija nosti tässä yhteydessä esiin valtioneuvoston päätöksen ja hyväksynnän, joka tulee hänen mielestään vaikuttamaan jätteenpolttolaitoshankkeiden määrään ja sitä kautta polttokapasiteettiin.

”Valtioneuvoston näkemys siitä, että mimmonen jätehuolto ja yhdyskuntainfra tarvittaisiin, että kapasiteettia tarvittais ja siinähan on nyt oikeestaan sanottu se, että jätteenpolton osuus yhdyskuntajätteenkäsittelystä ois vaan se 30 prosenttia, joka on aika vähän verrattuna siihen, mitä rakentamisesta on ollut julkista keskustelua ja suunnitelmia ja käynnistetty mahdollisesti lupamenettelyjä. Et just tässä valtioneuvoston hyväksymässä suunnitelmassa todetaan, et tarvitaan yhdyskuntajätteen käsittelyyn polttolaitoskapasiteettia 750 000 tonnia ja niinku näköpiirissä on niin polttolaitos on rakennettua kapasiteettia jotain 1 200 000 tonnia. Haluttiin niinku sillä singlaanoida, että me ei haluta tänne 2 miljoonan laitospapasiteettia, koska se on kaikki pois kierrätyksestä sitten.” (Asiantuntija 1, 2008)

Hän korosti erityisesti sitä, etteivät viranomaistahot ja asiantuntijat, jotka Valtsun ovat yhdessä työstäneet halua Suomeen kahden miljoonan jätetonnin laitospapasiteettia, joka veisi jätettä pois kierrätyksestä. Hänen mielestään 800 000 tonnia pienemmällä kapasiteetilla jäte ei olisi pois kierrätyksestä. Tämän sitaatin valossa voisikin sanoa, että kapasiteetti kysymys kulminoituu pitkältä jätemäärään ja sitä kautta kysymykseen, mistä jätteen polttoon riittävästi poltettavaa. Otetaanko se kierrätykseen kelpaamattomasta jätteestä vai uhkaako jäte lipsua pois materiaalinhyödyntämisestä kohti jätteen energiahyödyntämistä toisin sanoen jätteen polttoa. Jättemäärien riittävyys on siis olennainen kysymys, kun pohditaan jätteen polttoa ja erityisesti kapasiteettikysymystä. Toinen olennainen tekijä, joka vaikuttaa polttokapasiteettiin, on taloudellinen kannattavuus, joka on myös liitoksissa jätemääriin.

Eräs haastateltavistani koki jätteenpolttolaitoshankkeiden suunnittelun lisääntyneen merkittävästi ja koki tämän jokseenkin hälyttävänä kehityssuuntana, jos kaikki suunnitelmat toteutuisivat. Hän ei kuitenkaan uskonut kaikkien suunnitelmien toteutuvan, mutta toi esille myös asiantuntijaryhmissä vallitsevan yleisen mielipiteen jätteenpolton suhteen.

Viimeisenä haastattelin erästä asiantuntijaa, joka oli mukana alueellisen jätesuunnitelman työryhmässä. Hänen mielestä jätteenpolttolaitoshankkeita oli tulossa liian paljon ja kapasiteetti oli ylimitoitettua, jos kaikki hankkeet, mitä on suunniteltu, toteutuisivat.

”Mut ehkä henkilökohtaisena mielipiteenä voin sanoa, että ikävä kyllä nyt näyttää siltä, että sitä (jätteen polttoa) tulee (...) Kaikki, mitä on suunniteltu, ni sehän ei toteudu onneksi, mut et se, mitä on suunniteltu, ni sehän on ihan niinku ylimitotetua se kapasiteetin määrä, mitä on suunniteltu, et tuntuu, et jokainen kunnallinen jätelaitos suunnittelee suunnilleen omaansa. Mut et tuntuu, ku meil on asiantuntijaryhmiä ja tai jokaisessa painopisteessä on asiantuntijaryhmä, ni siel lähes joka asiantuntijaryhmässä aina joku uus ihminen sanoo, et meilläkin suunnitellaan jätteen polttoa ja tää on nyt tämmönen uusi trendi.” (Asiantuntija 7, 2008)

Hän oli asiantuntijoista ainoa, joka koki jätteenpolton jokseenkin uhkaavana trendinä, joka saattaisi viedä jätemateriaalia pois kierrätyksestä. Voisiko jätteen poltto todella lisääntyä Suomessa niin paljon, että kierrätys häviäisi? Kukaan asiantuntijoista ei tätä kieltänyt varsinaisesti. Suurin osa heistä uskoi, että jätteen polttoa rajoittaa edellä mainitut tekijät: taloudellinen kannattavuus ja jäteraaka-aineen riittävyys. Mutta voiko kehitys lipsua siihen, että jätettä ei enää kierrätettäisikään, koska kalliit laitokset sitä vaatisivat. Tämä mahdollisuus jätettiin avoimeksi.

5.4. Tulevaisuusnäkyviä

Tulevaisuus ei ole irrallinen käsite, vaan sen hahmottamisessa on aina mukana menneisyys ja menneisyydessä tapahtuneet tapahtumat sekä nykyhetki. Toisin sanoen nykyhetki on perusta tulevaisuudelle, ja nykyhetkessä on vallalla institutionaalisia rakenteita ja tapoja, jotka ovat peräisin menneisyydestä. Yhtälailta haastateltavien puheessa on läsnä jätehuollon institutionaalinen vaikutus ja nykyiset rakenteet, kun puhutaan jätehuollon tulevaisuudesta. Oli varsin mielenkiintoista keskustella näiden asiantuntijoiden kanssa jätehuollon tulevaisuudesta, sillä kaikilla heistä oli suhteellisen vahva kuva siitä, millaiseksi jätehuolto Suomessa tulee tulevaisuudessa kehittymään. Yllättävää kuitenkin oli, etteivät asiantuntijat varsinaisesti irrotelleet mahdollisilla tulevaisuus-skenaarioilla. Kenties tähän vaikutti heidän asiantuntijaroolinsa takana vaikuttava viitekehys toisin sanoen instituutio, jossa he työskentelivät asiantuntijoina. Toisaalta haastattelut sijoittuivat Valtsun ympärille, mikä

luonnollisesti varmasti rajasi jollain tasolla haastateltavien puhetta. Kuitenkin kaikilla haastateltavilla oli mielikuva tulevaisuudesta. Kaikki toivat esille jollain tavalla näkemyksensä tulevaisuudesta.

Tulevaisuus näkymiä katsastellaan myös naapurimaista ja nähdään, että niissä toimivat mallit voisivat tulla tulevaisuudessa myös Suomeen.

”Meillähän on nyt käynnissä jätelainsäädännön kokonaisuudistus. Siinä pyritään miettimään, että miten maailma ympärillä kehittyy ja on esimerkiksi 10 vuoden päästä. Se laki on seuraavat kymmenen vuotta voimassa. Et toimita myös siellä, et kylhän jätesektoreilla on tulossa jätehuollossa uusia ratkasuja, joita otetaan tulevaisuudessa käyttöön. Otettu naapurimaissa jo käyttöön. Tämmösiä, uusissa kaupunginosissa jätteen, järjestelmiä, joissa on (...) että jäte meneekin niinku putkessa keskitetysti tonne jäteasemalle. Et miten sitä säätelis. Ja siihen lisätään älyä sit, et opit käyttää (...) kun sä lasket sen jätepussin siihen luukusta sisään, niin se laskee, et kuka sen siihen laittoi ja sit sä painat jotakin nappia, et onks se keräyspaperia vai onks se kotitalousjätettä. Sitte systeemin pitää laskee se, et se menee oikeelle lavalle siellä jätekeskuksessa. Et tää on semmonen, mitä meille on proffat esittäny, et tämmöstä tekniikka on käytössä. (Asiantuntija 1, 2008)

”Mun mielestä meidän pitäis lähentyä entistä enemmän Ruotsin ja ehkä Saksan ratkasuja, et siellä kuitenkin hyödynnetään, mutta ei kaikkea. Et löydetään se balanssi siinä ja on monta vaihtoehtoa. Et jos on vaa yks ratkasu, ni se on aikalailla vaarallinen. Et jos se menee pieleen ni, mitä sitte tai sit tuleeki jotain suuria vaikeuksia, ni pitää olla monipuolinen se valikoima.” (Asiantuntija 4, 2008)

”No kyllähän kehityssuunta nyt Suomessa on, se on aikalailla riippuvaista siitä, mitä se on EU-tasolla ja tota niin (...)” (Asiantuntija 6, 2008)

Muutama asiantuntija oli sitä mieltä, että jätteen hyödyntämisprosentti tulee kasvamaan niin materiaalina kuin energianakin ja erityisesti laitosmainen käsittely tulee lisääntymään. Tämän lisäksi laitokset tulevat olemaan entistä parempia. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista oli myös se, että asiantuntijat uskoivat jätteen polton lisääntyvän tulevaisuudessa.

”On tulossa entistä parempia laitoksia, sekä biokaasu, että kompostointilaitoksia. Et mun mielestä suunta, esimerkiksi näissä biokaasu- ja kompostointilaitoksissa, ni se on aina parempaan päin (...) mä näkisin niin, että kyllä meille varmaan polttoa tulee.” (Asiantuntija 4, 2008)

”Mä luulen, että toi energiahyödyntäminen tulee joka tapauksessa, että niitä polttolaitoksiahan nyt tulee, joskin nyt sitten, et niiden tuleminen on viipynyt turhaan ja myös tulee varmasti näitä biokaasulaitoksiakin. Et et kyl siellä ihan

positiivista (...) ja sit ylipäättään tää kierrätys ja materiaali, ylipäättään tää hyödyntämiskuvio et kylhän tämä koko aika lisääntyy ja siellä materiaalit kasvaa. Mutta niin (...) ympäristöterveydenhuollon näkökulmasta, ku katotaan, niin pikkasen pelkään myös näitä mahdollisia ongelmia siellä, jos näitä erilaisia laitoksia on kovin lähellä asutusta. Et minkälaisia ympäristerveysvaikutuksia niistä muodostuu sitte asutukselle.” (Asiantuntija 3, 2008)

”No varmaan tulee tää tämmönen laitosmainen käsittely lisääntymään, et siirrytään siitä kaatopaikkasijoittamisesta pois, et se on varmaan semmonen aika keskeinen muutos. Mut sit varmaan jätteidenkäsittely tulee muuttumaan sitä mukaa, mitä mejän raaka-aineet vähenee, luonnonvarat vähenee niukkenee, niin jätteiden arvo nousee. Eli siit tulee ihan toisenlaista bisnestä. Se on nähtävissä jo nyt ihan selvästi, että kilpailee kuka vie mejän jätteet, et ne lähtee muualle sinne ja tänne ja tonne. Niistä jo joistain materiaaleista kilpaillaan. Varmaan niinku se on hyväksi tälle materiaalitehokkuudelle se on hyväksi tälle materiaalikierrätykselle niinku sinänsä huono asia, et mejän luonnonvarat vähenee, mut varmaan niinku me ruvetaan ajattelee niinku jollain tavalla toivoisinki, että siitä semmosesti niinku jäteajattelusta enemmän näitä materiaalivirtoja kokonaisuuksina. Et tavallaan niinku jätteetki on vaan yks osa vaihe sitä materiaalinkiertoa. Sen mä luulen, et se tulevaisuudessa kyllä lisääntyy pakostaki.” (Asiantuntija 2, 2008)

”Kyllä se varmaan tulevaisuudessa kierrätys tulee lisääntymään. Et ne jotka luonnonvaroja käyttää. niin vähemmällä, kertaalleen käytetty materiaali on järkevää käyttää uudestaan ja toivottavasti kymmenissä vuosissa tuotesuunnittelussa päästää siihen, että materiaalit on tunnetusti kierrätettäviä taikka laitteet purettavissa eri komponentteihin (...)” (Asiantuntija 1, 2008)

”Kyllä se varmaan vääjäämättä niin on, että entistä enemmän täytyy kiinnittää huomiota siihen materiaalitehokkuuteen ja jätteen synnyn ehkäisyyn, että kaatopaikkojen määrässä aletaan varmaan olee jo, et niitä on vähennetty jo niin paljon, et ei siinä varmaan olennaisia muutoksia enää tapahdu, et todennäköisesti saadaan muutama jätteenpolttolaitos käyttöön ja tota niin niin (...)” (Asiantuntija 6, 2008)

Asiantuntija puhuu tulevaisuudesta ihan selkeästi viitaten nykyhetkeen ja siihen, millaisia merkkejä nykypäivän jätehuollossa on nähtävissä. Hän uskoo vakaasti, että jätteestä tulee luonnonvaroja korvaava raaka-aine ja sen ympärille tulee kehittymään mittavampaa bisnestä. Materiaaliniukkuuden kautta päästään jätteen korkeampiin hyödyntämisprosentteihin. Materiaalitehokkuuden avulla saavutettaisiin myös hyötyjä ilmastonmuutoksen suhteen yhden asiantuntijan mukaan. Muutama asiantuntija nosti esille ihmisten asenteet ja yleisen ilmapiirin. Asiantuntija 2 totesi, että ilmastonmuutoksen myötä on ja siitä avautuneen keskustelun kautta ilmapiiri ja tietoisuus ympäristöongelmista on kasvanut ja voisi sitä kautta vaikuttaa myös käytännössä jätehuoltoon ja muun muassa jätteiden synnyn ehkäisyyn.

”Joo mä luulen, et se jätteen synnyn ehkäisy menee just sen materiaalitehokkuuden tai sen materiaaliniukkuuden kautta. Mutta varmaan sitten tai toivon mukaan ihmiset varmaankin tai mä luulen, että tää ilmastomuutoksen myötä ja ilmastoasioista puhuminen, koska tää materiaalitehokkuus kytkeytyy hyvin tehokkaasti myöskin energiaasioihin ja ilmasto(...) tai monessa vaiheessa moninaisvaikutukset tulee, mitä vähemmän käytetään materiaaleja, myös sitä kautta et ihmiset on hyvin tietosii tällä hetkellä tästä ilmasto(...) ja siinä alkaa olla vaikutukset niin näkyviä (...) tai toisaalta sitte ravinteiden kulkeutumista itämereen ja (...) ehkä semmonen pohja on aika otollinen, että ruvetaan miettimään niitä enemmän. Mut en tiedä, et vaikuttaaks ne käytännössä. Ehkä se vaatii hirveesti siltä neuvonnalta ja siltä vaihtoehtosilta toimintatavoilta, et ne siirtyy käytäntöön.” (Asiantuntija 2, 2008)

”Mä toivon, että ympäristöystävällisempänä, et kyllä osin mun mielestä jätteen synnyn ehkäisy ei tavallaan ole jätehuoltoa, et sehän on tuotepolitiikkaa ja hyvää suunnittelua ja tavallaan tehdyn estämistä, siihen mitä ei ostettais. Mä toivon, että tää maailma muuttuis vähän ajattelevammaksi siinä suhteessa sit koska se kierrätyshän, kierrätys, polttaminen kaikki on niinku energiaa.” (Asiantuntija 7, 2008)

Näiden asiantuntijoiden puheesta löytyy toiveet siitä, että maailma tai Suomi kohtaisi jonkinlaisen asennemuutoksen kohti ympäristöystävällistä ajattelutapaa. Puheesta on tulkittavissa myös se, että kyseessä ei välttämättä ole tulevaisuusskenaario, vaan tietynlainen toive siitä, millaiseksi jätehuolto ja jopa maailma tulevaisuudessa muodostuu. Asenteille ja ajattelutavoille on annettu suuri painoarvo ja niiden kautta saavutettuihin muutoksiin uskotaan. Tämä on mielestäni mielenkiintoista siinä suhteessa, että he eivät luoneet tarkkoja mielikuvia tulevaisuudesta, vaan lausuiivat ilmoille ikään kuin toiveen huomista.

Eräs haastateltava oli juuri osallistunut hankkeeseen, jossa oli tutkittu erilaisia hyödyntämistä vaihtoehtoja mm. maaseudulla. Hän uskoi, että siellä, missä on harvempaa asutusta, tullaan tulevaisuudessa käyttämään yhä enemmän myös jätettä hyödyksi pienemmissä yksiköissä, kun taas etelän asukaskeskitymissä laitokset ovat varmemmin suurempia ja niitä tulee ”nousemaan” etelään.

”Meil on erilaisia alueita Suomessa ja niinku harvaan asutussa maassa eri määriä jätteitä syntyy eri paikoissa. Et meil ei missään nimessä oo niinku ratkasua, joka pätee sitte koko maahan. Mutta tota varmaan täällä etelässä, missä on paljon jätteitä ja niitä jätteitä löytyy niin varmaan semmosia keskitettyjä ja semmosia isompia laitoksia, käsittely- ja tota hyödyntämislaitoksia varmaan nousee (...) sitte tuolla, mis on harvempaa asutusta mennään semmoseen hajautetunpaan jätehuoltoon, et esimerkiks me

tässä POLKU-hankeessa, johon nyt oon viitannu jo moneen kertaan niin tarkasteltiin tämmösiä maatilajätteiden mädätysratkasuja (...) siinä saatas niinku biojätettä ja sitten ne jätevesilietettäkin ja sit sitä mä en muista nyt et olik siinä karjan lantaa mitenkään mukana, mut ainaki biojätettä ja jätevesilietettä tämmösissä tosiaan maatilamittakaavan mädätyslaitoksissa mädättää ja sit käyttää se mädäte niille pelloille ja se biokaasu hyödyntää siinä maatilalla ja syöttää se sit tämmöseen keskitetympään verkkoon. Se tuntu hyvältä ratkasulta ja sil oli kasvihuonepäästöjen kannalta oikeinki hyvä vaikutus. Ja sit taas toinen, mitä testattiin tälleen tuolla haja-asutusalueella, et tämmöstä jäteperästä polttoainetta poltettas pieninä osuuksina tämmösissä olemassa olevissa polttolaitoksissa. Silläkin oli erittäin hyviä vaikutuksia, mut et tietysti sitten teoreettinen tarkastatelu, et toimiiko se käytännössä, niin ei oo todistettu ja monet kyllä sano siitä epäilevän sanan (...)Mut kuitenkin tämmösiä pienimuotosempia ratkasuja tulee niinkun jatkossa.” (Asiantuntija 5, 2008)

Tulevaisuudessa tulee siis lisääntymään jätteen energiahyödyntäminen niin isoissa yksiköissä suurien asukaskeskittymien ympärillä kuin pienemmissä yksiköissä haja-asutusalueilla. Mutta johtaisiko tämä jätteen materiaalihyödyntämisen vähenemiseen? Vai onko esimerkiksi haja-asutusalueella vielä paljon sellaista jätettä, mitä ei hyödynnetä. Tästä haastateltava ei puhunut, mutta hän puhui laskelmista, joista oli käynyt ilmi, että esimerkiksi biojätteen mädättämisellä on kasvihuoneilmiön kannalta positiivisia vaikutuksia. Voisiko tästä päätellä, että asiantuntija mielestä tulevaisuudessa kasvihuoneilmiö otetaan huomioon yhä enemmän myös jätehuollon ratkaisuisissa.

Jätteen synnyn ehkäisyn osalta eräs haastateltava nosti hyvin esille sen, mitä jo tässä tutkielmassa on aikaisemminkin noussut esiin. Jätteen synnyn ehkäisy ja materiaali-tehokkuus tulisi painottua yhä enemmän tuotteiden tuottamisen puolelle.

”Varmaan tulee lisääntymään tää tämmönen tuottajavastuu eli jätejakeitten osalta, et meillä se on tietysti läheinen asia tääl Pirkanmaan ympäristökeskukses, koska meil on se tuottajavastuun valvontaviranomaisen tehtävä valtakunnallisesti. Valvotaan kaikkee, et niitähän tulee nyt kokoajan lisää tai on tullu nyt lisää, että tuottajalle enemmän vastuuta eli valmistajalle maahantuojalle ja tän tyyppiselle. Kyllä se varmaan vääjäämättä niin on, että entistä enemmän täytyy kiinnittää huomiota siihen materiaalitehokkuuteen ja ja jätteen synnyn ehkäisyyn, että kaatopaikkojen määrässä aletaan varmaan olee jo, et niitä on vähennetty jo niin paljon, et ei siinä varmaan olennaisia muutoksia enää tapahdu, et todennäkösesti saadaan muutama jätteenpolttolaitos käyttöön (...)” (Asiantuntija 6, 2008)

Haastateltava peilasi hyvin vahvasti oman toimenkuvansa kautta tulevaisuutta ja yletti näkemyksensä lähitulevaisuuteen, kuten kaikki haastateltavat tuntuivat tekevän. Jokseenkin vähänlaisesti oli havaittavissa näkemyksiä siitä, että jätehuolto olisi kriisissä tai muutoksessa, joka oikeastaan yllätti minut. Mielestäni jätehuolto on valtaviin muutosten edessä tai ainakin tulisi olla. Haastateltavien puheista sai sellaisen kuvan, että he kokivat jätehuollosta riippumattomien voimien ohjaavan jätehuollon tulevaisuutta. Esimerkiksi luonnonvarojen vähentymisen tai kulutusasenteiden kehittyminen nähtiin vaikuttavan jätteiden kierrätykseen ja jätteen hyödyntämiseen ja niin ikään jätteen arvon nousuun raaka-aineena.

6. Päätelmät

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tulokset ja päätelmät. Tutkielmani tarkoituksena oli nostaa esille Suomen jätepolitiikan tämän hetkisen toimintapolitiikan suuntaviivat ja perustelut. Kohdistin tutkielmani jätepolitiikan sisällä toimivien asiantuntijoiden luomiin tulkinnallisiin kehyksiin. Tutkielmani kantava pohja oli valtakunnallinen jätesuunnitelma, jonka keskiöön tutkielmani ja analyysini sijoittui. Varsinainen tutkimuskysymykseni oli, millaiseksi jätehuollon toimintapolitiikka hahmottuu valtakunnallisessa suunnittelussa? Lisäksi tutkin sitä, miten muodollisia instituutioita (ohjauskeinoja) ja niitä ohjaavia teemoja painotetaan valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa? Millaisia näkemyksiä valtakunnallisen jätesuunnitelman työryhmän jäsenet esittävät ohjaavien teemojen taustoiksi? Sekä minkälaiseksi työryhmän jäsenet kokevat jätehuollon toimintatilana, rajat ja mahdollisuudet?

6.1. Valtakunnallisen suunnitelman painotukset ja ydinteemat

Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa hyödyntäminen ja tehokkuus olivat tekijöitä, joiden avulla perusteltiin jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton ohjauskeinoja. Valtsun ohjauskeinot ohjasivat jätehuollon toimijoita kohti jätteen polttoa ja tehostetumpaa jätteen hyödyntämistä. Tehokkuus ja hyödyntäminen nostivat esiin Valtsusta selkeästi esiin nousevan elinkaariajattelun. Valtsussa painopiste oli muuttunut jätteen synnyn ehkäisystä kohti koko materiaalin elinkaaren hallintaa. Jätehierarkian ylin tavoite jätteen synnyn ehkäisy olikin tiputettu toissijaiseksi tavoitteeksi. Ensimmäiselle sijalle oli noussut materiaalin koko elinkaaren aikaisten vaikutusten tarkastelu ja hyödyntämisen tehostuminen, jonka sivujuonteena jätteen määrä yleensä vähenee. Käsitteellisellä tasolla Valtsussa oli vaihdettu jätteen synnyn ehkäisy materiaalitehokkuuden parantamiseksi, joka kertoi myös painopisteen olevan jätteen hyödyntämisen tehostamisessa.

Jätteen synnyn ehkäisyn perusteluja oli hyvin vaikea löytää, sillä suunnitelmassa puhuttiin materiaalitehokkuudesta ja sen parantamisesta. Huomioitavaa oli, että Valtsussa materiaalitehokkuuden parantamisen suurimmaksi hyödyksi ei nähty jätteiden määrän väheneminen, vaan koko materiaalin elinkaaren luonnonvarojen

käytön ja ympäristövaikutusten pieneneminen. Toisin sanoen materiaalitehokkuutta perusteltiin elinkaaren vaikutuksilla. Näin ollen myös jätteen synnyn ehkäisyä perustellaan Valtsussa materiaalin elinkaaren vaikutuksilla. Tämä oli mielestäni yllättävä löytö, sillä onhan jätteen synnyn ehkäisy jätehierarkian ensisijainen tavoite, mutta Valtsussa sille ei annettu kuin nimellistä painoarvoa.

Elinkaaren tarkastelu toi Valtsussa esiin kytköksen jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton välillä. Jätteen poltto on elinkaaren lopussa oleva keino hyödyntää jätettä, jätteen synnyn ehkäisy on alkuvaiheessa oleva keino. Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy oli materiaalitehokkuuden parantamista, mitä kautta jätteen synnyn ehkäisy oli liitetty hyödyntämiseen. Materiaalitehokkuus liitettiin Valtsussa jokaiseen elinkaaren vaiheeseen eli näin ollen jätteen synnyn ehkäisy on mahdollista elinkaaren eri vaiheessa, ei vain alkupäässä. Tällöin jätteen polton ja jätteen synnyn ehkäisy olivat Valtsussa lähentyneet käsitteellisellä tasolla toisiaan. Tehokas hyödyntäminen oli elinkaaren jokaisessa eri vaiheessa tärkeä peruste, niin jätteen synnyn ehkäisyyn kuin jätteen polttoonkin nähden.

Materiaalitehokkuuden parantaminen eli jätteen synnyn ehkäisy ja jätteen polttaminen esitettiin Valtsussa koko materiaalin elinkaarta ajatellen ympäristöystävällisinä ja joustavina jätehuollon hyödyntämiskeinoina. Yllättävää kuitenkin oli, että niitä ohjaavat ohjauskeinot erosivat toisistaan suhteellisen paljon. Jätteen polttoa ohjattiin enemmän hallinnollisten keinojen avulla, kun taas jätteen synnyn ehkäisyä ohjattiin enemmän informaatioon nojaavien ohjauskeinojen avulla. Toisin sanoen jätteen polttoa ohjataan keinoilla, jotka perustuvat määräykseen ja kontrollointiin ja jätteen synnyn ehkäisyä pehmeillä keinoilla. Valtsun ohjaus jätteen polton osalta oli siis jätteen synnyn ehkäisyyn verrattuna sidoksissa tiukemmin valtaan ja kontrolliin. Jätteen polton ohjauskeinot perustuivat pakottamiseen ja ohjauksen vaikutukset tulevat olemaan ennustettavampia kuin jätteen synnyn ehkäisyn, jonka ohjauksen vaikutukset riippuvat ohjattavien toimijoiden tulkinnasta ja päätöksestä toimia jätemääriä vähentävästi. Jätteen synnyn ehkäisyä edistävät ohjauskeinot olivat vapaaehtoisuuteen perustuvia. Ohjauskeinoja yhdistivät kuitenkin niiden perustelut. Niin jätteen polton kuin jätteen synnyn ehkäisyn yhteydessä ohjauskeinoja perusteltiin ympäristövaikutusten pienenemisellä, kun otetaan huomioon materiaalin koko elinkaaren vaikutukset. Jätteen polttoa perusteltiin Valtsussa joustavampana ja

ympäristöystävällisenä jätehuollon energiahyödyntämiskeinona, joka tulee lisääntymään ohjauskeinojen vaikutuksesta. Jätteen synnyn ehkäisyä, aineistossa materiaalitehokkuuden parantamista, perusteltiin ekotehokkaana keinona saada materiaalin koko elinkaaren ympäristövaikutukset mahdollisimman pieniksi.

Jätteen synnyn ehkäisyyn ohjaavat ohjauskeinot ovat mielestäni ponnettomia. Vaikutukset saattavat jäädä minimaalisiksi tai sitten vaikutukset voivat olla jätteen synnyn ehkäisyyn kannalta positiivisia. Valtsun taloudelliset ohjauskeinojen ohjattavia toimijoita, joiden toiminta määrittelee sen, miten vaikuttavia jätteen synnyn ehkäisyyn kannalta olevat vaikutukset ovat. Jos Valtsussa olisi jätteen synnyn ehkäisyyn tiukempi ote, olisi taloudelliset keinotkin radikaalimpia. Valtsussa olisi voinut olla yhdyskuntajätteen veron laajentaminen koskemaan kotitalouksia, jolloin suuret jätemäärät olisivat taloudellisesti epäedullisia. Kansalaisille olisi voinut lanseerata kotitalousjätteelle veron, joka riippuisi jätteen määrästä, vähenemisestä tai lisääntymisestä. Tanskassa vastaavanlainen jätevero on vähentänyt kaatopaikoille päätyvän yhdyskuntajätteen määrää 16 prosenttia 1987 vuodesta 1996 (Hiltunen 2004, 25).

Jätteen polttoa ohjataan ohjauskeinoilla, jotka perustuvat määräykseen ja kontrollointiin ja jätteen synnyn ehkäisyä keinoilla, jotka perustuvat informaatioon ja pehmeään ohjaamiseen. Tästä voi päätellä, että jätteen polttoa ohjataan Valtsussa hallinnollisin määräyksin, koska halutaan hallita ja kontrolloida jätteen polton muotoutumista. Jätteen synnyn ehkäisyä ei haluta hallita ja kontrolloida yhtä tarkasti, vaan vastuu jätemäärien vähenemisestä vieritetään kuluttajalle tai kansalaiselle. Luotetaan tietoon ja sitä kautta toimintaa ohjaaviin tulkintoihin.

Valtsu keskittyi jätteen mahdollisimman tehokkaaseen hyödyntämiseen. Tämä on jätteen synnyn ehkäisyyn kannalta paradoksaalista, sillä hyödyntämiseen sisältyy hyöty ja hyötyminen sekä toimija ja toimivuus, joiden toiminnan ehtona on tässä yhteydessä jäte. Kapeasti ajateltuna jätteen synnyn ehkäisy on siis keino vähentää jätettä eli rajata jätteen hyödyntämismahdollisuuksia. Siksi Valtsussa jätteen synnyn ehkäisy olikin korvattu materiaalitehokkuudella, johon kuului olennaisena osana jätteen tehokas hyödyntäminen. Tulevaisuudessa jätettä, materiaalia hyödynnetään tehokkaammin koko elinkaaren matkalta, jolloin jätteen synnyn ehkäisy ei ole ensisijainen tavoite.

Valtsun ohjaukseen ohjasivat jätteen polttamisen lisääntymiseen, mikä lisää jätteen arvoa kauppatavarana, jolloin jätteen synnyn ehkäisy on toissijaista.

6.2. Valtakunnallisen jätesuunnitelman petaama tulevaisuus

Valtsun pohjalta oli osittain nähtävissä tulevaisuus, jossa jätteen hyödyntäminen tehostuu ja jätteen polttaminen lisääntyy. Tämä tuli myös haastatteluissa esiin. Asiantuntijat näkivät, että jätteen laitosmainen hyödyntäminen ja materiaalitehokkuus tulevat tulevaisuudessa lisääntymään.

Jätehuollon ja energiateollisuuden välisen jätteen polttoon liittyvän jätebisneksen takaamiseksi jätteen synnyn ehkäisy ei näyttäytyisi lainkaan kannattavalta jätehuollon keinolta. Jätteestä tulisi jätebisneksen avaintekijä ja kaikki kulminoituisi jätteelle syntyvään hintaan. Jätelaitokset tehostaisivat jätteen kierrätystä ja pyrkisivät yhä ponnekkaammin saamaan asukkaat kierrättämään jätteensä, jolloin poltettavan jätteen joukkoon ei enää päätyisi suuria määriä polttoon kelpaamatonta jätettä. Jättemäärät saisivat rauhassa nousta, joka takaisi jätelaitoksille hyvän jätebisneksen energiateollisuuden kanssa. Jätteen kysynnän kasvu voisi johtaa myös jätteen ostamiseen ulkomailta ja kansainvälisen jäteliikenteen kasvuun. Tällöin jätteen kuljetusmatkat pitenisivät niin Suomen rajojen sisä- kuin ulkopuolellakin, jolloin kuljetusten aiheuttamat päästöt kasvaisivat. Samoin jäteraaka-aineen kysynnän lisääntyminen voisi nostaa kulutuksen tasoa entisestään, jolloin luonnonvarojen käyttö lisääntyisi ja jätteen synnyn ehkäisy ei olisi enää olennaista. Lisäksi jätteen polttamisesta syntyvän tuhka sijoittaminen olisi uusi, ratkaisua vailla oleva jäteongelma.

Tämä on onneksi vain kauhuskenaario, joka tuskin tulee toteutumaan näin suuressa mittakaavassa, mutta joka voi hyvinkin osittain toteutua. Jäte on energiatuotannon muutosten edessä varteenotettava vaihtoehto korvaamaan kestävämpiä energiamuotoja, kuten kivihiihtä ja öljyä, joiden hiilidioksidipäästöt ovat suuremmat kuin jätteen polton (Myllymaa ym. 2006, 25). Toisaalta jätteen poltto voi olla oikein mitoitettuna ympäristöystävällinen vaihtoehto, jos jätteen syntyminen on ensin saatu hallintaan ja jättemäärät vähenemään.

Haastatteleman asiantuntijat olivat sitä mieltä, että jätteen hyödyntäminen energiana on ennen muuta kannattavampaa kuin jätteen päätyminen hyödyntämättömänä kaatopaikalle. Joka tapauksessa jätteen polttoon liittyy aina energiateollisuus. Jäte muuttuu energiateollisuuden raaka-aineeksi, jota se tarvitsee tuottaakseen energiaa. Tällöin on vaarana, että jätteen synnyn ehkäisy jää vain muodolliseksi keinoksi ja tavoitteeksi, mikä jo nyt vaikuttaa olevan jätehuollon sisällä ongelmallinen jäteongelman ratkaisukeino ja keskellä määrittelykamppailua.

Jätteen hyödyntämisen ja kierrätyksen tehostuminen ovat kasvussa tämän tutkielman tuloksien valossa. Kaikki tutkielman haastateltavat olivat sitä mieltä, että jätteen hyödyntämisprosentti tulee nousemaan ja kierrätys tehostumaan. Jotkut eivät pitäneet sitäkään mahdottomana, että energiahyödyntäminen nousisi jopa niin korkealle, että se oli pois jätteen materiaalihyödyntämisen puolelta, mikä tarkoittasi kierrätyskelpoisen jätteen polttamista. Tätä ei kuitenkaan kukaan asiantuntijoista pitänyt hyvänä vaihtoehtona ja eräs haastateltava jopa koki sen uhkana. Tämän lisäksi koettiin, että tulevaisuudessa jätemääriin tulee vaikuttamaan luonnonvarojen niukentuminen, joka viime kädessä tulee vaikuttamaan materiaalin käytön tehostumiseen toisin sanoen kierrätykseen.

Myös muiden Euroopan maiden mallien koettiin vaikuttavat Suomen jätehuollon kehitykseen. Muun muassa Euroopan Unionin vaikutus nähtiin suurena. Sen koettiin vaikuttaneen Suomen jätehuoltoon jopa mullistavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana ja sen nähtiin vaikuttavan myös seuraavan kymmenen vuoden aikana merkittävällä tavalla. EU:n lisäksi yleinen mielipide vaikuttaa jätehuollon muotoutumiseen Suomessa ja sen muun muassa koettiin vaikuttavan jätehuollon ratkaisuihin.

6.3. Jätehuolto toiminnantilana

Kaiken kaikkiaan jätehuollon toimintatila vaikuttaa olevan hyvin hajanainen ja täynnä määrittelykamppailuja. Haastateltavat perään kuuluttivat eri toimijoiden välistä keskusteluyhteyttä ja laaja-alaisempaa ja kaiken kattavampaa suunnittelua. Valtakunnallinen jätesuunnitelma nähtiin kyllä yhtenä vaikuttavana ja ohjaavan

tekijänä, mutta sen koettiin vaikuttavan vain ympäristöhallinnon sisällä. Tosin sanoen jätehuolto Suomessa ei ole pitkäjännitteistä ja keskustelemaa, eivätkä jätehuollon eri toimijat kohtaa toisiaan. Toisin sanoen jätemäärien kasvu on taloudellisesti kannattavaa ainakin lyhyen aikavälin politiikassa. Tämä näkyy myös Valtsussa, jossa materiaalitehokkuus on syrjäyttänyt jätteen synnyn ehkäisyn käsitteenä. Heijastaako se lyhyen aikavälin taloudellisesti kannattavaa ajattelua?

Jätteen synnyn ehkäisyn ja hyödyntämisen välillä on ristiriitaisuutta. Jätteen synnyn ehkäisy on asiantuntijoiden mielestä hyvä idea ja sitä tulisi edistää, mutta sitä ei koeta jätehuollon osa-alueeksi, vaan tuotantopolitiikkaan sidotuksi tavoitteeksi. Jätteen synnyn ehkäisy on kuin kestävä kehitys, se tunnustetaan ajatuksena hyväksi, mutta se ei ole vielä löytänyt paikkaansa ja vastuutahoan tai kukaan ei halua ottaa vastuuta siitä. Toisaalta se on hyvin eteerinenkin keino, joka on vaikea fokusoida tiettyyn formaattiin. Ainakaan tämän tutkielman perusteella, jätteen synnyn ehkäisyä ei ole otettu vielä osaksi yhteiskunnallista toimintaa ja osaksi käytäntöjä. Näin ollen asiantuntijoiden mielestä jätteen synnyn ehkäisy ei kuulu niinkään jättesuunnitelmaan vaan jonnekin muualle.

Yllättävää mielestäni kuitenkin oli, että työryhmän jäsenet eivät irrotelleet uusien ohjaukeinojen ja uusien ideoiden kanssa haastattelutilanteessa. Mitä tämä kertoo Suomen jätepolitiikan toiminnan kentästä? Ovatko toimijat jätepolitiikassa niin hajallaan ja kaukana toisistaan, jolloin toimintakenttä on hajanainen ja eri toimijat kaukana toisistaan omissa ryhmissään vai onko jätepoliittinen toiminta vielä muotoutumassa ja lapsen kengissä, jolloin hallintokin on varovainen ja varpaillaan? Miksi asiantuntija ei luo uusia ideoita ja kehitysnäkymiä?

Valtsu ei ole ottanut askelta kohti muutosta, vaan ylläpitää tämän hetkisiä markkinataloutteen perustuvia kehityskulkuja. Toisin sanoen työryhmän jäsenet ovat niin voimakkaasti sisällä rooleissaan ja heidän käsityksensä yhteiskunnasta ja jätepolitiikasta ylimalkaan tukeutuvat nykyisen yhteiskuntatilan tai markkinatalouden asettamiin raameihin.

Jätteen synnyn ehkäisyn ja jätteen polton yhteydessä nousi esiin myös jätehuollon sisällä vallitsevia määrittelykamppailuja, jotka tulivat lähes jokaisen asiantuntijan

puheessa esiin. Niin jätteen synnyn ehkäisy kuin jätteen polttokin koettiin ongelmallisina ja monitahoisina jätehuollon ratkaisukeinoina. Erityisesti jätteen synnyn ehkäisylle haettiin perusteluita, miksi se on jätesuunnitelmassa mukana. Sille haettiin oikeutusta EU:n lainsäädännöstä ja tavoitteista vähentää jätteen syntymistä. Se, että jätteen synnyn ehkäisylle joudutaan hakemaan oikeutusta ja perusteluita, miksi se kuuluu valtakunnalliseen jätesuunnitelmaan, kertoo jotain olennaista Suomen jätepolitiikasta ja sen sisällä vaikuttavista asenteista ja määrittelykamppailuista. Toisin sanoen jätehuollon sisällä on määrittelykamppailuja ja hajanaisuutta.

Lisäksi näyttää siltä, että jätemäärien kasvu on taloudellisesti kannattavaa ainakin lyhyen aikavälin politiikassa. Tämä näkyy myös Valtsussa, jossa materiaalitehokkuus on syrjäyttänyt jätteen synnyn ehkäisyn käsitteenä. Tämä heijastaa mielestäni lyhyen aikavälin taloudellisesti kannattavaa ajattelutapaa, joka näyttää olevan Suomen jätehuollon toimintapolitiikassa ajattelutavoista vahvin. Yllättävää oli myös se, että jätteen synnyn ehkäisy nähtiin jopa ongelmana jätehuollon sisällä. Se on ongelma, josta on paljon puhuttu ja jonka eteen on vähän tehty. Mielestäni tässä yhteydessä oli huomattavissa kulutuksen ja jätteen synnyn ehkäisyn välisiä tekijöitä, jotka vaikuttivat joidenkin asiantuntijoiden mielestä suhteellisen suurilta haasteilta. Toisin sanoen jätteen synnyn ehkäisyn ongelmallisuus liittyi kuluttamiseen ja kulutustottumuksiin, joita ei voida asiantuntijoiden mukaan muuttaa. Tämäkin kuvastaa jossakin määrin vallitsevaa lyhyen aikavälin politiikkaa, jossa keskitytään ns. oireen lääkitsemiseen, eikä sen aiheuttavan ongelman ratkaisemiseen.

Myös jätteen poltto jakaa jätepoliittisesti mielipiteitä. Sen kuitenkin nähdään kuuluvan jätesuunnitelmaan, mutta siitä väännetään kättä, missä määrin jätteen polton tulisi lisääntyä. Jätteen poltto ei ollut niin ongelmallinen kuin jätteen synnyn ehkäisy, mutta vaikutti siltä, että asiantuntijat joutuvat perustelemaan jätteen polttoja muun muassa lehdistölle ja kansalaisyhteiskunnalle, mikä tarkoittaa sitä, että asiantuntijat joutuvat toimimaan ilmapiirissä, missä he itse ovat hyväksyneet jätteen polton yhtenä jätteen käsittelymuotona, mutta joutuvat perustelemaan sitä muille. Toisin sanoen jätteen synnyn ehkäisyn määrittelykamppailu käydään suurimmalta osalta jätehuollon sisällä kun taas jätteen polton kamppailut jätehuollon ja muun yhteiskunnan ja kansalaisten välillä.

Lisäksi jätehuollon nähtiin olevan liitoksissa muun yhteiskunnan toimintaan ja erityisesti kulutukseen. Haastateltavat kokivat esimerkiksi jätteen synnyn ehkäisyn olevan hankala juuri kuluttamisen suhteen. Jätteen synnyn ehkäisyä rajoittavana tekijänä nähtiin siis kulutustottumukset ja taloudellisen kilpailukyvyn säilyttäminen. Suuria rakenteellisia muutoksia ei nähty kannattavana ja taloudellisen kilpailukyvyn säilyttäminen olisi turvattava. Näin ollen voisi sanoa, että jätehuolto toiminnan tilana on taloudellisten vaikutusten ja markkinarakenteiden puristuksessa sekä on hyvin pitkälti liitoksissa kuluttamiseen. Toisin sanoen jätehuollon toimintakenttää määrittävät taloudelliset tekijät, joista suurimmin kulutus ja siihen perustuvat markkinarakenteet. Markkinarakenteiden lisäksi toimintakenttää määrittää EU, josta tulevat säädökset ohjaavat myös Suomen jätepolitiikan sisällä toimivia toimijoita.

Jätealan merkittävyys tulee nousemaan tulevaisuudessa. Jäteongelmalle on löydettävä järkeviä ja ympäristöystävällisiä ratkaisuja. Tämän hetkinen tila on mielestäni jokseenkin kaaoksen omainen ja toimintakenttä vaikuttaa olevan liian hajanainen ratkaisemaan jätehuollon ongelmia kokonaisvaltaisesti. Myös asiantuntijoiden puheessa oli viitteitä tähän suuntaan. Jätehuollon tulisi olla kokonaisvaltaista ja nojautua moniin eri jätteenkäsittelyvaihtoehtoihin. Jäte on muutoksen kourissa. Sitä hyödynnetään jo nyt raaka-aineena yhä enenevässä määrin ja sen arvo on noussut yhteiskunnan materiaalivarantona. Tämän hetken orastava materiaalitehokkuus on tulevaisuudessa kokonaisvaltaisempaa ja jätteen energiahyödyntäminen tehokkaampaa. Tämä on suunta, mihin Suomen ympäristöhallinto ohjaa jätehuoltoa tänään.

Lähteet

Kirjallisuus

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Jyväskylä.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä.
- Haila, Y. & Jokinen, P. 2001. Ympäristöpolitiikka - Mikä ympäristö, kenen politiikka?. Vastapaino. Jyväskylä.
- Hiltunen, M. 2004. Economic environmental policy instruments in Finland. Finnish Environmental Institute (SYKE). Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.
- Hukkinen, J. 1999. Institutions of Environmental Management: Constructing mental models and sustainability. Routledge/EUI Environmental Policy Series. London.
- Hukkinen, J. 1994. Asiantuntijoiden käsitykset tulevaisuudesta ja kauaskantoinen päätöksenteko ("Expert conceptions of the future and long-term decision making"), in Finnish, *Tiede ja Edistys*, Vol. 19, No. 3, pp. 214-225.
- Hukkinen, J. (1994) "Kestävän jätehuollon institutionaaliset edellytykset Suomessa" ("Institutional preconditions for sustainable waste management in Finland"), in Finnish, Ch. 13 in I. Kurki-Suonio and M. Heikkilä (eds.), *Kestävän kehityksen edellytykset Suomessa*. Helsinki: Tammi, pp. 711-746.
- Hukkinen, J. (1993) "Teemahaastattelun käyttö tulevaisuuden tutkimuksessa: tulevaisuus sosiaalisena konstruktiona" ("Focused interview in futures research: Future as a social construct"), in Finnish, Ch. 16 in M. Vapaavuori (ed.), *Miten tutkimme tulevaisuutta? Acta Futura Fennica No. 5*. Helsinki: Finnish Society for Futures Studies, pp. 181-192.
- Hukkinen, J. (1993) "Jätteen Suomi?" ("Wasteless Finland?"), in Finnish, *Ympäristö ja Terveys*, Vol. 24, No. 1, pp. 3-7.
- Hukkinen, J. (1992) "Suomen jätehuollon tulevaisuus: instituutioiden ehtojen hahmottelua" ("The future of Finnish waste management: Conditions for the survival of institutions"), in Finnish, *Yhteiskuntasuunnittelu*, Vol. 30, No. 2, pp. 25-35.
- Jordan, A., Wurzel, R. K.W. & Zito, A. R. 2003. 'Comparative Conclusions – 'New' Environmental Policy Instruments: An Evolution or a Revolution in Environmental Policy?'. *Environmental Politics*, 12:1, 201–224. <http://dx.doi.org/10.1080/714000667>.

Jordan, A., Wurzel, R. K. W. & Zito, A. R. 2003. *New Instruments of Environmental Governance? National Experiences and Prospects*. Frank Cass & Co. Ltd. London. UK.

Jordan, A., Wurzel, R. K.W. & Zito, A. R. 2003. 'New Instruments of Environmental Governance: Patterns and Pathways of Change'. *Environmental Politics*, 12:1, 1-24.
<http://dx.doi.org/10.1080/714000665>.

Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. 2003. *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Kamppinen, M. & Malaska, P. 2003. *Mahdolliset maailmat ja niistä tietäminen*. Teoksessa Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 55- 166

Kamppinen, M., Malaska, P. & Kuusi, O. 2003. *Tulevaisuuden tutkimuksen peruskäsitteet*. Teoksessa Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 19-54.

Kautto, P., Mela, H., Mickwitz, P. 2006. *Materiaalitehokkuuden edistämisen vaikutusten arviointi – Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016, Taustaselvitys Osa II*. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Koskinen, J. 2006. *Jätteen rinnakkaispolton rooli ja rajaehdot Suomen jätestrategiassa – Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016 – taustaselvitys*. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Myllymaa, T., Tohka, A., Dahlbo, H & Tenhunen, J. 2006. *Ympäristönäkökulmat jätteen hyödyntämisessä energiana ja materiaalina – Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016 – taustaselvitys*. Suomen ympäristökeskus. Helsinki

Sairinen, R. 2003. 'The politics of Regulatory Reform: 'New' Environmental Policy Instruments in Finland'. *Environmental Politics*, 12:1, 73–92.
<http://dx.doi.org/10.1080/714000666>.

Sairinen, R., Viinikainen, T., Kanninen, V. & Lindholm, A. 1999. *Suomen ympäristöpolitiikan tulevaisuuskuvat*. Gaudeamus. Helsinki.

Tiede-lehti 3/2008. Hamilo, M. Antaa palaa.
<http://www.tiede.fi/arkisto/print.php?id=924&vl=>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi. Helsinki.

Internet-sivut

Euroopan komissio. 2005. *Taking sustainable use of resources forward: A Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste*, COM (2005)666. Commission of

the European Communities. Viitattu 26.3.2008. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0666en01.pdf

Jätelaitosyhdistys ry. 2008. Energiahyödyntäminen Suomessa. Jätelaitosyhdistyksen verkkosivut. Viitattu 29.2.2008.
<http://www.jly.fi/energia5.php?treeviewid=tree3&nodeid=5>.

Jätelaki 1079/1993. FINLEX – Valtion säädöstietopankki. FINLEX – Valtion säädöstietopankin verkkosivut. Viitattu 18.3.2008.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19931072>

Pirkanmaan jätehuolto Oy. 2006. Pirkanmaan jätehuollon vuosikatsaus 2006. Pirkanmaan jätehuollon verkkosivut. Viitattu 29.2.2008.
[http://www.pirkanmaan-jatehuolto.fi/dev/AKPMedia.nsf/Resources/Vuosikatsaus2006/\\$file/Vuosikatsaus_2006.pdf](http://www.pirkanmaan-jatehuolto.fi/dev/AKPMedia.nsf/Resources/Vuosikatsaus2006/$file/Vuosikatsaus_2006.pdf).

Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelut. 2007. Uuden valtakunnallisen jätesuunnitelman (VALTSU) valmistelu. Viitattu 28.10.2007.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=209464&lan=fi>

Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelut. 2009. Valtakunnallinen jätesuunnitelma. Viitattu 24.4.2009. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=275289>

Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelut. 2009. Valtakunnallinen jätesuunnitelman (vuoteen 2005) tavoitteiden toteutuminen. Viitattu 24.4.2009.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=19299&lan=fi>

Vapo Oy. 2005. Jätteenpolttolaitos ja tuhkan läjitysalue ympäristövaikutusten arviointiohjelma. Ympäristöhallinnon verkkosivut. Viitattu 29.2.2008.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=37110&lan=fi>

Aineisto

Ympäristöministeriö. 2007. Ehdotus valtakunnalliseksi jätesuunnitelmaksi vuoteen 2016. Tammikuu 2007. Ympäristöministeriön raportteja 3/2007. Ympäristöministeriö. Helsinki.

Haastattelut:

Valtakunnallisen jätesuunnitelman työryhmän jäsenien haastattelut keväällä ja syksyllä 2008. Yhteensä 7 haastattelua.

Aalto, Päivi. Sosiaali- ja terveyshuollon tuotevalvontakeskus. Toukokuu 2008. (Aineiston tekijän hallussa.)

Blauberg, Tarja-Riitta. Ympäristöministeriö. Toukokuu 2008. (Aineisto tekijän hallussa.)

Dahlbo, Helena. Suomen ympäristökeskus. Syyskuu 2008. (Aineisto tekijän hallussa.)

Koivusaari, Ulla. Pirkanmaan ympäristökeskus. Syyskuu 2008. (Aineisto tekijän hallussa.)

Pahkala, Olli. Ympäristöministeriö. Toukokuu 2008. (Aineisto tekijän hallussa.)

Salminen, Pirjo. Maa- ja metsätalousministeriö. Toukokuu 2008. (Aineiston tekijän hallussa.)

Sten, Sirje. Pirkanmaan ympäristökeskus. Syyskuu 2008. (Aineisto tekijän hallussa.)